

RĪGAS PEDAGOĢIJAS UN IZGLĪTĪBAS VADĪBAS AKADĒMIJA
Pedagoģijas fakultāte
Pilna laika studijas
Mūzikas skolotājs

ALEKSANDRA ĀBOLIŅA

**Pusaudžu atbildības attīstība
kora nodarbībās pamatskolā**

Bakalaura darbs

Darba autors

Aleksandra Āboliņa

_____
Vārds, Uzvārds

_____
Paraksts

Darba vadītājs

Asoc. prof.

_____
Akadēmiskais amats

Dr.paed.

_____
Grāds

Laima Mūrniece

_____
Vārds, Uzvārds

_____
Paraksts

RĪGA
2016

Anotācija

Bakalaura darba temats: Pusaudžu atbildības attīstība kora nodarbībās pamatskolā.

Bakalaura darba autors: Rīgas Pedagoģijas un izglītības vadības akadēmijas 4.kursa studente Aleksandra Āboliņa.

Darba zinātniskais vadītājs: Rīgas Pedagoģijas un izglītības vadības akadēmijas Asoc. prof. Dr. paed. Laima Mūrniece.

Darba mērķis: teorētiski un praktiski izpētīt pusaudžu atbildības attīstības iespējas kora nodarbībās pamatskolā.

Pētījuma uzdevumi: izpētīt vispārējās psiholoģijas un pedagoģijas literatūru par atbildības attīstību pusaudžu vecumposmā; analizēt mūzikas psihologu un pedagoģu atziņas par atbildības attīstību pusaudžu vecumposmā; apkopot un analizēt mūzikas metodiķu atziņas par pusaudžu atbildības attīstību skolas kora nodarbībās; veikt empīrisko pētījumu Talsu 2.vidusskolas 5.-9.klašu meiteņu korī.

Teorētiskās pētījuma metodes: pedagoģiskās un psiholoģiskās literatūras izpēte, metodiskās literatūras izpēte. Empīriskās datu ieguves metodes: refleksija, pedagoģiskais novērojums, intervijas, anketēšana, pedagoģiskais darbs. Empīriskās datu apstrādes metode: datu apstrāde datorprogrammā Microsoft Office Excel.

Pētījuma bāze: Talsu 2. vidusskolas 5.-9. klašu meiteņu koris.

Pētījuma hipotēze: Pusaudžu atbildības izjūtu kora nodarbībās iespējams attīstīt, ja:

1. Kora dziedātāji ir personīgi ieinteresēti un motivēti savas atbildības apziņas attīstībai;
2. Mācību process tiek balstīts uz pedagoģiskiem un psiholoģiskiem nosacījumiem.

Empīriskā pētījuma rezultātā apstiprināta bakalaura darbā izvirzītā hipotēze un secināts, ka atbildības veidošana ir laikietilpīgs darbs, kas mērķtiecīgi jāsaplāno pedagoģiskā darba ietvaros. Atbildības izjūta nav izmērāma, tā visciešāk saistīta ar iekšējo motivāciju un interesi.

Darba apjoms: 67 lpp.

Atslēgas vārdi: koris; pusaudži; pamatskola; atbildība; motivācija; attieksme.

Annotation

The theme of the Bachelor Thesis: The development of sense of responsibility for teenagers in the primary school's choir.

The author of the Bachelor Thesis: The 4th year student of Riga Teacher training and educational management academy Aleksandra Āboliņa.

The supervisor of the Bachelor Thesis: Riga Teacher training and educational management academy's Associate prof. Dr. paed. Laima Mūrniece.

The aim of the Bachelor Thesis: to study the development of sense of responsibility for teenagers in the primary school's choir theoretically and practically.

The tasks of Bachelor's Thesis: to study the literature of general psychology and pedagogy about the development of sense of responsibility for teenagers; to analyse the conclusions about the development of sense of responsibility for teenagers by music's psychologists and educators; to generalize and analyse the conclusions about the development of sense of responsibility for teenagers in the primary school's choir by music's methodologists; to realise an empiric research in Talsi Secondary School No. 2 5-9 grade girls' choir.

Methods of the academic research: the literature study of the general psychology and pedagogy; the study of the methodological literature. The methods of empiric data source: reflection, educational observation, interviews, survey, practical educational work. The methods of empiric data processing: data processing in computer programme Microsoft Office Excel.

The base of the research: Talsi Secondary School No. 2 5-9 grade girls' choir.

The hypothesis of the research: it is possible to develop the sense of responsibility for teenagers if:

1. The singers of the choir are personally interested and motivated to develop their sense of responsibility;
2. The learning process is based on pedagogical and psychological terms.

The empiric research has established the hypothesis of the Bachelor Thesis and concluded that the formation of the sense of responsibility is time-consuming process, which should be purposefully planned within the practical educational work. The sense of responsibility is not measurable; it is connected with the inner motivation and the interests of a teenager.

Amount of the Bachelor's Thesis: 67 p.

Keywords: choir; teenagers; primary school; responsibility; motivation; attitude.

Saturs

Ievads.....	5
1. Atbildības attīstības pusaudžu vecumposmā teorētiskā izpēte.....	7
1.1. Atbildības jēdziena skaidrojums psiholoģijas un pedagogijas zinātnieku atziņās.....	7
1.2. Mūzikas psihologu un pedagogu pētījumi par pusaudžu atbildības attīstību skolas kora nodarbībās.....	14
2. Pusaudžu atbildības attīstības skolas koru nodarbībās praktiskā izpēte.....	27
2.1. 5.-9. klašu meiteņu kora mācību procesa un darbības raksturojums.....	27
2.2. Pedagoģiskie paņēmieni pusaudžu atbildības attīstībai kora nodarbībās.....	36
Secinājumi.....	57
Literatūras un avotu saraksts.....	59
Pielikumi.....	61

Ievads

Jēdziens *atbildība* mūsdienu sabiedrībā tiek plaši apspriests un lietots kā nobrieduša, patstāvīga cilvēka raksturlielums, tomēr maz tiek runāts par to, kā atbildība veidojas, kas jā dara vecākiem un pedagogiem, lai izaudzinātu atbildīgu pilsoni, kas spēj atbildēt gan par savu uzvedību, uzskatiem un lēmumiem, gan par kopējiem – ģimenes, skolas, kolektīva un valstiska.

No mazotnes dziedot dažādos koru kolektīvos un iesaistoties koru darbu plānošanā, organizēšanā un koordinēšanā, darba autore daudz saskārusies ar atbildīgas rīcības pozitīvo ietekmi gan uz kori kā grupu kopumā, gan uz koristu personību attīstību. Turpretī bezatbildības sekas skar visu kolektīvu, arī tad, ja tas ir tikai viena dalībnieka izraisīts rezultāts. Diriģents ir atbildīgs par visu kolektīvu kopumā, tomēr sekmīgs darbs nevar notikt bez katra dziedātāja personīga, atbildīga ieguldījuma. Jo lielāka atbildības izjūta ir katram dziedātājam individuāla, jo augstākus mērķus iespējams sasniegt, darbojoties kopā.

Bakalaura darba temats „Pusaudžu atbildības attīstība kora nodarbībās pamatskolā”, mūsdienās ir aktuāls gan jauniešu, gan pedagogu vidū, jo gandrīz katrā Latvijas skolā ir vismaz viens koris, kurš kopj tautas kultūras mantojumu, tādēļ atbildības sekmēšana ir vitāli svarīga, lai kolektīvs varētu darboties sekmīgi. Latvijas viena no lielākajām bagātībām ir tieši koru kultūra. Tās kopšana ir ikdienas darbs daudziem skolotājiem un diriģentiem, tomēr tā nav iedomājama bez jaunāko paaudžu aktīvas līdzdalības. Pusaudži, iesaistoties kora kolektīvā, iegūst vokālas un sociālas iemaņas, kā arī sekmē savu atbildības izjūtu pret personīgo devumu un kopīgi paveikto. Bez katra skolēna individuāla ieguldījuma, nebūtu iespējama kora sekmīga darbība, bez kuras pamazām pazustu arī Dziesmu svētku tradīcija.

Pētījuma objekts: kora nodarbības.

Pētījuma priekšmets: pusaudžu atbildības attīstība.

Pētījuma mērķis: izpētīt pusaudžu atbildības attīstības iespējas kora nodarbībās pamatskolā.

Pētījuma hipotēze: Pusaudžu atbildības izjūtu kora nodarbībās iespējams attīstīt, ja:

3. kora dziedātāji ir personīgi ieinteresēti un motivēti savas atbildības apziņas attīstībai;
4. mācību process tiek balstīts uz pedagoģiskiem un psiholoģiskiem nosacījumiem.

Pētījuma uzdevumi:

1. izpētīt zinātnisko literatūru par atbildības attīstību pusaudžu vecumposmā;
2. apkopot un analizēt mūzikas metodiķu atziņas par pusaudžu atbildības attīstību skolas kora nodarbībās;
3. veikt empīrisko pētījumu par pusaudžu atbildības attīstību skolas kora nodarbībās;

4. izveidot ieteikumus pamatskolas koru dziedātāju atbildības attīstības veicināšanai.

Pētījuma metodes:

teorētiskā: pedagoģiskās, psiholoģiskās un metodiskās literatūras izpēte;

empīriskās: pedagoģiskais novērojums, intervijas, anketēšana, refleksija.

Pētījuma struktūra: ievads, divas daļas, secinājumi, literatūras un avotu saraksts, pielikumi.

1. Atbildības attīstības pusaudžu vecumposmā teorētiskā izpēte

1.1. Atbildības jēdziena skaidrojums psiholoģijas un pedagoģijas zinātnieku atziņās

Atbildība ir viena no svarīgākajām īpašībām, lai cilvēks varētu pilnvērtīgi iekļauties sabiedrībā, lai citi viņam uzticētos. Lai izprastu sakarības starp atbildības veidošanos pusaudžu vecumā un iespējamām problēmām, tika veikta pedagoģijas un psiholoģijas zinātnieku un pedagogu atziņu analīze par pusaudžu vecumposma raksturojumu, specifiskām uzvedības īpatnībām, izmaiņām, to iemesliem un atbildības jēdziena saistību ar cilvēka attieksmēm un uzvedību.

Pedagoģijas zinātnē jēdziens *atbildība* tiek definēts kā attieksme, kurai raksturīga pienākuma apziņa, apzināta nepieciešamība atbildēt par savu rīcību un tās sekām, uzņemties un pildīt sabiedrības izvirzītos uzdevumus (Pedagoģijas terminu skaidrojošā vārdnīca, 2000). Psiholoģijas zinātnē jēdziens *atbildība* tiek skaidrots šādi: „Atbildība ir personas vai organizācijas pienākums; paškontroles nepieciešamība; rūpes par savas darbības procesu un sekām [...] Atbildības izjūta – apzināts savas rīcības vērtējums; personas spēja, kas iegūta noteiktā socializācijas posmā, nopietni vērtēt savus vārdus, darbību, rīcību, atbildēt par savu izvēli un tās sekām savā un citu priekšā” (Psiholoģijas vārdnīca, 1999, 18).

Atbildība neveidojas pati no sevis. Lai varētu runāt par atbildīgu attieksmi un rīcību, jāpastāv tādiem komponentiem, kā pienākums, tiesības un cilvēka izvēles un rīcības brīvība. Atbildība izsaka cilvēka subjektīvo aktivitāti. Morālā atbildība ir spēja paredzēt savas rīcības sekas, nožēlot „grēkus” un just vainas izjūtu par slikti paveikto darbu. Uzņemoties atbildību, cilvēks parasti cenšas labot savas kļūdas. Morālā atbildība ietver sevī ne tikai atbildību par sevi, savu dzīvesvietu, veselību, saviem draugiem, ģimeni, darbu un vidi, bet arī atbildības izjušana pret sabiedrību, savu tautu, tās likteni, zemi un pat valstiski pieņemtiem lēmumiem. Atbildība veidojas pakāpeniski, ilgstoši. Īstenojot vienu vai dažus veiksmīgus audzināšanas pasākumus, bērns automātiski nekļūst par atbildīgu cilvēku (Lasmane, Milts, Rubenis, 1993).

Psiholoģijā atbildību izsaka četrās stadijās. Pirmā stadija raksturo cilvēka gatavību atbildēt par notikušā pozitīvajām sekām, uzklaut pateicību, bet neuzņemas atbildību par notikušā negatīvu rezultātu. Otrā stadijā cilvēks spēj atzīt kopēju grupas vainu, atsakoties no individuālas atbildības. Trešajā stadijā kritiski tiek vērtēta gan grupa, gan paša individuālā darbība, izjutot nožēlu par paša slikti padarīto darbību. Ceturtajā stadijā atbildība ir saistīta ar

personības īpašībām, vērtībām, pārliecību. Šajā stadijā atbildības uzņemšanos nosaka sirdsapziņa (Lasmane, Milts, Rubenis, 1993).

Sociālajā atbildības raksturojumā izšķir trīs līmeņus – bezatbildību, seklo un dziļo atbildību. Bezatbildība neattiecas ar bērna vecuma posmu, kad viņš vēl nav spējīgs uzņemties atbildību par sevi. Par bezatbildīgu cilvēku var uzskatīt tikai tādu, kas pati spējīga atbildēt par savu rīcību un sekām. Bezatbildība rada brīvības ilūziju, tomēr patiesībā tā cilvēku noved līdz iekšējai degradācijai. Seklā atbildība raksturo cilvēku kā atbildības objektu, kas atkarīgs no ārējiem faktoriem – bailēm no ārēja nosodījuma, nepatīkamām situācijām u. tml. Bezatbildība nosprosto ceļu sirdsapziņas attīstībai un izkopšanai, bet seklā atbildība kropļo sirdsapziņu. Dziļā atbildība tiek veidota visas dzīves garumā, mācoties sociālu pienākumu pārvērst par personisku pienākumu, piesaistot kopējo atbildību savai individuālai atbildībai. Dziļā atbildība ir atbildība par darbības galarezultātu (Lasmane, Milts, Rubenis, 1993).

Ar jēdzienu *atbildība* cieši saistīts jēdziens *attieksme*. Tieši no attieksmes atkarīga skolēna rīcība, un vai tā būs atbildīga vai bezatbildīga. Skolēna attieksmi var veidot gan skolēns pats, gan skolotājs, gan apkārtējā sabiedrība. Ausma Špona savā pētījumā balstījusies uz Vladimira Mjasiščeva atziņu, kurš attieksmes definē kā „izveidojušās augstākās nervu darbības procesā, balstītas uz sabiedriskās pieredzes saitēm ar dažādām realitātes pusēm, kas raksturo personību kopumā viņa aktīvā apzinātā izvēlē, kura izpaužas gan atsevišķos darbības aktos, gan visā uzvedībā kopumā” (Špona, 2006, 56).

A. Špona uzskata, ka attieksme pauž personības brīvības un izvēles savstarpējo saistību, kas nosaka dažādu reakciju, uzvedību un uzskatu individuālo raksturu. Tādējādi attieksme veido cilvēka uzvedību pret sevi, citiem cilvēkiem, parādībām, dabu u.tml. Cilvēks neienāk pasaulē ar jau gatavu, stabilu attieksmi pret sevi, citiem un pasauli kopumā. Visas dzīves garumā, ik dienas nonākot mijiedarbībā ar apkārtējo sabiedrību, vidi un pašam ar savu iekšējo pasauli, veidojas attieksmes. Attieksme uzskatāma par cilvēka personības galveno raksturlielumu, kas, dzīves gaitā veidojoties, attīstoties un mainoties, izpaužas cilvēka uzskatos, vērtībās, normās un raksturo cilvēka uzvedību sabiedrībā (Špona, 2006).

Lai veidotos noturīga attieksme, jārada noturīgi pamati – paradumi. Paradumi rodas, regulāri atkārtojot kādu darbību, kas ar laiku automatizējas un nostiprinās. Pat apzināti atkārtotas darbības ar laiku veido paradumu gan būt čaklam, gan pieklājīgam, gan runāt taisnību un būt atbildīgam par pieņemtajiem lēmumiem. Paradumu veidošana prasa laiku un pacietīgu darbu. Skolēnam paradumu veidošanos var stimulēt pieaugušie – skolotāji, vecāki, radi un paziņas. Svarīgi radīt labu piemēru, kas veicinātu noturīgas attieksmes veidošanos skolēnam pret savu valsti, citiem cilvēkiem, pašam pret sevi un atbildības uzņemšanos par saviem vārdiem, rīcību (Špona, 2006). A. Špona uzskata, ka: „Cilvēkam ir atbildības paradums, pēc kura cilvēki

iedalāmi trīs grupās. Pirmajā ir tie, uz kuriem vienmēr var paļauties un kuri allaž tur doto vārdu. Otrajā grupā iedalāmi tie, kuri dažreiz neizpilda solījumu un kuriem vajadzīga kontrole, lai viņi darbu paveiktu. [...] Trešajā grupā ir tie, kuri reti izpilda solīto. Just atbildību par savu rīcību, doto vārdu ir viens no nozīmīgākajiem paradumiem. Ne velti Sent-Ekziperī ir teicis, ka cilvēks – tā vispirms ir atbildība” (Špona, 2006, 58).

Lai pusaudzim veidotos laba attieksme, kuras ietekmē iespējama pašregulācija, patstāvīga un radoša rīcība, domāšana, pozitīvs pašvērtējums, ieteicams audzināt bērnus humānā un demokrātiskā stilā. Turpretī normatīvā audzināšana jeb uz noteikumiem un sodiem balstīta audzināšana pusaudzī var izraisīt vienaldzību, bezatbildību, nenoturīgumu un citas negatīvas īpašības (Špona, 2006). A. Špona savā pētījumā izšķir trīs attieksmju veidus: situatīvā, paraduma un pašregulācijas attieksme. Visi attieksmju veidi ir savstarpēji saistīti un var iedarboties paralēli (skatīt 1.tabulu). No 1.tabulas var secināt, ka situatīvā attieksme ir vienkāršākā, bet no tās, krājoties pieredzei, veidojas paradumi un pašregulācija, kas ir noteicošs pamats patstāvīgas un atbildīgas personības veidošanā. Sistemātiski atkārtots pārdzīvojums, kļūst par paradumu, kuru koriģējot paškontroles procesā, veidojas attieksmes.

1.tabula. Attieksmju veidi (Špona, 2006, 59)

Darbības situācija	Pārdzīvojums	Situatīvās attieksmes
Sistemātisks vingrinājums	Paradumi	Paradumu attieksmes
Darbības novērtēšana un koriģēšana	Pašanalīze Paškontrole	Pašregulācijas attieksmes

Dzīves gaitā iegūtajās attieksmēs izpaužas cilvēka vērtības, uzvedības un pieklājības normas, dzīves mērķi un principi. Uzvedība un izturēšanās pret sevi, vidi un apkārtējiem ir aktīva attieksme jeb attieksme darbībā. Tieši ārējās izpausmēs un darbībās atklājas cilvēka attieksme pret kādu konkrētu lietu. Ar savu rīcību un valodu cilvēks pauž savu subjektīvo attieksmi. Skolēni uzvedības normas pirmkārt apgūst ģimenē. Ja ģimenē valda cieņas pilnas attiecības un pozitīva, respektabla attieksme gan pret sevi, gan citiem ģimenes locekļiem, tas atstāj iespaidu arī uz uzvedību un darbu skolā, nostiprina pamatus pieklājīgas un atbildīgas personības veidošanā. A. Špona uzskata, ka uzvedība ir cilvēka izturēšanās kopums, kuru rosina vajadzības, pienākumi un kurā atspoguļojas cilvēka morālās vērtības, principi un ideāli (Špona, 2006).

Turklāt no skolēna attieksmes atkarīga skolēna uzvedība. Lai veidotu atbildīgu un spriest spējīgu jauniešu, pedagoģiskajā procesā atbildības veidošanas procesā soda vietā vajadzētu izmantot uzvedības sekas. Tas ir daudz iedarbīgāks līdzeklis par sodu, ar ko panākt atbildīgu uzvedību. Tomēr skolotājam, šajā gadījumā, diriģentam iespējams ar mērķtiecīgu darbību mācīt

uzvedības sekas arī pusaudžiem, koristiem. Piemēram, pusaudža nevēlēšanās atmeklēt visus kora mēģinājumus var novest pie iznākuma, ka skolotājs – diriģents neatļauj šim skolēnam piedalīties koncertā, skatē u.tml. pasākumos. Izvēle – lēmums – sekas ir notikumu sērija, kas iemāca cilvēkiem būt atbildīgiem par savu uzvedību. Cilvēks nevaram vainot citus par to, ko pats sev ir izraisījis. Nākamreiz tiks lemts ar lielāku atbildības izjūtu, jo ir pieredzētas bezatbildības sekas. Skolotājam jāatceras, ka mērķis ir panākt, lai skolēni, izjūdami pašu uzvedības sekas, kļūtu atbildīgāki par savu uzvedību. Mērķis nedrīkst būt skolotāja vara un skolēnu pakļaušana ar iebiedēšanu un sodiem, jo tas neveicina atbildības veidošanos (Balsons, 1995).

Moriss Balsons savā pētījumā izšķir divu veidu uzvedības sekas - dabiskās un loģiskās. Dabiskās sekas praktiski nozīmē to, ka paši par sevi nepastāv nedz apbalvojumi, nedz sodi – ir tikai sekas. Tās ir notikumu dabiskā gaita, kurā skolotāji un vecāki ir tikai novērotāji, nevis sodītāji. Skolotājs vai vecāks šajā gadījumā aktīvi neiesaistās, tikai informē bērnu par iespējamā sekām, līdz bērns veic pareizu vai nepareizu lēmumu, izbaudot attiecīgās rīcības sekas. Skolotāja pienākums dabīgo seku realizēšanā neietver bāršanu, vainošānu vai moralizēšanu, bet gan nožēlas izteikšanu un atgādinājumu par veiktās izvēles alternatīvu un sekām (Balsons, 1995).

Pusaudžu vecumposms ir visproblemātiskākais no visiem vecumposmiem, jo šajā posmā bērns lēnām pārtop par jauniešu, sākas pubertāte, identitātes meklēšana, sociālā dzīve ieņem svarīgāku lomu pusaudža dzīvē, nekā līdz šim un no tās stipri atkarīgs pašvērtējums, kas pusaudzim šajā posmā izveidojas. Pusaudžu vecumposms ilgst aptuveni no 11 līdz 15 gadiem meitenēm un 12 līdz 16 gadiem zēniem. Tas ir laiks, kad bērns strauji attīstās, un šī attīstība skar gan viņa ķermeni, gan psihi. Pusaudžu periodā izveidojas personības pamatiezīmes, kā arī atklājas visos iepriekšējos periodos izveidojušās iezīmes emocionālajā, domāšanas un sociālajā sfērā. Pusaudžu vecumā strauji nomainās autoritātes – no pieaugušā līdz vienaudžiem kā etalonam un autoritātēm. Pusaudzis arvien biežāk sāk izdarīt pats savu izvēli. Izvēle situācijās, saskarsmē ar dažādiem cilvēkiem arvien biežāk ir saistīta ar pusaudža subjektīvo attieksmi, kas izveidojusies agrākos attīstības periodos (Svence, 1999).

Pusaudžu vecumposmā izteikti mainās sociālā situācija un uztvere. Gan skolā, gan ģimenē pusaudzim tiek uzticēti arvien atbildīgāki pienākumi, kas ļauj viņam sajusties kā pieaugušajam. Tomēr vajadzīga nemanāma kontrole no pieaugušajiem, lai uzticētie pienākumi tiktu izpildīti, līdz ar to audzinot pusaudzī atbildīgu raksturu un pienākuma apziņu. Lai arī pusaudža pašapziņa var būt ļoti augsta, iespējams, ka viņš sevi pārvērtē un reālie spēki neatbilst viedoklim par sevi, kā rezultātā pusaudzis atkal var nonākt konfliktā ar apkārtējiem, kas spēj no malas novērtēt pusaudža patiesās spējas. Nereti pusaudzis uzvedas bravūrīgi, skarbi un pat nepieklājīgi, jo vēlas slēpt savu iekšējo nedrošību, tāpēc svarīgi virzīt pusaudzi atrast sev pozitīvu pašizpaušmes veidu, kā apliecināties. Nevajadzētu apgalvot, ka pusaudži ir vispārīgi

noskaņoti pret pieaugušajiem, tomēr viņi kļūst ļoti jūtīgi pret aizrādījumiem un aizvainojumiem. Ja vecāki vai pedagogi vēlas pusaudzi pamācīt, dot padomu, vajadzētu atrast privātu telpu, lai pusaudzis nejostos pazemots citu vienaudžu acīs. Labas audzināšanas rezultātā pusaudzis atbildīgi spēj ne tikai domāt par turpmāko izglītību un nākotnes profesiju, bet arī apzinīgāk mācās sevis paša labā, nevis labu atzīmju vai novērtējuma motivēts (Valtneris, 2001).

Pašapliecināšanās ir ļoti svarīga pusaudžu vecumposma sastāvdaļa. Pusaudži aktīvi meklē savu ES un vietu sabiedrībā, uzdodot sev jautājumus „kas es esmu”, „kāpēc es esmu”, „par ko es kļūšu” u.tml. Neskaidrība par sevi un savu vietu dzīvē vēl vairāk pastiprina nemieru, tādēļ ieteicams pusaudzus mudināt atrast kādu pozitīvu veidu, kā pašapliecināties. Bērniem ieteicams apmeklēt interešu pulciņus, kori, dejošanas nodarbības, sporta zāles vai atrast kādu citu brīvā laika pavadīšanas veidu, kur iespējams sasniegt labus rezultātus, lai pašapliecinātos un izliktu iekrāto enerģiju. Vecākiem un pedagogiem jābūt informētiem par to, kā pusaudzis pavada savu brīvo laiku, ko dara un ar ko tiekas, jo bieži pusaudžu alkoholisms, narkomānija, grūtniecība vai pat pašnāvības, saistāmas tieši ar vecāku nevērību un neziņu par pusaudža gaitām. Ja pusaudzi pavada nemiers, trauksmainība, neskaidrība par savu vietu dzīvē un starp cilvēkiem sabiedrībā, viņš var meklēt, ar ko identificēties. Guna Svence skaidro, ka identificēšanos psihologi saista ar kompensācijas reakciju, kad cilvēks savu nemieru un nedrošības izjūtu samazina, atrodot objektu ar ko iztēlē sevi sasaistīt. Tie var būt draugi, mūzikas grupa, grāmatas varonis vai kāds sabiedrībā zināms cilvēks. Tādējādi samazinās nemiers un trauksmes izjūta, pusaudzis jūtas drošāks un iederīgs apkārtējā sabiedrībā (Svence, 1999).

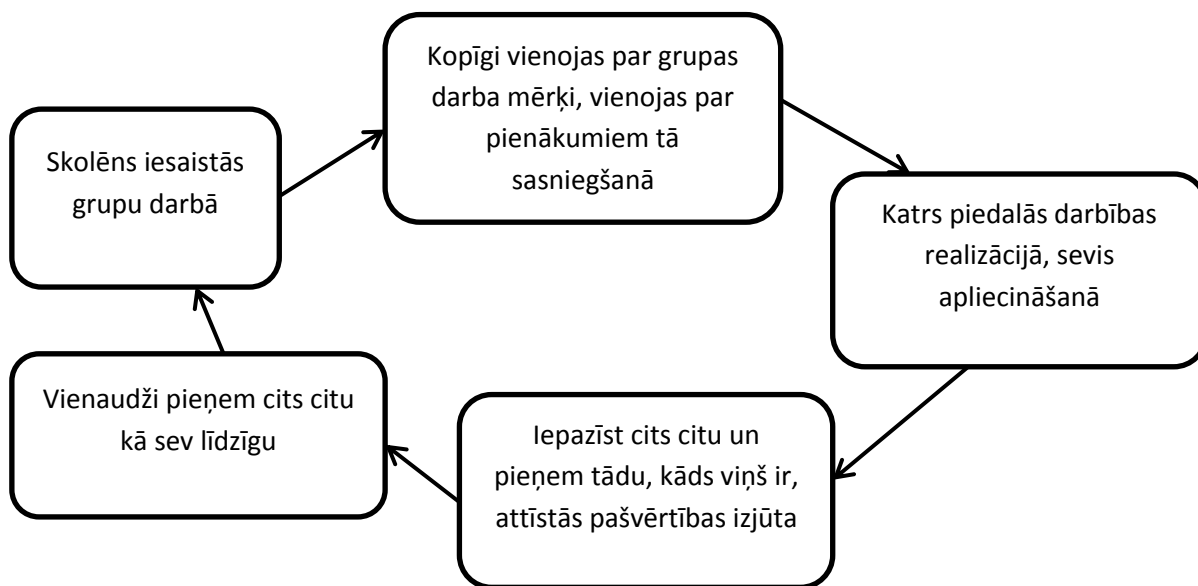
Pusaudži, no vienas puses, ir pieauguši, bet, no otras puses, viņi vēl ir bērni, tikai to nevēlas atzīt, noliedz pieaugušo viedokli, nevēlas uz klausīt padomus. Pusaudžu bērnišķīgums parādās nespējā tikt galā ar atbildību, ar pienākumiem, uzņemties atbildību par citiem un sevi. Lai pusaudzis brīvprātīgi pakļautos kādām normām, jārada motivācija. Pusaudžu vecumā turpina veidoties cilvēka personisko vērtību sistēmas, cilvēks meklē un atrod vai arī neatrod savu identitāti, apzināti vai neapzināti sevi salīdzina ar citiem, ar dažādām sociālām lomām (Svence, 1999).

Igors Puškarevs dod ieteikumus pieaugušajiem, kas palīdzētu pusaudzim kļūt pieaugušam:

- „pieaugušajiem, īpaši vecākiem un pedagogiem, jāizprot šā vecumposma īpatnības un pretrunas un jābūt pret pusaudzi tolerantiem;
- vecākiem jārespektē pusaudža patstāvības alkas, jārada ģimenē tādi apstākļi, lai saglabātos kontakts ar pusaudzi, kā savstarpēja uzticēšanās un atbildība;
- jārada pusaudzim iespējas veselīgai fiziskai, psihiskai un sociālai attīstībai ģimenē, skolā, ārpus skolas;

- jārada iespējas zināšanu apguvei, tajā skaitā – par savu attīstību un nobriešanu;
- jādod iespējas iegūt dzīvē nepieciešamās prasmes (sevi novērtēt, pieņemt lēmumu, atvairīt spiedienu, savstarpējo attiecību un sadarbības prasmes u.c.);
- jādod iespējas sevi apliecināt, celt savu pašcieņu;
- jādod iespējas uzņemties atbildību;
- jādod iespējas izvirzīt mērķus un tos īstenot” (Puškarevs, 2001, 75).

Atbildības rodas tikai sadarbībā - ģimenē, draugu lokā vai klasesbiedru grupas darbā, vai interešu izglītības pulciņos, kā arī skolas kora nodarbībā (sk. 1.attēlu). Atsaucoties uz A. Šponas uzskatu par sadarbības nozīmīgumu atbildības veidošanā pusaudžiem, 1. attēlā norādīta sakarību secība, skolēnam piedaloties grupas darbā. Iesaistoties grupas darbā, skolēns gūst iemaņas sadarbībā, vienojoties par mērķi, kopējiem un individuālajiem pienākumiem tā sasniegšanā, piedalās komandas darbā, iepazīst grupas biedrus un mācās respektēt vienaudžus. Pedagoģijas zinātnē sadarbību skaidro kā kopīgu savstarpēji saskaņotu darbību, kurā, vajadzības gadījumā, cits citam palīdz, cits citu atbalsta. Sadarbības dalībniekiem var būt kopīgs mērķis, kopīgi uzdevumi vai – katram savs mērķis un uzdevumi (Pedagoģijas terminu skaidrojošā vārdnīca, 2000). Pusaudzis, kuru ar citiem vieno kopējs mērķis, spēj atklāt citu intereses un spējas. A. Špona secina: „Kopā diskutējot, strādājot, dejojot, dziedot, sportojot, mācoties cilvēks ierauga vienaudžus, vecākus, skolotājus, novērtē šai darbībā sevi salīdzinājumā ar citiem. Tas dod iespēju koriģēt savu uzvedību, paplašinot vajadzību saturu” (Špona, 2006, 87). Uzņemoties pienākumus grupā, pusaudzis mācās izprast savu devumu kopīgam mērķim, mācās uzņemties atbildību, apzinot, ka no sava ieguldītā darba atkarīgs visas grupas kopējais sasniegums.

1.attēls. Pašpiedalīšanās grupas darbā (Špona, 2006, 87)

Viens no vissvarīgākajiem audzināšanas uzdevumiem ir panākt nobriedušas un patstāvīgas personības izveidošanos. Pusaudzim jābūt atbildīgam, spēt pieņemt pašam savus lēmumus un kontrolēt savas dzīves uzdevumus, bez regulāra atgādinājuma no pieaugušajiem. Ja pusaudzis vēlas kļūt par pieaugušo, viņam jābūt atbildīgam par sevi. Kļūstot atbildīgam, pusaudzis vairs nevar paļauties, ka visas problēmas viņa vietā atrisinās vecāki, skolotāji vai vecākie brāļi, māšas. Tāpat pusaudzis nevar turpināt gaidīt, ka vecāki un skolotāji vienmēr atgādinās par viņa paša veicamajiem uzdevumiem un pienākumiem. Deivids R. Šafers un Katerīna Kipa savā pētījumā atklāj, ka zinātnieki ir secinājuši, ka vispiemērotākais veids, kā nostiprināt pusaudžos patstāvību, ir ar laiku saudzīgi samazināt ciešo emocionālo saikni ar vecākiem. Tomēr vecākiem nevajadzētu pieļaut situāciju, kurā pusaudzis jūtas pamests un nesaprasts. Ļaujot pusaudzim lielāku brīvību un uzliekot atbildību uz paša pleciem, vecāki nedrīkst pazaudēt uzticēšanās saikni. Šādā situācijā pusaudzis būs ieguvis patstāvību un uzņēmis atbildību par savu dzīvi, saglabājis tuvas attiecības ar ģimeni un būs gatavs uzsākt pats savu, neatkarīgu, atbildīgu dzīvi ārpus vecāku mājas (Shaffer, Kipp, 2010).

Atbildīgu rīcību nosaka arī cilvēka spēja būt patstāvīgam, atbildēt par saviem vārdiem un darbiem. Dīters Šulcs 2005./2006.gadā veicis pētījumu par patstāvības jēdzienu. Apkopojot 150 skolu vadītāju runas no skolu izlaidumiem, viņš secināja, ka 135 no 150 runām tika runāts par to, ka jaunieši, absolvējot skolu, beidzot varēs kļūt patstāvīgi. D. Šulcs secina, ka, ja patstāvība tiek uzskatīta par dāvanu, ko skolēns saņem absolvējot skolu, tad skolotāji savu darbu ne pamatskolas, ne vidusskolas posmā nav darījuši atbildīgi. Skolēniem – gan bērniem, gan pusaudžiem, gan jauniešiem skolas laikā mērķtiecīgi jābūt patstāvīgiem un uzņemt

atbildību par savu rīcību. Pretējā gadījumā, jaunietis, kas absolvē skolu, nemaz nav uzskatāms par pieaugušu, pilngadību un nobriedušu cilvēku, jo viņš, tāpat kā bērns, joprojām ir viegli ietekmējams un kontrolējams. Viss audzinošais process gan skolā, gan mājās, gan citās sabiedriskās institūcijās ir jāvērs uz patstāvības audzināšanu. Pēc D. Šulca domām, daudzi skolotāji atzīst, ka skolēnu atbildība ir svarīga, lai tiktu apzinīgi veikts patstāvīgais darbs, tomēr uzskata par pašsaprotamu, ka skolēniem jau ir atbildīgam darbam nepieciešamās spējas, līdz ar to skolotāji necenšas mērķtiecīgi pilnveidot šīs skolēnu spējas mācību procesā. Skolotājiem jāspēj mācīt skolēnus ne tikai kādā konkrētā mācību priekšmetā, bet arī bagātināt viņu personību. Jāuzmundrina un jāmotivē indivīds patstāvības, atbildības iegūšanai (Šulcs, 2007).

Veicot teorētiskās literatūras izpēti par atbildības attīstību pusaudžu vecumposmā, tika secināts, ka atbildības izjūta rada saikni starp rīcību, kas notiek tagad, un iespējamām sekām nākotnē. Tātad atbildība cieši saistīta ar pienākumu un tā izpildes nepieciešamības apzināšanos. Svarīgi atbildības sekmēšanu sākt jau agrāk vecumā, jo pusaudžu vecumposmā ir grūti un dažreiz pat neiespējami ielikt stiprus pamatus atbildīgai rīcībai, ja tas nekad agrāk nav veicināts. Atbildība cieši saistīta ar attieksmi un uzvedību – attieksme veidojas visas dzīves laikā, mijiedarboties ar sabiedrību un vidi. Turklāt, no attieksmes atkarīga cilvēka uzvedība – vai tā būs atbildīga vai bezatbildīga. Lai pusaudzim mācītu saskatīt sakarības starp savu rīcību un tās dabisko rezultātu, pedagoģiskajā darbībā jāizmanto uzvedības dabiskās sekas, tādējādi mudinot pusaudzi veikt secinājumus par pieņemtā lēmuma un darbības atbilstību vai neatbilstību konkrētajai situācijai. Atbildība nenozīmē cilvēka spēju būt bezbailīgam no sagaidāmā rezultāta, bet tā ir spēja atbildēt par saviem lēmumiem un rīcību, pat baidoties no iespējamām sekām.

1.2. Mūzikas psihologu un pedagogu pētījumi par pusaudžu atbildības attīstību skolas kora nodarbībās

Koris ir specifiska darba grupa, kurā līderis ir diriģents, skolotājs. Lai izpētītu atbildības izpausmes kolektīvā, kā arī individuālās atbildības veidošanos, tika veikta mūzikas pedagoģijas un psiholoģijas zinātnieku un pedagogu atziņu analīze par pusaudžu vecumposma specifisku mūzikas mācīšanās procesā, kora nodarbībās.

Kopš skolas koris vairs nav obligāts mācību priekšmets, tas, tāpat kā skolas deju nodarbības, teātra studijas, tiek pieskaitīts pie interešu izglītības programmām. Interešu izglītība dod iespēju skolēnam īstenot savas individuālās izglītības vajadzības un vēlmes, neatkarīgi no iepriekš iegūtās izglītības konkrētajā jomā (Aukšmuksta, Dannenfelte, Kalniņa, Marsone, Pelša,

Ruttasa, 2011). Mūsdienās interešu izglītības nozīme jaunās paaudzes audzināšanā pieaug, jo „bērnu un jauniešu iesaistīšanās interešu izglītības programmās nodrošina viņiem:

- Lietderīgu un saturīgu brīvā laika pavadīšanu;
  - Radošo pašizteiksmi, talantu izkopšanu, pašattīstību;
  - Socializāciju (dažādu dzīves prasmju apgūšanu, antisociālas uzvedības prevenciju, sociālās atstumtības mazināšanu);
  - Pirmo profesionālo iemaņu apguvi, karjeras plānošanu;
  - Formālajā izglītībā iegūto zināšanu un prasmju papildināšanu”
- (Aukšmuksta, Dannenfelte, Kalniņa, Marsone, Pelša, Ruttasa, 2011, 5).

Interešu izglītība cieši saistīta ar vispārējo izglītību – ar mācībām un audzināšanas procesu kopumā. Interešu izglītība papildina un nostiprina formālajā izglītībā iegūtās zināšanas. Iesaistīšanās kādā no interešu izglītības programmām nodrošina skolēniem saturīgas brīvā laika pavadīšanas iespējas, lai pēc mācību stundām skolēni varētu iesaistīties nodarbībās un piedalīties koncertos, konkursos, skatēs un citos pasākumos. Iesaistīšanās kādā no interešu izglītības pulciņiem var palīdzēt skolēniem, kuriem ir grūtības iejusties klases kolektīvā vai neveicas kādā no mācību priekšmetiem. Interešu izglītība dod iespēju pašrealizēties un celt savu pašapziņu, izjust piederību un sastapties ar domubiedriem. Pedagogam, kurš vada interešu izglītības nodarbības, ir pienākums vadīt skolēnu savu vērtību izkopšanā un audzināšanā, nereti kļūstot par padomdevēju un atbalstu, ja skolēns nav varējis to atrast vecākos vai formālās izglītības pedagogos. Interešu izglītības pedagogam jābūt profesionālam un radošam, lai spētu ieinteresēt un aizraut skolēnus, noturēt viņu interesi, kā arī motivēt skolēnus pilnveidoties (Aukšmuksta, Dannenfelte, Kalniņa, Marsone, Pelša, Ruttasa, 2011).

Liela nozīme pusaudzju muzikālajai izaugsmei, kā arī atbildības individuālai veidošanai ir kora diriģentam. Kora diriģents ir ne tikai kora vadītājs un kopējā darba organizētājs, koordinētājs, bet arī piemērs koristiem. Kora sniegums un izaugsme gan kā kolektīvam, gan katram koristam individuāli, ļoti atkarīga no diriģenta personības, kompetences un spējas veidot pusaudžiem izprotamu repertuāru un māksliniecisko interpretāciju. Nav iespējams no pusaudžiem sagaidīt atbildīgu uzvedību, ja kora diriģents uz mēģinājumu ierodas nesagatavojies vai ar vienaldzīgu attieksmi. Māra Marnauza secina: „Diriģents atšķiras no visiem citiem izpildītājmāksliniekiem ar to, ka viņa instruments – koris vai orķestris – ir dzīvi cilvēki. Tas būtiski nosaka diriģenta profesionālo specifiku” (Marnauza, Bašs, 2012, 130).

Deivids J. Hergrīvs uzskata, ka daži psihologi varētu iebilst viedoklim, ka, izprotot pusaudzju domāšanu, ir iespējams izprast viņa uzvedības aspektus un ar tiem manipulēt. Tomēr lielākā daļa no mūsdienu pētījumiem par muzikālo attīstību balstīta tieši uz skolēnu domāšanas veidu. Domāšanas izpētes process ir sarežģīts, jo tas veidojas no daudziem un dažādiem

kritērijiem, piemēram, iedzimtība, audzināšana un sociālā vide. D.J.Hergrīvs daudzu pētījumu rezultātā secinājis, ka iesaistīšanās muzikālos kolektīvos palīdz skolēnam mainīt un attīstīt savu domāšanu, kā arī iemāca plānot savu laiku un uzņemties atbildību par sevi un saviem pienākumiem (Hargreaves, 2001). Daudzu skolu vadības izprot mūzikas nozīmīgumu skolēna vispusīgai attīstībai, tādēļ blakus mūzikas stundām, tiek veicināta dažādu muzikālu ansambļu un skolas koru darbība. Tādēļ nereti skolās par skolēnu muzikālo izglītību atbild ne tikai mūzikas stundu skolotājs, bet arī kora diriģents, ansambļu vadītājs, instrumentu spēles skolotājs un protams skolēns pats. Turklāt katrā skolā mācās vairāki skolēni, kas muzikāli pilnveidojas arī mūzikas skolās, mūzikas centros, mājās pašmācības ceļā vai domubiedru grupās. Lai arī kāds būtu mācīšanas un mācīšanās stils, nodarbošanās ar mūziku parasti apzīmē jauniešu brīvprātīgu piedalīšanos un augstu motivāciju procesā. Mūzikas stundas skolā pusaudžiem ir obligātas, bet dalība skolas korī ir brīvprātīga, tādēļ no dziedātājiem sagaidāms entuziastisks pašu ieguldījums. Daži pusaudži, kas neizrāda lielu interesi mūzikas stundās, brīvprātīgi pievienojoties skolas korim, labprāt pavada daudz laika mācoties dziedāt, apgūstot repertuāru un atbildīgāk izturoties pret kopēji veicamo darbu (Mills, 2005).

Pusaudža personība veidojas, viņam kļūstot par sabiedrības locekli. Māksla kā sabiedriskās apziņas daļa ieņem noteiktu vietu personības veidošanās struktūrā. Tomēr personības veidošanās nav atkarīga tikai no sabiedriskajiem apstākļiem. Ļoti svarīgi, lai bērnam jau no mazotnes veidotos aktīva, radoša attieksme pret visām dzīves parādībām. Lielu pozitīvu ieguldījumu radošajā attīstībā dod māksla, mūzika. Mācību procesā mūzika iedarbojas uz personību ar savu saturu, emocionālo piepildījumu, ar spēju cilvēku aizraut (Zariņš, 2005).

Skolās mūzikas stundas, kā arī kora nodarbības, krietni atšķiras no citiem mācību priekšmetiem. Bieži vien skolēni vecāki neizprot kādēļ bērns muzikāli jāizglīto, ja no it kā nav nekāda acīmredzama labuma. Cilvēki ir pieraduši redzēt rezultātu uzreiz – mācoties matemātiku, skolēns apgūst nepieciešamās iemaņas dažādām dzīves situācijām, mācoties valodu, skolēns izglītojas savā un citu valstu kultūrā. Dženeta Milla uzskata, ka daudzi vecāki neizprot ieguvumu no mūzikas nodarbībām. Viņi apgalvo, ka bērni dziedājuši jau pirms pievienošanās muzikāliem pulciņiem un mūzikas stundu apmeklēšanas. Rodas divi jautājumi – „kāpēc skolās tiek mācīta mūzika?” un „kāpēc skolās vajadzētu mācīt mūziku?” Jautājums „kāpēc skolās tiek mācīta mūzika?” ir atbildams pavisam vienkārši. Lielākajai daļai skolu nav citas iespējas, kā vien mācīt mūziku, jo to nosaka likumi. Šāds iemesls nemaz nav tik negatīvs, kā varētu šķist sākumā. Kopš mūzika kļuvusi par obligāto mācību priekšmetu skolās, mūzikas izglītību vairs nevar uzskatīt par nevajadzīgu izprieču izglītības procesā (Mills, 2005).

Tomēr daudz svarīgāks ir jautājums – „kāpēc skolās vajadzētu mācīt mūziku?”. Mūzikas mācīšanās, dziedāšana korī, klausīšanās ne tikai rada prieku, tā arī attīsta smadzenes. Dziedot,

lasot notis un klausoties, cilvēks aktivizē abas smadzeņu puslodes, tādējādi trenējot spēju veikt vairākas darbības vienlaicīgi, līdzīgi kā tiek darīts risinot kādu sarežģītu matemātikas piemēru. Ir grūti noteikt pusaudžu intelektuālo izaugsmi mūzikas stundās pēc kādiem zinātniskiem eksperimentiem, bet jebkurš skolotājs, kas ir redzējis skolēna attīstību, nevar noliegt mūzikas lielo ietekmi uz sirdi un prātu. Dž. Milla uzskata, ka pedagogiem vajadzētu izvairīties no dogmatiskām mūzikas mācīšanas metodēm, kas ierobežo skolēnu, bet vadīt viņus muzikālā izaugsmē. Jārada skolēnam priekšstats, ka dziedāšana un muzicēšana ir tikpat dabīga kā runāšana, lasīšana un rakstīšana. Skolotāja uzdevums ir palīdzēt pusaudzim, kas dedzīgi aizrāvies ar mūzikas mācīšanos, virzīties uz priekšu. Iespējams, ka iemesls ir pusaudža pašcieņas paaugstināšanās caur panākumiem mūzikā, kas palīdz virzīties uz sasniegumiem dzīvē kopumā. Svarīgi pamanīt mirkli, kad pusaudzī izveidojusies atbildīga rīcība, uzvedība un pastiprināta interese par mūziku. Šādi mirkļi ir svarīgi, lai pusaudzis neapjuku tālākā izvēlē par mūzikas tālāku apgūšanu un studēšanu, kā arī lielisks stimulants skolotājam, redzot sava skolēna izaugsmi (Mills, 2005).

Pusaudži, kas dzied korī, ir amatieri, kurus vieno kopējs mērķis, gatavošanās process un kuru starpā tiek dalīta atbildība par priekšnesuma kvalitāti (Smith, Sataloff, 2006). Dziedāšana korī prasa mentālu, fizisku un garīgu atdevi. Brenda Smita un Roberts T. Satalofs savā pētījumā, pārfrāzējot Amerikas slavenā bērnu koru diriģenti un speciālisti Helēnu Kempu, secina: „Ķermenis, prāts, gars, balss – ir vajadzīgi visi četri, lai dziedātu un priecātos” (Smith, Sataloff, 2006, 142).

Atbildību par skolēnu motivācijas sekmēšanu kora nodarbībās jāuzņemas skolotājam, diriģentam. Ar savu darbību prasmīgi ieinteresējot skolēnu, sekmējot skolēna individuālo un kora kolektīvo attīstību, profesionāli novērtējot ieguldīto darbu. Kora darbībā vajadzīga individuāla pieeja katram skolēnam, izmantojot konkrētus pedagoģiskos paņēmienus. Motivācijas, līdz ar to arī atbildības veidošana un sekmēšana notiek skolotāja mērķtiecīgi organizētā mācību procesā, veidojot skolēna attieksmi pret skolu, mācību darbu, skolas biedriem, skolotāju un pašam pret sevi (Seržante, 2015).

Uzticamība un atbildības izjūta bieži tiek uzskatīti par primāro prasību ceļā uz labiem sasniegumiem mūzikā. Lai mūzikas apgūšanā, kora nodarbībās, sasniegtu labus rezultātus, vajadzīga uzticamība no visām iesaistītajām pusēm. Par uzticamu personu uzskatāms cilvēks, kas spēj uzņemties atbildību par saviem individuālajiem un grupas kopējiem pienākumiem. Tomēr jāreķinās ar to, ka cilvēki nav ieprogrammējamas mašīnas un, lai gan visi kora dalībnieki ir iesaistīti gan kvalitātes un priekšnesuma veidošanā, gan panākumu realizēšanā, rezultāts ne vienmēr var izdoties vienādi labs. Rezultātu iespaido dažādi apstākļi – gan pusaudžu un skolotāja, diriģenta noskaņojums, sagatavotība u.tml. (Fautley, 2010).

Atsaucoties uz Arnolda Valtnera pētījumu par pusaudžu vecumposmu, kas tiek dēvēts arī par „lūzuma” periodu cilvēka attīstībā, var secināt - tā kā šajā laikā pusaudzis, kas no bērna pārtop par jauniešu, pats var neizprast izmaiņas savā ķermenī, sajūtās un uzvedībā, svarīgi, ka pieaugušie, kuri kontaktējas ar pusaudzi, zinātu un izprastu šīs izmaiņas un neuztvertu tās saasināti, tādējādi vēl pastiprinot pusaudža apjukumu. Lai arī kora diriģents spētu palīdzēt un rast ar pusaudžiem kopīgu valodu, viņam jāizprot pusaudžu īpatnības (Valtneris, 2001).

Par mūzikas ietekmi uz pusaudžu intelektuālo un vispusīgo attīstību ir veikti daudzi pētījumi, tomēr nav atrodami daudzi pētījumi par pusaudžu attieksmju veidošanos mūzikas stundās, kora nodarbībās u. tml. Pētījums par attieksmju veidošanos tika veikts Gaujienā, kurā kopš 2003. gada vasarās notiek radošā nometne *Vītolēni*, kur pusaudžus māca muzicēt – kopā dziedāt korī vai spēlēt simfoniskajā orķestrī. Ilzes Dāves un M. Marnauzas veiktā pētījuma mērķis bija izpētīt pusaudžu attieksmju veidošanos muzikālajā darbībā mūzikas nometnē *Vītolēni* Gaujienas kultūrvides un Jāzepa Vītola dibināto tradīciju kontekstā. I. Dāve un M. Marnauza secina, ka „nometne ir pierādījusi, ka intensīvais un koncentrētais pedagoģiskais darbs dod spēcīgu radošu impulsu pusaudžu intelektuālajā attīstībā un ir izmainījis attieksmes, veidojot tās pozitīvākas, īpaši pret mūziku” (Dāve, Marnauza, 2011, 10). Šī pētījuma noslēgumā tika veiktas intervijas ar pusaudžu vecākiem, pēc kurām secināts, ka pusaudžiem pēc nometnes mainījās attieksme pret mācībām – mūzikas nodarbības sāka apmeklēt ar interesi, bērni kļūst motivētāki pabeigt mūzikas skolu un šāda nometne bijusi par pamatu turpināt izglītību mūzikas vidusskolās (Dāve, Marnauza, 2011).

Attieksmju veidošanās ir ļoti nozīmīgs process pusaudžu vecumposmā. Muzikālajai darbībai attieksmju veidošanā ir īpaša nozīme, jo tā:

- „veicina garīgo attīstību;
- sekmē jūtu un tikumisko audzināšanu, emocijas;
- nostiprina attieksmes, kurās iekļaujas vajadzību regulēšana, jūtu un gribasspēka attīstīšana;
- attīsta gaumes veidošanos un paškontroles nostiprināšanos” (Dāve, Marnauza, 2011, 16).

Psihiskās attīstības iepazīšana ir ļoti svarīga pusaudža darbības izprašanai. Šajā vecumā attīstības pārmaiņas izpaužas sevišķi spilgti un katrs indivīds kļūst par personību. Pusaudžiem, kuriem ir ekstravertais tips (uz āru vēršie), ir aizvien grūtāk sevi atdalīt no vienaudžu grupas. Tās iespaidā viņi var pat pamest iesāktās mācības, instrumenta spēli. Mācoties atbildīgu rīcību, ekstravertam pusaudžu tipam ir daudz vieglāk iekļauties kolektīvā, tādēļ kora nodarbības ir vieta, kur pusaudzis var apmierināt gan savas vajadzības pēc sabiedrības un vienaudžiem, gan vēlmi pēc muzikālas attīstīšanās. Intravertie ir tendēti uz sevis izzināšanu, viņi kontrolē savas jūtas,

nepakļaujas ārējam grupas spiedienam. Šie pusaudži to pārvērš gleznās, dzejā, improvizācijā. Tieši tāpat viņi reagē uz mūzikas aktivitātēm dažādās tās emocionālās izpausmēs. Muzikālais jūtīgums ir saistīts ar jūtām, ar nepieciešamību izpausties mūzikā un tādā veidā dalīties ar savām emocijām. Pusaudži, kas ir intraverti daudz vieglāk spēj uzņemties personīgu atbildību, nekā ekstravertais tips. Tomēr problēmas var sagādāt kolektīvās atbildības uzņemšanās. Tādā gadījumā kora nodarbībās diriģenta uzdevums ir skaidrot katra individuālā ieguldījuma nozīmīgumu, lai panāktu kopēju rezultātu. Jāatgādina, ka strādājot komandā, viena dalībnieka bezatbildīga rīcība vai atmaksāties visai grupai kopumā (Parncutt, McPherson, 2002).

Pedagoģiski pareizs darbs orientējas uz skolēna – korista individualitāti. Tātad diriģentam caur mācību procesu jāiepazīst katrs kora dalībnieks, un nereti individuāli jārunā par kora un mūzikas mācīšanās nozīmi un lietderību, kā arī skolēna pārdzīvojumiem kora nodarbību ietvaros. Skolēnu prasmes mācīties kora nodarbībās diriģents veido pakāpeniski un ilgstoši. Lietas, kas profesionālam mūziķim var likties pašsaprotamas, skolēnam ir kas jauns un no jauna apgūstams:

- “Kora stundas darba principi un noteikumi;
- Darbs pie stājas, ķermeņa korpusa;
- Darbs pie elpas;
- Muzikālās dzirdes attīstība;
- Muzikālās dzirdes un skaņas veidošana;
- Vokālās dzirdes un melodiskās dzirdes kopsakarību apgūšana;
- Darbs pie dikcijas un artikulācijas dziedot;
- Darbs pie dziesmas struktūras elementiem: metroritma, tempa, melodijas virzības, dinamikas;
- Darbs pie nošu lasīšanas iemaņu veidošanas;
- Darbs pie diriģenta žestu valodas izpratnes;
- Izpratne par kora daudz balsību un harmoniskās dzirdes izkopšana;
- Skolēnu mūzikas uztvere, muzikālās atmiņas veidošana;
- Tiek sniegtas zināšanas par kordziedāšanas tradīcijām Latvijā, komponistu un dzejnieku daiļradi” (Treilībs, 2004, 11-12).

Kordiriģenta profesija ir ārkārtīgi komplicēta pasaule, kur vienā personā jāapvienojas dažādām prasmēm. Diriģentam jābūt ne tikai prasmīgam mūzikas pazinējam un mākslinieciskajam veidotājam, bet jābūt arī veiksmīgi komunicēt ar kora dalībniekiem, jāspēj dalīties ar savu muzikālo vīziju, lai varētu kopīgi darboties un sasniegt vienu mērķi. Turklāt diriģentam jāpiemīt vairākām, ar mūziku maz saistītām, īpašībām, piemēram, jābūt organizēt un

realizēt darbības plāns. Pats galvenais, diriģentam, pirmkārt, jābūt pedagogam - jā māca mūzikas pamati, kā arī jāaudzina koristu personības (McGill, Volk, 2007).

Kora diriģentam ar savu rīcību un padomu jāmotivē skolēniem būt atbildīgiem arī citos mācību priekšmetos. Starppriekšmetu saiknes veidošana iespējama arī skolas kora nodarbībās, tikai jāaktivizē iztēle un radošums. Kora nodarbības iespējams sasaistīt ar vēsturi, informējot koristus par mūzikas vēsturi, vai literatūru – mācoties kādu dziesmu, kas tiek atskaņota lugās, diriģents var iedrošināt skolēnus izlasīt konkrēto darbu. Ja kora vadītājs ir ieguvis autoritāti skolēnu acīs, viņa padomam skolēni labprāt klausās. Tas ir spēcīgs ierocis, ko izmantot, lai iedrošinātu skolēnus censties sasniegt labus panākumus arī citos mācību priekšmetos. Tāpat arī diriģentam jāuzņemas atbildīga rīcība. Piemēram mācoties dziesmu svešvalodā, ieteicams pakonsultēties ar kolēģi – svešvalodas skolotāju, lai uzzinātu precīzu izrunu. Arī šāds piemērs no diriģenta puses, rada atbildīga cilvēka priekšstatu, ko skolēni novēro un uztver savā zemzīnā. Tā kā koris lielākajā daļā Latvijas skolu nav obligāts mācību priekšmets, diriģents nekad nedrīkst nostādīt kora nodarbības svarīgākā pozīcijā par citiem mācību priekšmetiem. Tāpat nevajadzētu ieplānot kora koncertus, konkursus, izbraucienus vai mēģinājumus mācību stundu laikā (McGill, Volk, 2007).

Skolas kora darbībā arī uzstāšanās ir svarīga. Tāpat arī piedalīšanās izpildījumā, par kuru visi var lepoties. Uzstāšanās ir mūziķu pamata aktivitāte, tādēļ arī pusaudžiem vajadzētu dot daudz iespēju iegūt pieredzi uzstājoties uz skatuves, daudzu cilvēku priekšā. Atbildības veidošanu kora nodarbībās ļoti motivē tieši uzstāšanās auditorijas priekšā. Pusaudzis var būt bezatbildīgs mēģinājumu procesā, tomēr, nonākot publikas priekšā, apzinoties, ka viņš tiek vērtēts, viņš secina, ka nevēlas izgāzties, bet parādīt sevi un savu kolektīvu no labākās puses. Ar laiku pusaudzis sāk apzināties, ka ir svarīgi atbildīgi piedalīties mēģinājumu procesā un uz klausīt skolotāja – diriģenta padomus un ieteikumus, lai varētu nonākt pie kvalitatīva snieguma. Dž. Milla savā pētījumā balstījies uz Georga Adamsona veikto interviju, kurā kāds puisis apgalvo, ka dziedāšana ir otra svarīgākā muzikālā prasme pēc klausīšanās. Pastāv apgalvojums, ka visdaudzpusīgākais muzikālais instruments ir cilvēka balss. Dziedāšana ir lielisks veids, kā izpaust savas emocijas tā, kā to nespēj neviens cits mūzikas instruments (Mills, 2005).

Balstoties uz A. Maslova vajadzību piramīdas teorijas, Ilze Ērkšķe savā maģistra darbā šo vajadzību piramīdu pielīdzina kora kolektīva vajadzībām. Pielīdzinot piramīdas piecus līmeņus dalībai skolas korī, I.Ērkšķe secina, ka dalībnieku motivēšanai nozīmīgs ir kora tēls, prestižs, nākotnes plāni. Tomēr pašā pamatā ir kora mēģinājumu vide, kurā ietilpst pat tādas pašsaprotamas lietas kā higiēna, mēģinājumu norises telpa un mikroklimate. Cilvēciskajās vajadzībās ietilpst kolektīva sociālie faktori. Kora vadītājs var sniegt atbalstu un novērtējumu, tādējādi apmierinot dalībnieku vajadzības pēc atzīšanas. Visas vajadzības kora vadītājam jāspēj

apvienot vienā savstarpēji saistītā sistēmā, izmantojot cilvēku pūles, prasmes, individuālo ieguldījumu, rezultātus un novērtēšanu (Ērkške, 2014).

21.gadsimtā, šajā strauji mainīgajā laikmetā, pusaudzis aug vidē, kas ir piesātināta dažnedažādiem vilinošiem subkultūru piedāvājumiem. Nereti pusaudzis no liela brīvā laika aizpildīšanas izvēles klāsta izvēlēsies to, kas prasīs vismazāk piepūles, būs viskrāšņākais un dinamiskākais, un neprasīs smagu, ilgstošu, sistemātisku darbu un attīstīšanos. Ne visi skolēni spēj iesaistīties kora kolektīvā, jo to darot, pusaudzis uzņemas atbildību, par viņa pienākumu kļūst režīma ievērošana, jo viņš pats kļūst par kolektīva sastāvdaļu. Iesaistoties skolas kora darbībā, skolēns pamazām pilnveidojas par garīgi attīstītu, brīvu, atbildīgu un radošu personību, kā arī paplašina savas zināšanas par Latvijas un pasaules mūzikas bagātībām. Mūsdienās pusaudžiem gan emocionālā, gan fiziskā attīstība noris straujāk, ietekmējot sadarbību ar vienaudžiem un pieaugušajiem. Pusaudžu autoritāti arvien ātrāk no pieaugušajiem nomaina vienaudži, tādējādi dodot arvien īsāku laika periodu vecākiem un pedagogiem skolēnu vērtību un attieksmju virzīšanai un veidošanai (Groza, 2011).

Andris Groza savā maģistra diplomdarbā uzsver, ka lielākoties problēmas, kas saistītas ar audzināšanu, atbildības trūkumu un uzvedību nodarbību laikā izriet no skolotāju un skolēnu attiecībām, kuras nebalstās uz savstarpējo cieņu un vienlīdzību. Skolotājam vajadzētu uzsvērt skolēnu labās īpašības un panākumus, kā arī vienoties par kopīgiem mērķiem, neliedzot brīvu iespēju skolēnam censties sasniegt arī savus personiskos mērķus, jāmācās spēja ieklausīties vienam otrā un uzticēties (Groza, 2011).

Daudzu koru iekšienē valda lieliska vienotība, mērķtiecība un sadraudzība. Rodas jautājums – vai šāda situācija iespējama visos koros, vai tā ir veiksmē – nejauša saderīgu personību kombinācija vai vadītāja harizma, kas kolektīvu satur kopā? Vai kolektīva vienotība ietekmē priekšnesuma kvalitāti? Parasti kora dziedātāji ir spējīgi sadarboties, bet grupā trūkst kopējas mērķtiecības. Daži ar dedzību vēlas pieņemt izaicinājumu, citi uz to ir īpaši jā mudina. Pat korī, kurš sastāv no aizrautīgiem un atsaucīgiem dalībniekiem, var trūkt kolektīvās vienotības. Nodošanās darbam, pierasta mēģinājumu struktūra un ieradumi veicina grupas saliedētību un no grupas izveido komandu. Komandas dalībnieki darbojas ar lielāku atdevi, savstarpēju palaušanos un vienotību, kas manāmi uzlabo kora sniegumu (Emmons, Chase, 2006). Pedagoģijas terminu skaidrojošajā vārdnīcā termins *komanda* tiek skaidrots, kā cilvēku grupa, kas vienota kopējam mērķim, kopēja darba veikšanai, uzņemoties atbildību par to. Šādas grupas dalībniekiem ir vienota izpratne par darba gaitas būtību, gaitu, kā arī, tos saista vēlēšanās veltīt savu laiku kopējā darba procesā, lai sasniegtu grupas izvirzīto mērķi (Pedagoģijas terminu skaidrojošā vārdnīca, 2000). Dziedātāji darbojoties komandā spēj spēcīgāk identificēties ar citiem komandas dalībniekiem, nekā grupas dalībnieki. Vienotība ir kā līme, kas satur kopā

dažādu cilvēku grupu. Bez tās grupa var turpināt eksistēt, bet tai trūks saliedētības un nepieciešamās gribas mērķu sasniegšanai. Turklāt, bez sadraudzības savā starpā koris zaudē sev tik unikālo šarmu, kurš piesaista jaunus cilvēkus. Kora diriģenta uzdevums ir vadīt kori tā, lai tas no dziedātāju grupas kļūtu par dziedātāju komandu, tādā veidā uzlabojot skanējuma kvalitāti un dziedātāju savstarpējās attiecības (Emmons, Chase, 2006).

Viens no nozīmīgākajiem komponentiem veiksmīgas kora nodarbības īstenošanā ir prasme komunicēt, darboties kolektīvā. Skolas kora diriģentam jādomā ne tikai par mākslinieciskiem rezultātiem, repertuāru, bet arī par pusaudžu vecumposma grupu, kolektīva kopējiem mērķiem un savstarpējām attiecībām. Koris nav tikai nodarbības un mēģinājumu process, bet arī ārpusklases mācību un audzināšanas darbs. Skolēnu, īpaši pusaudžu, psihe ir ļoti sarežģīta, kā arī viegli ievainojama. Emocionālie jūtu stāvokļi skolēniem ir mainīgi, tāpēc diriģentam darba procesā jāspēj būt pacietīgam un saprotošam, sevišķi ņemot vērā, ka arī uz muzikāliem kairinājumiem pusaudži var reaģēt dažādi. Svarīgi atrast piemērotu pieeju skolēniem, radīt savstarpējas simpātijas un radoši emocionālu kontaktu ar dziedātājiem. Līdz ko tiek izveidota savstarpēja sapratne, skolēniem ar diriģentu kļūst patīkamāk sadarboties (Treilībs, 2004).

Viens no galvenajiem vadītāja uzdevumiem ir saliedēta muzikālā kolektīva veidošana. Šis uzdevums liek kolektīva vadītājam saskarties ne tikai ar muzikālām un tehniskām problēmām, bet arī ar psiholoģiskām un sociālām problēmām, kas rodas socializācijas rezultātā un saistītas ar dalībnieku attieksmi vienam pret otru un pret kolektīvu kopumā. Iesaistoties muzikālā kolektīvā, dalībniekam nepieciešams apgūt prasmi pielāgoties citiem skolēniem un mācīties sadarboties. Šajā procesā skolēnus vada kolektīva vadītājs. Saliedētība nodrošina dalībniekos vēlmi palikt kolektīvā, veicina aktīvu darbību un personīgās atbildības uzņemšanos. Saliedēts un vienots kolektīvs piesaista arī jaunus dalībniekus, kas vēlas izjust piederību kādai sociālai grupai. Savstarpēja saprašanās un pozitīva attieksme atvieglo darbu vadītājam, realizējot kolektīva muzikālos uzdevumus un mērķus. Dalībnieki kolektīvā var justies komfortabli, ja tiek nodrošināti cilvēciski kontakti dalībnieku starpā, labvēlīga attieksme no vadītāja puses, katrs dalībnieks var justies kolektīvam noderīgs un vajadzīgs, ir pieejams profesionāls padoms un atbalsts (Meijere, Marnauza, (2012).

Efektīva kolektīva komanda ir tā, kurai ir :

- Skaidras kopīgas intereses (mūzika) un augsti uzstāšanās standarti (muzikāli augstvērtīgs sniegums);
- Augsta līmeņa komunikācija, kas palīdz dalībniekiem koncentrēties uz mērķiem un samazināt konfliktus dalībnieku vidū;

- Vadītājs, kas daudz laika pavada plānojot un organizējot, lai optimālāk izmantotu resursus, pilnveidotu dalībnieku tehniskās prasmes, izvēlētos jaunus dalībniekus ar nepieciešamajām muzikālajām prasmēm un pilnveidotu esošo dalībnieku tehniskās prasmes;
- Vadītājs, kas spēj piesaistīt ārējos līdzekļus, lai palīdzētu komandai (Emmons, Chase, 2006).

Jaunam kora kolektīvam veidojoties, tas pamazām pārtop par sociālu grupu. Katra sociāla grupa savas rašanās un nostiprināšanās procesā iziet cauri četrām attīstības stadijām:

1. Grupas veidošanās un formēšanās stadija – dalībnieki sākumā ir piesardzīgi, izjūt spēcīgu atkarību no grupas vadītāja, sagaida viņa norādījumus, dalībnieki koncentrēti uz savu vietu grupā, nevis uz grupu kā kolektīvu. Šai stadijai raksturīga nenoteiktība par grupas mērķiem un darba organizēšanu. Grupas veidošanās un formēšanas stadija ilgst līdz katrs indivīds sāk sevi uztvert kā grupas dalībnieku.

2. Konflikta stadija – dalībnieki kļūst drošāki, nebaidās izteikt savu viedokli. Nereti šai stadijai raksturīgi konflikti, tāpēc vadītājam svarīgi novērtēt situāciju un neļaut nesaskaņām pāraugt ilgstošā konfliktā. Ir grupas, kurās šī stadija ir gandrīz nemanāma.

3. Kopīgas darbošanās stadija – dalībniekiem izveidojies priekšstats vienam par otru, par kolektīvu kopumā, sāncensību nomaina sadarbība. Grupas dalībnieki identificējas ar grupu, izjūt piederību un atbalstu no grupas. Vadītājs vairs netiek uztverts kā priekšnieks, bet kā palīgs, kura galvenais uzdevums ir darba koordinēšana. Šajā stadijā izpaužas vadības stils.

4. Sadarbības, saliedētības stadija – grupas dalībniekiem ir pieņemama grupas organizācija, darbošanās struktūra, visi jūtas iederīgi un ir vērsti uz kopējā mērķa sasniegšanu, apzinoties, ka kopējiem spēkiem iespējams sasniegt vairāk, nekā katram individuāli. Grupas mērķi kļūst svarīgāki par individuālajiem mērķiem. Grupa kļūst par vienotu komandu (Meijere, Marnauza (2012).

Latvijas kultūras mantojums mūsdienās ir vērtība ne vien pašiem latviešiem, bet arī mākslas pazinējiem un cienītājiem visā pasaulē. Bieži dzirdami izteikumi, ka latvieši ir dziedātāju tauta. Darba autore turpmākā pētījuma gaitā vēlas noskaidrot vai šādu apgalvojumu var attiecināt arī uz mūsdienām, vai tas ir patiess latvieša ikdienas dzīvē, vai arī to varam attiecināt uz savu tautu tikai reizi piecos gados, kad gatavojamies Dziesmu svētkiem. A. Groza uzskata, ka atbildīgās personas valsts institūcijās domā tikai par ideālo gala rezultātu – talantīgiem jauniešiem, kuri labi izskatās, dzied un dejo, bet ne par to, kā šādu iznākumu sasniegt. Latvija ir vienīgā valsts pasaulē, kurā ir Dziesmu svētku likums, kas latviešiem rada maldīgu izjūtu, ka Dziesmu svētku kustība ir nenogremdējama un mūžīga. Tomēr bez pienācīga

atbalsta šī milzīgā tradīcija var kļūt apdraudēta. Reti kura skola Latvijā var nodrošināt, piemēram, zēnu kori. Latvijā ir daudzas vispārīzglītojošās skolas, kurās koru nav vispār. Ar Skolu Jaunatnes Dziesmu un deju svētkiem nepietiek, lai nodrošinātu pietiekošu skaitu skolas koru dalībnieku. Ja netiks veicināta vispārīzglītojošo skolu koru veidošanās un izaugsme, iespējams riskēt ar latviešu nacionālās identitātes izzušanu. Ja nav skolēnu koru, tad nevaram cerēt ne uz jauniešu koriem, ne senioru koriem, tādējādi apdraudot Dziesmu svētku tradīciju kā tādu. Mūzikas pedagogs, diriģentu uzdevums ir rosināt bērnus dziedāt. Ja skolēns mūzikas apguves procesā iegūst vēlmi muzicēt un piedalīties kultūras dzīvē kā aktīvs dalībnieks, tad kora vadītāja viens no galvenajiem mērķiem ir sasniegts (Groza, 2011).

Galvenais priekšnoteikums veiksmīgai vispārīzglītojošās skolas kora darbībai ir sistemātiski mēģinājumi ar noteiktu, skolēniem saprotamu kārtību un plānu turpmākajai darbībai – mēģinājumos, koncertos un projektos. Jānis Treilībs, balstoties uz savu darba pieredzi, uzsver, ka mērķa apzināšanās ir vienlīdz svarīga gan diriģentam, gan kora dalībniekiem. Gandrīz visos skolu koros novērojams, ka laika periodā, kurā nav iepļānoti koncerti, skolēnu interese un attieksme pret kori atslābst, zūd arī atbildības izjūta pret kolektīvu, savukārt apzinoties mērķi – uzmanība pastiprinās, kā arī attīstās atbildības sajūta par uzstāšanās kvalitāti. Kora diriģentam mērķu izvirzīšana un apzināšana nepieciešama turpmākā kora darba plānošanai. Kā arī, J. Treilībs norāda, ka, lai sāktu iedziedāšanos ar skolas kori, nav nepieciešams panākt pilnīgu klusumu telpā, tādējādi necīnoties ar disciplīnu jau pirmajās kora mēģinājuma minūtēs. Iedziedāšanos var sākt uzreiz un pāris sekunžu laikā tai pievienosies arī tie koristi, kas vēl nodarbojās ar blakus lietām (Treilībs, 2004).

Lai tiktu rosināta bērna vēlme dziedāt, jārada motivācija. Analizējot mūzikas nodarbību saistību ar motivāciju, nepieciešams noskaidrot kāds ir iemesls skolēnu vēlmei veltīt daudz laika muzikālām aktivitātēm, kā skolotājiem un vecākiem atpazīt šo bērna iekšējo motivāciju, un kā to nepazaudēt. Mūzikas skolotāja, kora diriģenta vai kāda cita muzikāla kolektīva vadītāja loma bērna izglītošanā balstās ne tikai kognitīvo spēju attīstīšanā, kā tas ir citos, obligātajos mācību priekšmetos, bet arī motivācijas radīšanā, iedvesmošanā, personības iezīmju veidošanā. Katram skolēnam, kas iesaistās muzikālās aktivitātēs labprātīgi ir savs motīvs. Motivācijas avoti var būt dažādi – gan iekšēji, gan ārēji. Potsdamas profesors Falko Reinbergs 90-tajos gados uzskatījis, ka termins *motivācija* ir sinonīms terminam *interese*. Balstoties uz šo apgalvojumu, jāpiemin, ka interese tika definēta kā iekšējs dzinulis, lai īstenotu konkrētu darbību. Mācīšanās var būt patstāvīgs un mērķorientēts darbs, ja ir iekšēja motivācija. Turklāt ārējā motivācija ir ārējo stimulu rezultāts. Skolotāji var mērķtiecīgi izmantot, piemēram, uzslavas vai atbalvojumus, veicinot gan ārējās, gan iekšējās motivācijas stiprināšanos. Arī pavēles vai sodi var kalpot kā ārējās motivācijas stimulators, tomēr bieži vien šāda motivācija nav ilgnoturīga. Tomēr

motivācija nenorāda uz pastāvīgu stāvokli, tā var mainīties. Piemēram, skolēns, kas iesaistīties korī tikai draugu mudināts, procesa gaitā izbaudījis muzicēšanas prieku un apjautis, ka to dara un vēlas turpināt, neatkarīgi no draugu viedokļa. Šādā gadījumā ārējā motivācija ir pārvērtusies par iekšējo motivāciju, kas ir daudz stabilāka. (Meyer, Stiller, 2010).

Nikolajs Petrats uzskata, ka motivācija, kas mudina muzicēt ir cieši saistīta ar psiholoģijas, tā saukto izpildījuma motivācijas jēdzienu. Tā balstīta uz motīvu gūt panākumus, kas mūzikā izpaužas vēlmē iemācīties spēlēt mūzikas instrumentu, dziedāt korī, ansablī vai solo. Kādēļ cilvēkos jau agrā bērnība ielikta tik spēcīga vēlme kaut ko sasniegt? Motivācijas spēks sastāv no daudziem komponentiem, no kuriem daži attīstās jau agrā bērnībā, kad bērns sāk apjaust ieguvumus un savu izaugsmi salīdzinot spējas agrāk un spējām attīstoties. Svarīgs motivācijas komponents ir sociālais konteksts – vide, kādā bērns aug, kādas ir ārējās motivācijas un vai tādas vispār ir. Sociālie faktori ir kritiski skolotāja darbā, jo tie var iespaidot motivācijas veidošanos, kā arī bērnu psihi un uzvedību (Petrat, 2007).

N. Petrats norāda, ka panākumu motivācija veidojas dabīgi, tomēr tās stiprināšanai nepieciešams ārējs atbalsts – novērtējums. Panākumu motivācijas attīstība:

- bērns kaut ko rada pats;
- prieks par paveikto;
- stimulējošs uzdevums;
- spēju pielāgojums (individuāla pieeja);
- vajadzība pēc novērtējuma;
- identificēšanās ar paraugu;
- gūti panākumi caur paša piepūli (Petrat, 2007).

Analizējot mūzikas pedagogu un psihologu pētījumus par pusaudžu atbildības attīstības iespējām un nozīmību skolas kora nodarbībās, tiek secināts, ka, koris ir lielāka vai mazāka dziedātāju kolektīva vienība, kas skaitliski līdzsvarota savu dziedātāju grupu attiecībās. Atšķirībā no citiem vokālo vienību veidiem, piem., duets, tercets, kvartets, kuros atsevišķas balss veidojums uzticēts individuālam dziedātājam, korī atsevišķas balss lomā izpilda dziedātāju grupa. Viens no svarīgākajiem diriģenta uzdevumiem, audzinot atbildīgus pusaudžus, ir rādīt labu piemēru, kā arī radīt pusaudžos interesi, vēlmi nākt uz mēģinājumiem un piedalīties koncertos, pasākumos – veidot motivāciju. Kora vadītājs nedrīkst pārmest skolēniem par bezatbildību, ja pats uz kora mēģinājumu ierodas nesagatavojies. Diriģentam jābūt kā labam piemēram, ne tikai ar vārdiem apliecinot „ko un kā vajadzētu darīt”, bet uzskatāmi demonstrējot atbildīgu rīcību, spēju koncentrēties darbam un komunicējot ar kora dalībniekiem. Kora specifika

ir tajā, ka viena balss grupa sastāv no vairākiem dziedātājiem, tomēr tai jābūt vienotai savā starpā, kā arī visam korim, visām balsu grupām, jāspēj saprasties vienam ar otru. Skola ir tā vieta, kur ar kora kultūru var iepazīties arī tie jaunieši, kuru vecākiem nav bijusi iespēja vai vēlme skolot savus bērnus mūzikas skolās. Bez skolu korjiem, ļoti iespējams, latviešu dziedāšanas tradīcijas atrastos uz izzušanas robežas, jo jaunieši, kurš pusaudža vai bērna vecumā nav dziedājis nevienā korī vai vokālajā ansablī, maz ticams, ka izvēlēties pievienoties kādam korim studējot augstskolā vai strādājot pēc vidusskolas vai augstskolas absolvēšanas. Turklāt skolas kori ir ļoti svarīgi veiksmīgākai skolēnu attīstībā. Vēl viens iemesls, kāpēc skolēnam darbošanās korī nāk par labu, ir nepieciešamība apgūt sadarbības mākslu. Koris ir tā vieta, kur skolēns lieliski iemācās darboties kolektīvā, būt daļa no grupas, pārlietu neizcelt sevi. Esot daļai no kora, skolēnam ir iespēja iemācīties to, ka viņš ir daļa no kaut kā lielāka, ka citi uz viņu paļaujas, un viņam atbildīgi un aktīvi jādarbojas, lai nepieviltu pārējos. Protams nedrīkst aizmirst skolas kora kā kultūras mantojuma vērtību kopēju. Līdz ar sadarbības prasmju apgūšanu, atbildības apziņas attīstību un pašapliecināšanos, darbojoties skolas korī, pusaudzis iepazīst latviešu kormūzikas dārgumus, piedalās koncertos, skatēs, Dziesmu svētkos un gūst lielisku pieredzi turpmākajai dzīvei un vispusīgas personības veidošanai.

2. Pusaudžu atbildības attīstības skolas koru nodarbībās praktiskā izpēte

2.1. 5.-9. klašu meiteņu kora mācību procesa un darbības raksturojums

Kopš 20.gs. beigām visās vispārīzglītojošajās skolās mācību priekšmets *koris* vairs nav obligāts. Skolēni var brīvi izvēlēties – pievienoties kora sastāvam, vai nē. Ja bērnam jau no mazotnes nav radīts pozitīvs priekšstats par kora dziedāšanas kultūru, pastāv tikai niecīga iespēja, ka viņš pats, bez pamudinājuma no malas, iesaistīsies skolas kora darbībā. Līdz ar to kora skaits Latvijā sarūk ne tikai vispārīzglītojošajās skolās, bet arī pašvaldību kultūras centros, privātās studijās un citur. Statistika rāda, ka ar katru gadu arvien mazāk jauniešu iesaistās kādā kora kolektīvā, kā arī dziedātāji mēdz pamest kolektīvus, jo nereti dziedāšana korī viņiem asociējas tikai ar ilglaicīgu un nogurdinošu skaņdarbu apgūšanu (Groza, 2011). J. Treilībs savā maģistra diplomdarbā raksturo mācīšanos kora kolektīvā kā mērķtiecīgu izziņas procesu, kurā skolēnu kora diriģenta pienākums ir izskaidrot bērniem mācīšanās līdzekļus, kā arī iepazīstināt dziedātājus ar kora darba metožu specifiku. Saprotot kora nodarbību praktiskās mācīšanās procesu, mainās arī skolēnu attieksme pret kopā paveicamo darbu. Svarīgi uzsvērt katra korista individuālo atbildību, kopējā darba mērķa sasniegšanai. Saplānota darbība kora nodarbībās ievieš skaidrību muzicēšanas praktisko prasmju un iemaņu apgūšanā. Šādā gadījumā skolēns vairs neapgalvos, ka kora nodarbības viņam nepatīk, jo tajās neko nav iespējams saprast (Treilībs, 2004).

Koris ir sociāla grupa, kas kā kolektīva forma veidojas saskarsmē. Darbs kolektīvā atšķiras no individuālā darba, skolas kora kolektīvā skolēni mācās sadarboties viens ar otru, uzklaut un darboties vienota mērķa labā. Pedagoģijas zinātne terminu *kolektīvs* definē, kā saliedētu cilvēku grupu, kas tiek mērķtiecīgi organizēta un vieno darbības mērķis, intereses, savstarpējās attiecības, kā arī noteikts uzvedības modelis un iekšējā organizatoriskā struktūra, un kopīga darbības vide (Pedagoģijas terminu skaidrojošā vārdnīca, 2000). Saskarsme ir attieksmju veids, mijiedarbības process, kurā notiek informācijas apmaiņa verbālā un neverbālā formā. Saskarsmē veidojas un attīstās cilvēku savstarpējās attiecības. Atrodoties saskarsmē ar citiem, šajā gadījumā – kora nodarbībās, skolēns apmierina savas vajadzības pēc socializācijas, tādēļ dalība korī jau šī iemesla dēļ vien ir rezultatīva darbība (Treilībs, 2004). „Skolas kora diriģentam līdztekus profesionālam muzicēšanas darbam, jāveido kora stundas arī kā pedagoģiski psiholoģiski attīstošas un audzinošas nodarbības. Liela loma ir izprastas un pozitīvas vērtīborientācijas un saskarsmes veidošanai jauniešu vidū, jo grupas viedoklis šajā vecumposmā

bieži vien ir noteicošais faktors viņu rīcībā. Mūzikas skolotājam un skolotājam un diriģentam kora nodarbībās jāmotivē katras stundas darba process, kā arī stundas mērķis. Pusaudži prasa no skolotāja ļoti aktīvu, jēgpilnu darbību, kurā koris kā vokālās muzicēšanas forma dod iespējas jauniešu emocionālajai pašizteiksmei un intelektuālās personības attīstībai” (Treilībs, 2004, 6-7).

Vispārizglītojošās skolas 5.-9.klašu kori ietilpst interešu izglītībā, tādēļ katrs skolēns pats ir noteicējs par savu dalību skolas korī. Nolemjot iesaistīties skolas kora kolektīvā, jaunieši uzreiz saskaras ar vairākām kolektīvām atbildībām, piemēram, skolu 5.-9.klašu koru uzdevumos ietilpst ikgadēja piedalīšanās reģionālajās skatēs, gatavošanās Latvijas skolu jaunatnes dziesmu un deju svētkiem. Turklāt tiesības piedalīties svētkos iegūst tikai to skolu kolektīvi, kuri uzrādījuši labus rezultātus pēdējā skatē. Skolu koru kolektīvi ir atbildīgi arī par dalību un priekšnesumu sagatavošanu skolas koncertiem un pasākumiem. Piedaloties skolas rīkotos pasākumos, koris izrāda cieņu gan savai mācību iestādei, gan skolotājiem un skolas biedriem (Seržante, 2015).

Talsu 2. vidusskolā darbojas daudzi muzikāli kolektīvi, to starpā 5 kori – 1.klašu koris, 2.-4.klašu meiteņu koris, zēnu koris, 5.-9.klašu meiteņu koris un vidusskolas jauktais koris. Talsu 2.vidusskolas 5.-9.klašu meiteņu koris pastāv jau 41 gadu – kopš skolas dibināšanas 1975.gadā. Kopš 1977.gada līdz 2015.gadam kori vadījusi diriģente un skolotāja Ingrīda Kamola.

Koris aktīvi ņem dalību gan skolas kultūras dzīvē, gan pilsētas un valsts norisēs un pasākumos. Viens no atbildīgākajiem uzdevumiem ir piedalīšanās reģionālajās skatēs un gatavošanās Latvijas skolu jaunatnes dziesmu un deju svētkiem, kuros šis koris ir piedalījies jau daudzkārt. Koris piedalās dažādos skolas organizētos pasākumos un koncertos. Lielākie un svarīgākie no tiem ir valsts svētku koncerts rudenī, Ziemassvētku koncerti decembrī, pavasara koncerti parasti tiek veltīti Mātes dienai. Talsu rajonā pirms vairākiem gadiem ieviesta tradīcija 4.maija svētkus aizvadīt apvijot Talsu rajonu ar kormūziku. Šo projektu sauc “Dziedošais autobuss”, kad dažādi Talsu rajona kori, tostarp arī Talsu 2.vidusskolas 5.-9.klašu meiteņu koris, apbraukā tuvākos ciemus, uzstājoties kultūras namos, kā arī vēlāk vienojoties kopējā dziesmā ar pārējiem koriem Talsos.

Lai uzzinātu skolas vadības attieksmi, domas un izskatus par 5.-9.klašu meiteņu kora nozīmi, tika intervēta Talsu 2.vidusskolas direktora vietniece izglītības jomā Līga Balga (sk. 1.pielikumu). L. Balga uzsver to, ka 5.-9.klašu koris vienmēr bijis stabila interešu izglītības programma. Koris ar diriģentu vienmēr aktīvi iesaistījies pasākumos un kvalitatīvi uzstājies koncertos, skatēs – līdzvērtīgi ar citām skolas interešu izglītības programmām. Talsu 2.vidusskolas vadība vienmēr atbalstījusi savas skolas kolektīvus, arī meiteņu kori. Periodiski skolas korim tiek gādāti jauni skatuves tērpi. Skolas vadība korim un diriģentiem vienmēr pasakās par dalību skolas pasākumos, piešķirot atbalvojumus skolniekiem, pateicības un

diriģenti tiek sveikti ar pateicībām skolas olimpiāžu laureātu sveikšanas pasākumos. L. Balga uzskata, ka koris pusaudžiem ir nepieciešams, galvenokārt, lai attīstītu savas vokālās prasmes, līdz ar to, pēc 5.-9.klašu kora, meitenes varētu turpināt muzicēt skolas jauktajā korī. Nedrīkst nepieminēt vērtības, ko meitenes var gūt gatavojoties skatēm, koncertiem un piedaloties Dziesmu svētkos, izjutot kopību ar saviem vienaudžiem, dziedot Dziesmu svētku gala koncertā Mežaparka Lielajā estrādē. Direktora vietniece arī uzskata, ka dziedāšana korī palīdz audzināt pusaudžus par atbildīgiem jauniešiem, mēģinājumu procesā iemācot laika plānošanu un audzinot disciplīnu. Viņa arī uzskata, ka, vairāk iesaistot skolēnu ģimenes koncertu apmeklējumos, iespējams veicināt pusaudžu atbildības izjūtas veidošanos. Diriģentam vajadzētu koristes mudināt klausīties kormūziku, kā arī nebaidīties rast savus ieteikumus repertuāra izveidei. Motivāciju nākt uz kori un ieguldīt savu darbu noteikti veicina arī interesanta repertuārā izvēle, kā arī neparasti un aizraujoši koncerti. Direktora vietniece uzsver, ka Talsu 2.vidusskola nemaz nav iedomājama bez pastāvošajiem skolas koriem – ikviens no tiem ir ļoti svarīgs, jo katrā dzied dažāda vecuma skolēni. Lai skolā būtu labs un liels jauktais koris, muzikālā audzināšana jāsāk jau no 1.klašu kora. Ar kora uzstāšanos pasākumos tiek popularizēta skola, kā arī pilsēta, ja koncerti notiek ārpus Talsiem. Arī skolas pasākumi var tapt daudzveidīgāki un krāšņāki, ar dažādu muzikālo kolektīvu, tā skaitā 5.-9.klašu meiteņu kora dalību.

Lai noskaidrotu kora diriģentes viedokli par pusaudžu audzināšanu kora nodarbību pedagoģiskajā darbā, atbildības attīstību kolektīvā, pedagoga pienākumiem un metodēm darbā ar skolas kori, tika intervēta Talsu 2.vidusskolas skolotāja un diriģente I. Kamola (sk. 2.pielikumu). 5.-9.klašu meiteņu kori diriģente un skolotāja I. Kamola vadījusi jau kopš 1977.gada. 2015./2016.mācību gadā viņa skolā strādā par mūzikas skolotāju sākumskolas klasēs, kā arī vada 2.-4.klašu meiteņu kori. Skolotāja, ilgus gadus strādājot ar skolēnu koriem, novērojusi, ka ar katru gadu strādāt ar pamatskolas kori kļūst arvien grūtāk. Agrāk skolas kora nodarbības bijušas obligāts mācību priekšmets, kurš tika novērtēts ar atzīmēm, kā arī stingri uzraudzīts to apmeklējums, tomēr tagad vajadzīgi papildus stimuli, lai skolēni vēlētos iesaistīties kora nodarbībās. Skolotāja secinājusi, ka kora dziedātājas iedalās divās grupās – viena grupa sastāv no meitenēm, kurām dziedāšana ir sirdij tuvu, tādēļ pašas vēlas to darīt un labprātīgi gan nāk uz kora mēģinājumiem, gan spēj novērtēt to, ko koris viņām dod, gan ciena skolotājas darbu un labi spēj sadarboties ar kolektīvu, otra grupa uz kori nāk nelabprāt, lielākoties tādēļ, lai atrastos draudzeņu sabiedrībā, lai iegūtu jaunus draugus, vai arī vecāku pamudinātas. Otrā grupa sastāv no dziedātājām, kuras nav spēcīgi personīgi ieinteresētas kora darbībā, tādēļ arī atbildības izjūta ir krietni vājāka. Šīs skolnieces turklāt mēdz kritizēt skolotājas darbu, repertuāra izvēli, mācīt citas koristes un aizrādīt skolotājai. Lai ieinteresētu skolēnus iesaistīties skolas korī, vajadzīgi papildus stimuli. Visbiežāk tādi ir skolas un pilsētas koncerti, braucieni uz citām pilsētām vai pat

ārzemēm, vai kā 2015.gadā – Dziesmu svētki. Dziesmu svētku gados koristi kļūst daudz atbildīgāki, veidojas savstarpēja cieņa, pastiprinās ieinteresētība par latviešu kormūziku, vēlme dziedāt un attīstīties. Dalībai Dziesmu svētkos svarīgs kora nodarbību apmeklējums, nedrīkst būt daudz kavējumu. Skolēni, kuri vēlas doties uz svētkiem, atbildīgi izturas pret mēģinājumu procesu un diriģenta darbu.

Lai skolēnos audzinātu atbildības izjūtu, skolotāja I. Kamola izmanto dažādas mācību metodes, piemēram, kolektīvās pārrunas. Tomēr kora kolektīvā bieži nepieciešama individuālā pieeja, tāpēc savā darbā ar kori skolotāja izmanto arī individuālās pārrunas. Skolotāja izdomā un piešķir koristēm dažādus pienākumus un paveicamos uzdevumus kora kolektīva labā, mudinot skolnieces uzņemties atbildību par sev uzticētajiem darbiem. Diriģente I. Kamola 2. novērojusi, ka skolēni, kas sākumskolas, pamatskolas un vidusskolas posmos dziedājuši dažādos koros, atbildīgi izturējušies gan pret saviem individuālajiem pienākumiem, gan kolektīva uzdevumiem, pieaugot kļūst par atbildīgiem un krietniem pilsoņiem, kuri iemīlējuši kordziedāšanu un turpina kopt kormūzikas kultūru savā ikdienā, un šādi cilvēki nemēdz nonākt uz noziedzības ceļa. Skolotājai patīkamus brīžus sagādājot nereti mirkli skolas salidojumos, kur jau pieauguši cilvēki, kuri agrāk dziedājuši skolas korī, pasākās par to, ka tika pierunāti dalībai korī, jo tas palīdzējis viņu vērtību izkopšanai, socializēšanās spējām un audzinājis atbildības izjūtu.

I. Kamola uzskata, ka skolas kori ir vajadzīgi un tie ir nozīmīgi pusaudža attīstībā, kā arī tie veicina skolēna muzikalitātes attīstību, māca socializēšanās spējas, darbu grupā, iekļaušanos kolektīvā un popularizē Dziesmu svētku tradīciju katrai nākamajai jaunajai paaudzei. Turklāt skolotāja uzsver, ka, ja skolēns dziedājis korī no 1.-12.klasei, viņš jau ir mākslinieks, ar lielu atbildības sajūtu pret sevi un citiem.

Katra kora dziedātāja atbildība ir regulārs mēģinājumu apmeklējums. Tikai nodrošinot labu kopējo koristu apmeklējuma līmeni, iespējams produktīvs mēģinājumu process, intensīvs darbs, kas palielina iespējas sasniegt labus rezultātus. Skolas kora kvalitātes celšanās, novērtējumu iegūšana kora dziedātājos rada papildus motivāciju apmeklēt kora nodarbības. Liene Seržante savā maģistra darbā uzsver, ka katra dziedātāja motivāciju piedalīties korī nosaka dažādi faktori, kā arī kora kolektīvs var veidoties nevienmērīgs – katram dziedātājam ir atšķirīgs motivācijas un atbildības līmenis. Liela līmeņu atšķirība var radīt plaisas kolektīva saliedētībā, kā arī ļoti traucēt mēģinājumu procesu apmeklējuma un individuālās ieinteresētības dēļ (Seržante, 2015).

Veiksmīgi kora kolektīva panākumi lielā mērā atkarīgi no laba un saturīga pirmā mēģinājuma. Iedvesmoti dalībnieki ir laba, staigājoša kora reklāma, kas pati var piesaistīt jaunus dziedātājus kora kolektīvam, stāstot par savu jauno aizraušanos draugiem un paziņām. Jauni dziedātāji, pirmo reizi ienākot mēģinājumu telpā, var justies dažādi – citi var būt nepacietības

pilni un patīkami uztraukti par sagaidāmo, tomēr citi pusaudži var justies sabijušies un neiederīgi, pat sākt apšaubīt savu izvēli iesaistīties kora kolektīvā. Tā ir diriģenta, kā kora vadītāja, atbildība – izplānot mēģinājumus tā, lai tas bez šķēršļiem tuvotos mērķim. Pirmajā mēģinājumā nevajadzētu aizrauties ar pārāk lielu informācijas nodošanu, bet tikai darīt zināmu pašas svarīgākās lietas turpmāko mēģinājumu gaitai, iezīmēt tuvākos koncertus, lai dziedātājiem rastos priekšstats par mērķiem. Izvēloties mūziku pirmajam mēģinājumam, jāņem vērā koristu muzikālo zināšanu līmenis. Ieteicams izvēlēties tautasdziesmu apdares vai vieglus un interesantus, ritmiskus kanonus. Kora vadītājam jāizvairās no sarežģītu dziesmu mācīšanas pirmajā mēģinājumā, lai neradītu dziedātājos spriedzi, pāragru paškritiku un nepatiku pret dziedāšanu korī, bet gan radītu patīkamu un radošu atmosfēru, kurā skolēni vēlētos atgriezties (Garretson, 2002).

Kora nodarbības jāveido tādas, lai skolēni vēlētos tajās piedalīties. Lai skolēnos radītu motivāciju, kora nodarbības jāveido mērķtiecīgi pārdomātas un aizraujošas, repertuārā jāiekļauj interesanti skaņdarbi, kas atbilst pusaudžu gaumei, jāieplāno arī uzstāšanos dažādos pasākumos, lai skolēni spētu saskatīt kora nodarbībām mērķi ilgtermiņā, kora kolektīvam nāk par labu arī dažādas nometnes un koncertceļojumi ārpus ierastās vides (Treilībs, 2004).

Skolas kora nodarbībās vēlama tāda disciplīna, kurā katrs mēģinājuma dalībnieks justos psiholoģiski komfortabli, apzinātos kolektīvā darba sarežģītību un savu devumu kopējā mērķa sasniegšanā. Kora diriģentam vajadzētu rūpīgi pārdomāt koristu izvietojumu korī ne tikai uzstāšanās reizēs, bet arī mēģinājumu procesā, lai dziedātāji veidotu ansambļa sadziedāšanās un saklausīšanās prasmi, līdz ar to veidojot kvalitatīvāku skanējumu. Stabilākos dziedātājus vēlams novietot aiz dziedātājiem, kuriem ar nošu materiālu vai intonāciju ir problēmas (Treilībs, 2004).

Kora nodarbību lielāko laiku aizņem skaņdarbu iestudēšana. Tas ir ilgstošs process, kura rezultāts ir publiska atskaņošana. Lielākoties skolēni, kuri dzied vispārīzglītojošo skolu koros, skaņdarba partitūrā koncentrējas tikai uz tekstu, jo neorientējas nošu rakstā. Tādēļ svarīgi jau mācību procesa sākumā izskaidrot vienkāršākos mūzikas izteiksmes līdzekļus: dziesmas tempu, ritmu, tekstu, melodijas virzību, palīdzot skolēnam izprast ar nošu rakstu. Dziesmu iestudēšanas rezultātā var rasties dažādas grūtība – pārāk plaša diapazona skaņdarbs, neērta tesitūra, sarežģīti intervāli balsvedībā, sarežģītas harmonijas, tempa maiņas, sarežģīts ritmiskais zīmējums un dikcijas īpatnības. Ilga un pakāpeniska darba rezultātā diriģentam šīs grūtības jānovērš, lai skolēniem tās kļūtu saprotamas, pārvaramas un vienkāršāk izpildāmas. Pirms jaunas dziesmas apgūšanas, diriģentam jāizskaidro kādēļ konkrētā dziesma tiek ietverta repertuārā, jāinformē dziedātāji par dziesmas saturu, komponistu un teksta autoru. Apgūstot jaunu skaņdarbu, diriģents var izmantot metodi, liekot katrai balss grupai izdziedāt savu nošu materiālu atsevišķi. Ļoti sarežģītu skaņdarbu gadījumā nevajag izslēgt iespēju sadalīt mēģinājumu laikus pa balss

grupām. Kā arī ir ļoti svarīga diriģenta pedagoģiski psiholoģiskā pieeja skaņdarba apguves sākumā. Nav ieteicams pirmajās reizēs pārtraukt dziedātājus, ja tie kļūdās ritmiskā vai intonatīvā ziņā. Tādējādi diriģents pēkšņi iejauksies dziedātāju dzirdes un balss koordinācijas procesos, kuram skolēni, pirmo reizi iepazīstoties ar skaņdarbu, vēl nav gatavi. Diriģentam jāspēj dod iespēja skolēniem attīstīt patstāvību grūtību pārvarēšanā, arī iepazīstoties ar nošu materiālu. Tomēr, kad koristi nošu materiālu nedaudz apguvuši, diriģentam ir jāpaaugstina savas prasības – jāpamana un jālabo visas intonatīvās, ritmiskās, dinamiskās, dikcijas un citas neprecizitātes, katru aizrādījumu pamatojot un izskaidrojot. Skaņdarba apguves noslēguma stadija ir dziesmas nostiprināšana, vairākkārtēja un regulāra atkārtošana. Šajā stadijā var pievērties dažādu detaļu izkopšanai un satura atklāšanai (Treilībs, 2004).

Kora nodarbības gada sākumā, septembrī krietni atšķiras no mēģinājumiem gada vidū un beigās. Katra gada sākumā diriģentam atkārtoti jāinformē jaunpienākušie dziedātāji par dziedāšanas pamatu prasībām un noteikumiem kora nodarbībās, kā arī pārējiem dziedātājiem noder atkārtot kora pamatprincipus: kā pareizi sēdēt, kā turēt notis, kā elpot u.tml. Ļoti svarīga ir arī repertuāra izvēle, kas ir arī viens no kora izaugsmes kritērijiem. Veiksmīga repertuāra izvēle ir labs stimuls koristiem – rada viņos ieinteresētību darba procesā, labvēlīgi noskaņo viņus pret diriģentu un rada emocionālo pacēlumu mēģinājumos izpildot dziesmas no repertuāra, visi šie kritēriji uzlabo priekšnesumu kopumā. Ingrīda Gailīte uzskata, ka „nav lielāka gandarījuma par to, ja atrodos ar koristiem *uz viena emocionālā viļņa* un viņi ar iekšējo sapratni un atdevi no manis nolasa katru niecīgāko niansi” (Gailīte, 2005, 84).

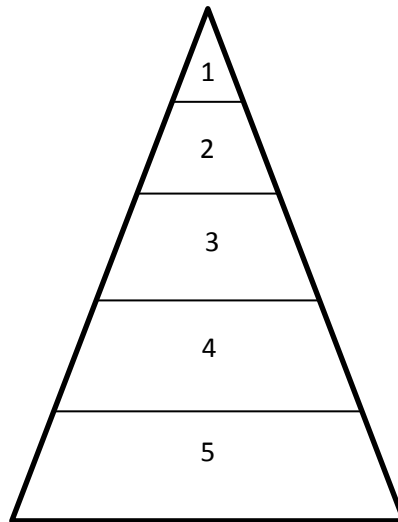
Analizējot I. Gailītes grāmatā “Darbs ar bērnu kori” aprakstīto kora nodarbības gaitu, tika secināts, ka kora nodarbību ieteicams sākt ar 10-15 minūšu ilgu iedziedāšanos, kurā izmanto speciāli veidotus vingrinājumus, kuros ietverti konkrētu dziesmu fragmenti, kas koristiem mēdz sagādāt grūtības. Skolas kora nodarbības parasti notiek pēcpusdienā, un skolēni uz tām mēdz ierasties noguruši pēc garas mācību dienas, tādēļ diriģentam ir svarīgi atrast paņēmieni, kā motivēt skolēnus dziedāt. Reizēm veiksmīgāk ir sākt kora mēģinājumu nevis ar iedziedāšanos, bet ar vienbalsīgu un skanīgu dziesmu, kuru pēc nodziedāšanas ar vārdiem iespējams dziedāt ar vokāļiem. Muzicēšanas prieka radīšanai ieteicams kādreiz likt koristiem izpildīt ritma ostinato pavadījumu, katrai balss grupai citā variācijā. Svarīgi ir nepierast pie vienvēidības, bet ik pa laikam mēģinājumus atjaunot ar interesantiem vingrinājumiem, paralēli repertuāra apgūšanai. Variējot ar vingrinājumiem, jāvēro skolēnu reakcija un attieksme pret jauniem paņēmieniem, jo tiem jābūt patīkamiem un aizraujošiem (Gailīte, 2005).

Kolektīvā, kura dalībnieki ir skolnieki pusaudžu un jauniešu vecumposmos, ir svarīgi, lai viņi būtu ar augstu atbildības izjūtu un apkārt esošā vide to motivētu. Muzicēšana korī ir kolektīva kopējs darbs, kura skanējuma kvalitāti ietekmē katra dalībnieka individuālais

sniegums. Inga Meijere savā pedagoģiskajā pieredzē novērojusi, ka dažādu jauniešu atbildības izjūta krietni atšķiras. Jaunieši, kuriem ir augsti attīstīta atbildības izjūta, vienmēr savus pienākumus veic atbildīgi, laicīgi un precīzi. Šādi jaunieši kolektīva nodarbībās vienmēr ierodas noteiktajā laikā, ar sakārtotām vajadzīgajām mēģinājuma notīm. Turpretī jaunieši ar zemu atbildības izjūtu veic dotos uzdevumus pavirši. Šādi jaunieši kolektīvā rada grūtības, jo viņu izlaidības dēļ tiek tērēta citu dalībnieku pacietība un laiks. Kolektīva vadītājam būtu jāpievērš pastiprināta uzmanība jauniešiem ar mazāku atbildības izjūtu, ja skolēns nevēlas pakļauties kontrolei, pastāv varbūtība, ka skolēns nespēs iekļauties kolektīvā un no tā aizies (Meijere, Marnauza, 2012).

Gaisotni kora mēģinājumos galvenokārt nosaka vadītāja uzvedība un attiecības ar kora dalībniekiem. Katru skolēnu, koristu un arī kora kolektīva vadītāju raksturo muzikālās vajadzības, kas apgūstamas kora mēģinājumā. Tās grafiski atainojamas ar piramīdas formu (sk. 2.attēlu):

1. Muzikālās emocijas, vēsturiskā konteksta simboli;
2. Skaņdarba forma: temps un uzbūve;
3. Stils un skanējums: frāzēšana, artikulācija, balanss, faktūra, valoda;
4. Dzirde: vienots tonis, ritms, dinamika, dikcija;
5. Stāja: sagatavot un noturēt ķermeni gatavu dziedāšanai (Olson, 2010).

2.attēls. Kora muzikālo vajadzību piramīda (Olson 2010, 115-116)

Bez kora nodarbībām, mēģinājumiem ļoti svarīga, pat obligāta prasība ir publiskas uzstāšanās, kora koncerti. Tas veido labu uzstāšanās pieredzi, palīdz pārvarēt uztraukumu uzstājoties citur, kā arī reizē ir labs stimuls darbam. Vērtīgi, ja koncerts sakrīt ar kādu

izbraukumu, jo šādos kopīgos pasākumos kolektīvs saliedējas savā starpā, gan arī kora diriģentam ir iespēja veidot labāku saikni ar sava kora dalībniekiem. Šāda saliedēšanās atsaucas arī uz kora skanējumu. Kora diriģents nedrīkst aizmirst, ka viņš ir ne tikai mūziķis, bet pirmkārt pedagogs, kuram jāpārzina bērna psiholoģija un balss fizioloģija. Diriģentam, kurš strādā ar pamatskolas skolas kori, ir jāpārzina viss par pusaudžu vecumposma īpatnībām, īpaši strādājot ar zēnu kori (Grāvītis, 2002). Diriģents un pedagogs Eduards Grāvītis uzsver: „Bērnām ir jāsaprot, ka darba augļi tikai tad dod gandarījumu, ja tos sasniedzot, ir pieliktas pūles. Vērtību nosaka ieguldītais darbs. Skolotājam – diriģentam jāpanāk, lai šo darbu bērni veiktu ar prieku” (Grāvītis, 2002, 55).

Skolu kora vadītājiem jābūt īpaši uzmanīgiem, kad dziedātājiem tiek izskaidroti kora kolektīva kopējie mērķi un paveicamie uzdevumi. Vai skolēnu mērķi korī sakrīt ar diriģenta mērķiem? Vai skolēni saprot, ko korī no dziedātājiem sagaida diriģents? Vai pusaudži saprot, ka kora diriģents spēj sasniegt tikai daļu no paveicamā bez dziedātāju aktīvas iesaistīšanās un atbalsta? Lai arī kora vadītājs var izklāstīt mērķus verbāli, ir jāapzinās, ka liela daļa jauniešu informāciju labāk uztver vizuāli. Tādēļ kora vadītājam ieteicams sagatavot sarakstu ar kora paveicamajiem uzdevumiem un svarīgākajiem mērķiem. Roberts L. Garretsons kora diriģentiem iesaka sagatavot aptaujas formas koristiem ar jautājumiem par dažādiem kora norises procesiem. Aptaujā var iekļaut jautājumus par to, cik sagatavoti dziedātāji jūtas šim mēģinājumam, cik lielu uzmanību pievērš diriģenta norādēm, kādas ir dziedātāju domas par jauno repertuāru, kāda ir repertuāra satura izpratne, kādu mērķus ar kori dziedātājs vēlas sasniegt un kāds ir dziedātāja pašnovērtējums. Šādas aptaujas veicina savstarpēju sapratni starp koristiem un diriģentu, turklāt motivē kolektīva dalībniekus izvērtēt savu ieguldījumu kora kopējās kvalitātes celšanā (Garretson, 2002).

Korī, kā jebkurā citā radošā nodarbībā, virzošais spēks ir motivācija, kā iekšējā, tā ārējā. Tā var būt atbilstoša muzikālā gaume, vienkārša interese, asociācijas, emocijas, sociālie aspekti, izaugsmes iespējas, vēlme pēc atzīšanas. I. Ērkšķe starp motivācijas komponentiem min arī atbildības pakāpi, ar kuru dziedātājs saskaras, nonākot kora kolektīvā. Nodrošinot kora kolektīvā stabilu emocionālo motivāciju, dziedātāji censtos darīt vairāk, nekā no tiem tiek prasīts, vēloties sasniegt arvien augstākus rezultātus, jo pēc tā tiecas viņu iekšējā motivācija. Emocionālā motivācija veicina uzticēšanos kolektīva biedriem, vadītājiem, rada ticību paša spēkiem un kolektīva vērtībām, mērķiem, kā arī ievieš vēlmi uzņemties atbildību un ar savu ieguldījumu ietekmēt rezultātu (Ērkšķe, 2014).

Diriģentiem jāapzinās, ka katram koristam jāspēj dots savs ieguldījums visos kora mēģinājumos. Skolēnu individuālās reakcijas uz mūzikas izteiksmes līdzekļiem un tekstu ir ļoti svarīgas kora nodarbību procesā. Diriģenta atsaucīgs novērojums un aktīva sadarbība starp

diriģentu un dziedātāju, veido skolēnos pozitīvu attieksmi pret kora darbu. Diriģentam jārealizē savs vadīšanas stils caur valodu, žestiem un kopējo ķermeņa valodu. Pastāv diriģenti, kuri spēj sasniegt pozitīvu rezultātu, radot baiļu sajūtu koristos, iebiedējot tos, tomēr mierīgs, uz kopēju mācību apgūšanu balstīts vadības stils būs dziedātājiem gan vokāli, gan emocionāli veselīgāks (Olson, 2010).

Veiksmīga skolas kora nodarbību rezultātā skolēnam vajadzētu kļūt ne tikai par mūzikas klausītāju, bet tās kopēju un tradīciju turpinātāju. Mērķis nav sniegt tikai zināšanas, apgūt skaņdarbus un nostiprināt prasmes. Izglītošanās galvenais sasniegums, uz kuru tiek ties, ir personības radošā aktivitāte un patstāvība, individualitāte, kas sevī ietver visu, ko jaunais cilvēks domā, runā, dara un izjūt. Mūsdienīgas izglītības galvenais uzdevums ir attīstīt skolēnu spēju orientēties daudzveidīgajā kultūras klāstā, spēt izprast un saskatīt patiesās vērtības. J. Treilībs uzskata, ka „labs skolas koris ir skolas vizītkarte – skolas lepnums. Teicami sagatavoti Latvijas vispārizglītojošo skolu kori nes savas skolas vārda slavu visā Latvijā” (Treilībs, 2004, 8).

Analizējot mūzikas metodiķu literatūru un intervijas ar skolas kora diriģenti un direktora vietnieci, tika secināts, ka koris ir nozīmīgs kolektīvs gan pusaudžu muzikālo un sociālo prasmju izkopšanai, gan skolas un pilsētas vārda popularizēšanai. Kora funkcijās ietilps piedalīšanās skolas un pilsētas organizētos pasākumos, reģionālajās skatēs un Dziesmu svētkos. Veiksmīgam mācību procesam vajadzīgi mērķtiecīgi plānoti mēģinājumi, kad atbilst koristu vajadzībām un kora vadītāja mērķiem. Mēģinājumu process nav iedomājams bez koristu un skolotāja atbildīgas rīcības un attieksmes.

Analizējot kora dziedātāju atbildības attīstību mācību gada laikā, 2015. gada septembrī tika izvirzīti kritēriji, pēc kuriem vadītājiem analizējot pedagoģisko darbu ar kori, salīdzinot mācību gada sākumā iegūtos rezultātus ar mācību gada beigām, lai noskaidrotu atbildības līmeņa izmaiņas kora kolektīvā. (sk. 2.tabulu). Galvenie kritēriji ir mēģinājumu apmeklējums, mājasdarbi jeb dziesmu atkārtošana apgūšana patstāvīgi un pienākumu apziņa un uzvedība gatavojoties koncertiem un koncertu laikā. Katra kritērija rādītāji nosaka kāds ir tā līmenis – augsts, vidējs vai zems.

2.tabula. Kritēriji, to rādītāji un līmeņi

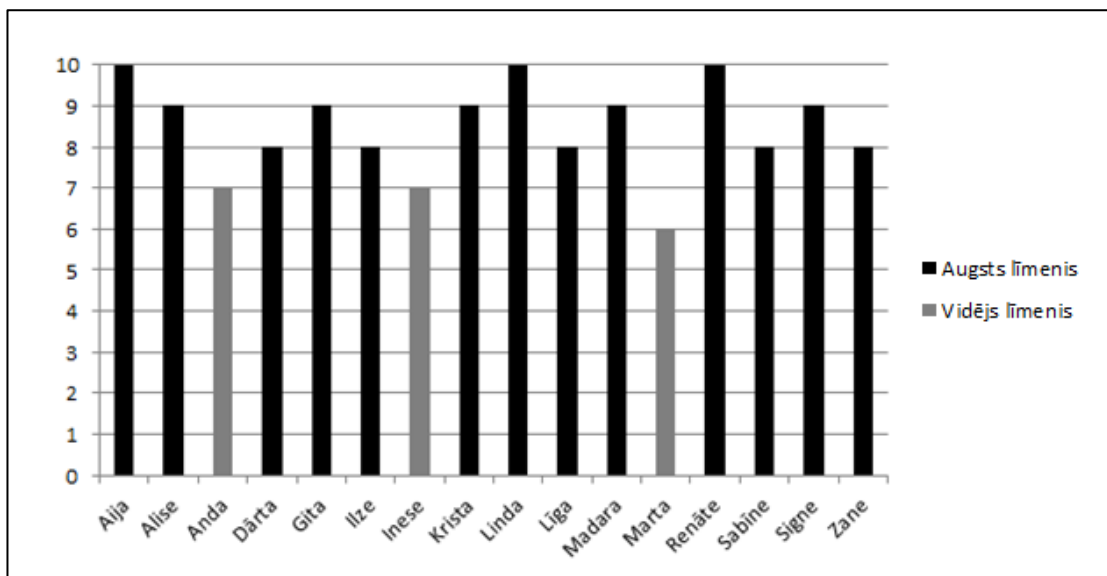
Kritērijs	Rādītāji	Līmenis
Apmeklējums	Apmeklēti 80-100% no visiem kora mēģinājumiem	Augsts
	Apmeklēti 60-80% no visiem kora mēģinājumiem	Vidējs
	Apmeklēti mazāk par 60% no visiem kora mēģinājumiem	Zems
Mājasdarbi	Uz mēģinājumiem ierodas sagatavojusies, zina savas balsis partijas nošu materiālu un dziesmu vārdus	Augsts
	Uz mēģinājumiem ierodas daļēji sagatavojusies, zina savas balsis partijas nošu materiālu un dziesmu vārdus ar ieskatīšanos nošu lapā	Vidējs
	Uz mēģinājumiem ierodas nesagatavojusies, nezina savas balsis partijas nošu materiālu un dziesmu vārdus	Zems
Pienākumu apziņa gatavojoties koncertiem	Uz koncertiem ierodas sagatavojusies, vienmēr parūpējas par savu tērpu un kopējo vizuālo izskatu, mēģinājuma un koncerta laikā uzvedas kulturāli un klausās skolotājas norādījumiem	Augsts
	Uz koncertiem ierodas daļēji sagatavojusies, mēdz būt problēmas ar tērpu un kopējo vizuālo izskatu, mēģinājuma un koncerta laikā uzvedas kulturāli un klausās skolotājas norādījumiem	Vidējs
	Uz koncertiem ierodas nesagatavojusies, ir problēmas ar tērpu un kopējo vizuālo izskatu, mēģinājuma un koncerta laikā mēdz uzvesties nekulturāli un neklausīt skolotājas norādījumiem	Zems

2.2. Pedagoģiskie paņēmieni pusaudžu atbildības attīstībai kora nodarbībās

Lai pārbaudītu bakalaura darbā izvirzīto hipotēzi, laika posmā no 2015. gada martam līdz 2016.gada maijai tika veikts empīriskais pētījums, pielietojot šādas empīriskās metodes: pedagoģiskais novērojums, refleksija, intervijas, anketēšana.

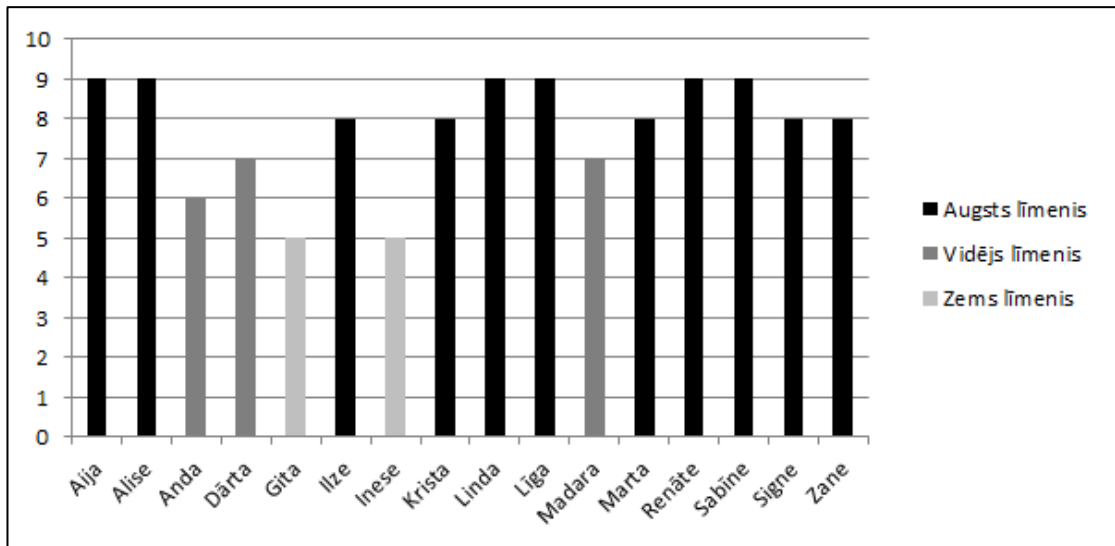
2015./2016.mācību gada laikā tika vērtētas 16 kora dziedātājas, kuras piedalījās mācību gada noslēdzošajā meiteņu un zēnu koru koncertā Talsu Tautas nama radošajā sētā. Analizēšanai izvēlēts kamerkora sastāvs – 16 dziedātājas, lai uzskatāmāk novērtētu katras meitenes atbildības

attīstību gada laikā. Meiteņu vārdi ir izdomāti. Katra koriste vērtēta pēc 2. tabulā norādītajiem kritērijiem un to rādītājiem, savukārt vērtējuma līmeņi izteikti punktos no 1 līdz 10 – augsts līmenis (8-10 punkti), vidējs līmenis (6-7 punkti), zems līmenis (0-5 punkti). Koristu atbildības attīstības līmenis tika analizēts un salīdzināts mācību gada sākumā (2015.gada novembrī) un gada beigās (2016.gada maijā).

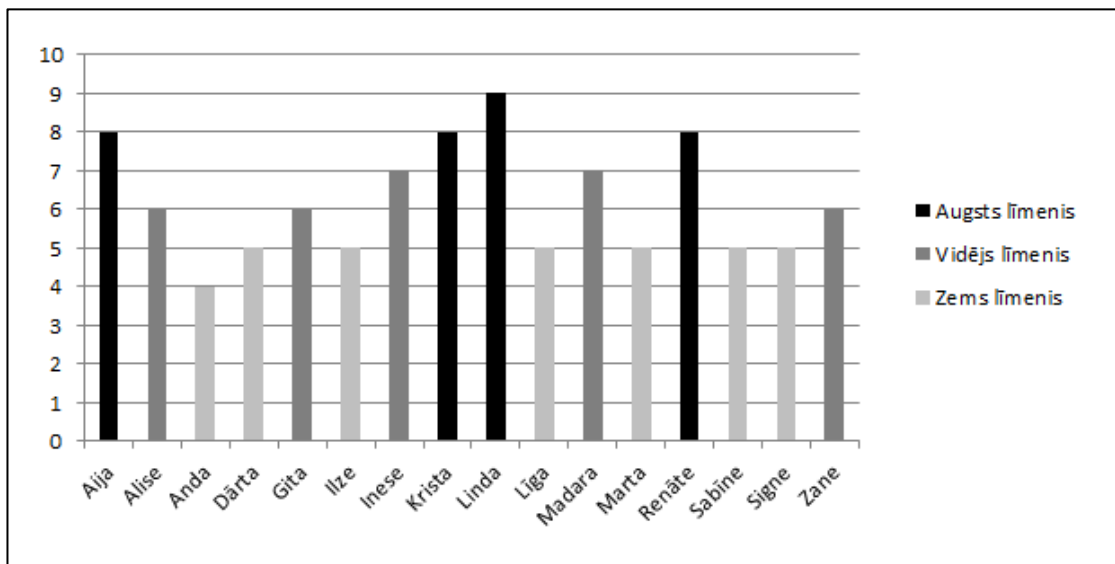
3.attēls. Apmeklējuma rādītāji mācību gada sākumā.

Mācību gada sākumā 13 koristēm, kas sastāda 81% no dziedātāju skaita, nodarbību apmeklējuma līmenis ir augsts, bet 3 koristēm jeb 19% no dziedātājām – vidējs. Zems apmeklējuma līmenis gada sākumā nav nevienai kora dziedātājai, tādēļ attēlā nav atspoguļots (sk.3.attēlu). Apmeklējuma rādītāji mācību gada sākumā ir ļoti labi, meitenes ir ieinteresētas un motivētas mācību procesam.

4.attēls. Apmeklējuma rādītāji mācību gada beigās.

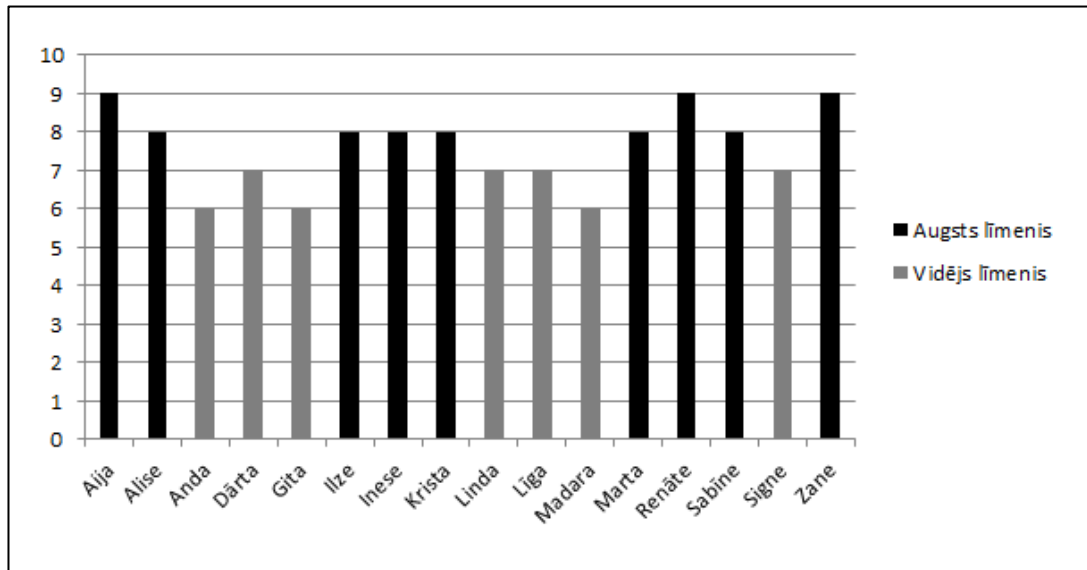
Analizējot rādītājus mācību gada beigās, tiek secināts, ka kopējais apmeklējuma līmenis krities, jo augsts apmeklējuma līmenis ir 11 kora dziedātājām jeb 69% no koristēm, vidējs līmenis – 3 dziedātājām jeb 19%, turklāt 2 meitenēm, kas sastāda 12%, ir zems apmeklējuma līmenis (sk. 4.attēlu). Mācību gada otrajā semestrī rodas problēmas ar apmeklējumu, jo kora dziedātājām mēģinājumu gaita jau ir pierasta un vairs nešķiet aizraujoša, jo nereti mēģinājumi ir intensīvs darba process, īpaši gatavojoties koncertiem.

5.attēls. Mājasdarbu rādītāji mācību gada sākumā.

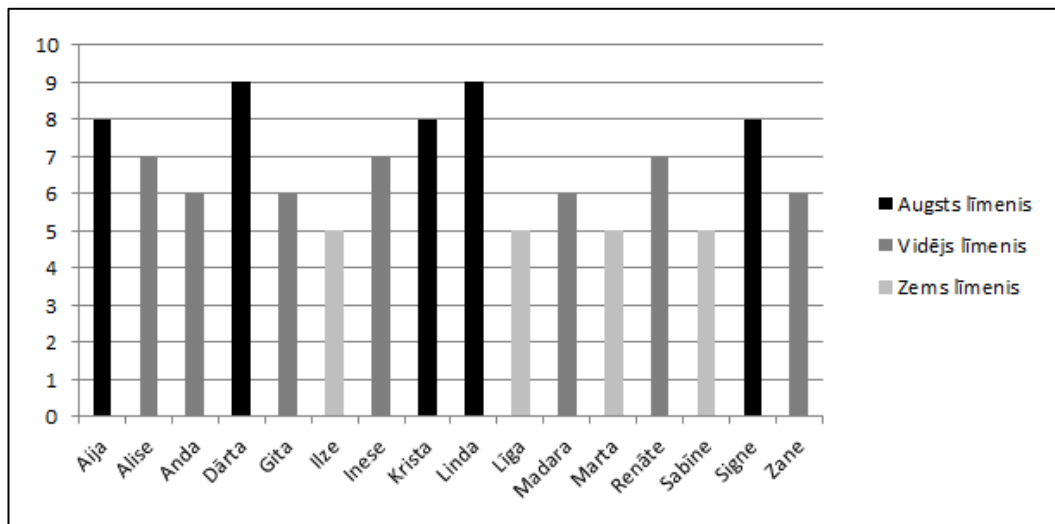
Mācību gada sākumā augsts mājasdarbu rādītāju līmenis ir tikai 4 kora dziedātājām – 25% no koristēm, 5 dziedātājām jeb 31% uzrādīja vidēju līmeni un lielākā daļa – 7 meitenes, kas sastāda 44% no visām dziedātājām, uzrādījušas zemu mājasdarbu līmeni (sk. 5.attēlu).

Mājasdarbu kritērijā ietilpst patstāvīga dziesmu vārdu apguve un savas balss partijas nošu materiāla atkārtošana.

6.attēls. Mājasdarbu rādītāji mācību gada beigās.

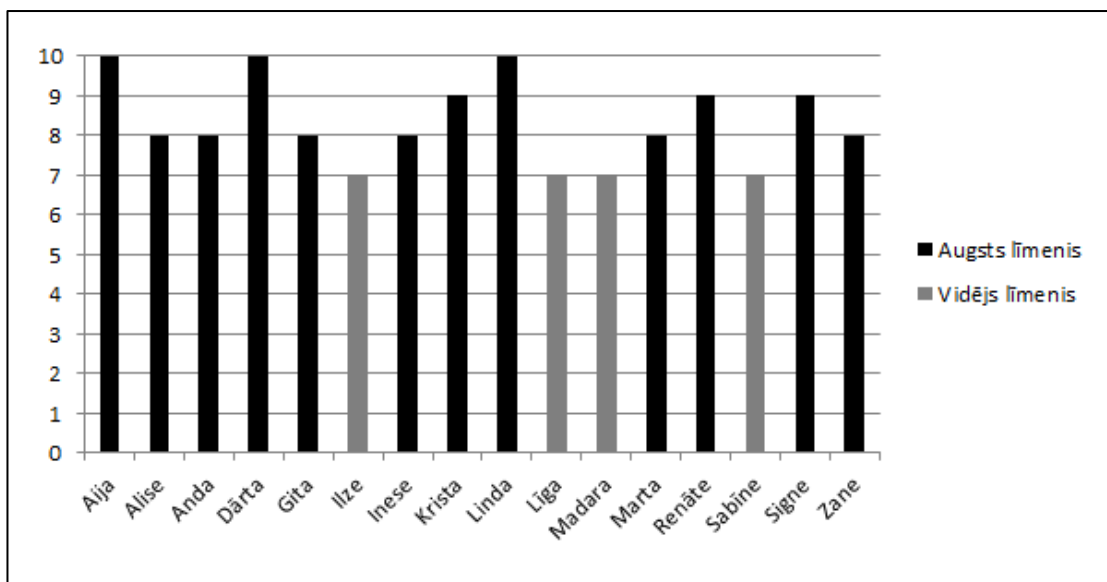
Analizējot mājasdarbu rādītājus mācību gada beigās, secināta pozitīva izaugsme, jo vairāk kā pusei – 56% jeb 9 dziedātājiem ir augsts mājasdarbu līmenis un 7 dziedātājiem jeb 44% - vidējs līmenis. Mācību gada beigās zems mājasdarbu līmenis nav nevienai kora dziedātājai (sk. 6.attēlu). Otrajā semestrī kora dziedātājas uz mēģinājumiem ierodas sagatavojušās, ir apguvušas dziesmu vārdus un zina savas balss partijas nošu materiālu. Ja kādai kora dziedātājai nav skaidra savas balss partija, viņa jūtas par to atbildīga un lūdz skolotājas palīdzību.

7.attēls. Pienākuma apziņas rādītāji mācību gada sākumā.

Analizējot pienākuma apziņas rādītājus mācību gada sākumā, secināts, ka lielākajai kora daļai – 44% jeb 7 koristēm ir vidējs līmenis, 31% jeb 5 koristēm – augsts līmenis un 4

meitenēm jeb 25% - zems (sk. 7.attēlu). Šādi rādītāji iespējami tādēļ, ka mācību gada sākumā koristēm vēl nav pietiekamas pieredzes koncertēšanā, kā arī patstāvīga un atbildīga gatavošanās koncertiem ir jāapgūst – jāiemācās rūpēties par savu tērpu. Skolotājai bieži jāstāsta par skatuves kultūru.

8.attēls. Pienākuma apziņas rādītāji mācību gada beigās.

Pienākuma apziņas rādītāji manāmi uzlabojušies gada beigās, kad koristes ieguvušas pieredzi gatavojoties koncertiem un koncertējot. Zems pienākuma apziņas līmenis mācību gada beigās vairs nav nevienai koristei, turklāt lielākajai daļai – 12 koristēm, kas sastāda 75% no visām kora dziedātājām, ir augsts pienākuma apziņas līmenis, un 25% jeb 4 koristēm – vidējs (sk. 8.attēlu).

Izvērtējot kritērijus, rādītājus un iegūtos rezultātus, secināts, ka apmeklējuma rādītāji mācību gada sākumā ir ļoti augsti. Reizēs, kad kāda skolniece uz mēģinājumu nevarēja ierasties attaisnojot iemeslu dēļ, tas tika paziņots laicīgi (sk. 3.tabulu). Mājās uzdoto darbu izpilde nebija labā līmenī, kā arī dažreiz radās saskarsmes problēmas, jo skolotāja vēl nebija paspējusi iepazīt koristes un savstarpēja sapratne vēl bija tikai rašanās procesā. Pienākuma apziņas līmenis gatavojoties koncertiem tika novērtēts kā zems, jo meitenes vēl neapzinājās savu personīgo atbildību kora kolektīvā, nebija guvušas pieredzi koncertējot. Nereti mēģinājumu procesā tika izmantoti telefoni vai kā citādi meitenes nodarbojās ar lietām, kas nebija tieši saistītas ar kori, mēdza uzvesties nekulturāli vai neatbilstoši situācijai. Lai arī attieksme mēģinājumos bija pietiekoši laba, daudz nācās runāt par koristu, diriģenta un kolektīva kopējiem pienākumiem.

3.tabula. Atbildības līmenis kora kolektīvā 2015.gada oktobrī

	Zems līmenis	Vidējs līmenis	Augsts līmenis
Apmeklējums			x
Mājasdarbi	x		
Pienākumu apziņa	x		

Analizējot darba rezultātus 2016.gada maijā, tika secināts, ka kopējā pienākuma apziņa korī spēcīgi augusi (sk. 4.tabulu). Mēģinājumu procesā, gatavojoties koncertiem un koncertu norises laikā skolnieces ir koncentrējušās darbam. Mājasdarbu līmenis no zema kļuvis par vidēju - koristes patstāvīgi apgūst dziesmu vārdus, vēlas atkārtot savas balsis partijas, lai koncertos justos pārliecinātas par sevi. Mācību gada otrajā pusē nav problēmu ar disciplīnu, skolotājai viegli strādāt. Diemžēl apmeklējuma līmenis mācību gada beigās krities no augsta uz vidēju. Tomēr aprīļa beigās un maijā apmeklējums kļuvis labāks, skolotājai organizējot kolektīvās pārrunas un gatavojoties pavasara skatei un koncertiem. Skolotājai jāatgādina koristēm, ka pie viņu pienākumiem galvenokārt ietilpst visu mēģinājumu apmeklēšana, pretējā gadījumā sekmīgs kora darbs nemaz nav iespējams.

4.tabula. Atbildības līmenis kora kolektīvā 2016.gada aprīlī

	Zems līmenis	Vidējs līmenis	Augsts līmenis
Apmeklējums		x	
Mājasdarbi		x	
Pienākumu apziņa			x

Pedagoģiskais novērojums tika veikts Talsu 2.vidusskolas 5.-9.klašu meiteņu kora mēģinājumu procesā 2014./2015.mācību gadā, kad to vadīja I. Kamola. Pirms novērojuma uzsākšanas tika iegūta atļauja no kora diriģentes vērot un analizēt viņas darbu ar pamatskolas kori. Mēģinājumos piedalījās 24 koristes, starp kurām 4 mācījās 5.klasē, 5 – 6.klasē, 4 – 7.klasē, 4 – 8.klasē un 7 – 9.klasē. Kora mēģinājumos notika gatavošanās pavasara koncertiem Talsu 2.vidusskolā, kā arī Dziesmu svētku skatēm. Kora vadītāja I.Kamola savas pedagoģiskās darbības ilgajā laikā secinājusi, ka skolēnu atbildības izjūta manāmi paaugstinās tieši pirms skatēm, pirms Dziesmu svētkiem, tādēļ arī uz šādiem mēģinājumiem ierodas vairāk dziedātāju, nekā uz mēģinājumiem, kuros nenotiek tik intensīva gatavošanās atbildīgiem notikumiem.

Kora mēģinājums sākas ar aptuveni 5 minūšu ilgu iedziedāšanos, kuras laikā koristes pārstāj apspriest sev interesējošos jautājumus un pievēršas kora darbam. Vairākas meitenes kavē

mēģinājuma sākumu, ierodoties tikai pēc 10-15 minūtēm, līdz ar to, nokavējot gan dziedāšanu, gan svarīgāko informāciju, ko skolotāja koristēm nodod mēģinājuma sākumā. Šāda bezatbildīga attieksme būtu jālabo, jo tā neveicina kolektīva sadarbību un atbildību vienai dziedātājai pret otru. No 24 meitenēm, lielākais pārsvars (10 meitenes) ir 1.balss dziedātājas. Jūtams deficīts ir 3.balss grupā, kurā dzied lielākoties tikai 8. un 9.klases meitenes. Mēģinājuma pirmo daļu kora vadītāja strādā pie skates dziesmu interpretāciju izkopšanas. I.Kamola ļoti bieži mēģinājuma laikā atgādina koristēm, lai pašas uzņemas atbildību par dziesmu ritmisko zīmējumu, jo diriģente pati varot pieļaut kādu niecīgu kļūdu, šādas situācijas gadījumā skolniecēm jābūt gatavām pašām būt spējīgām turpināt dziesmu. Šāds paņēmiens motivē skolēnus uzņemties personīgo atbildību par vārdiem, ritmu un nošu materiālu. Pēc darba autore domām, diriģente savas kļūdīšanās varbūtību uzsvēra pārāk bieži - tas var radīt koristēs šaubas par kora vadītājas autoritāti un profesionalitāti. Kora mēģinājuma procesu sarežģī 9.klases meiteņu attieksme – meitenes, kuras pašas apgūst vokālo mākslu privātās studijās, un, kurām jau ir izveidojies zināms modelis par to, kā skaņdarbam būtu jāizklausās, iebilst diriģentei, kad viņa mēģināja ko labot kora skanējumā. Šādu attieksmi vienreiz pieļaujot, vēlāk ir grūti atgūt kontroli pār pusaudžu kolektīvu un viņu cieņu pret diriģenti, kā tas tika novērots šajā situācijā.

Kopš 2015./2016.mācību gada Talsu 2.vidusskolas 5.-9.klašu meiteņu kori vada darba autore. Uzsākot darbu Talsu 2. vidusskolā, diriģente izsludināja ziņu par balsu noklausīšanos un uzņemšanu Talsu 2.vidusskolas 5.-9.klašu korī. Pēc noklausīšanās tika uzņemtas visas skolnieces, kas ieradās, lai arī dažām bija problēmas ar intonēšanu. Tomēr šī kolektīva vadītāja uzskata, ka pusaudžiem, kas ļoti vēlas dziedāt, šajā vecumā nedrīkst liegt mācīties dziedāt un attīstīt savas iemaņas, cik nu tas ir viņu spēkos. Balsu noklausīšanās laikā lielākā daļa no meitenēm pamatoja, ka agrāk šajā korī nedziedāja, nebija ieinteresētas kora mēģinājumu procesā, kā arī tās skolnieces, kuras agrāk bija dziedājušas korī, pārtrauca to darīt, jo viņas neapmierināja kora mēģinājumos izmantotās darba metodes. Skolnieces izlēmušas pievienoties korim pēc uzņemšanas izsludināšanas. Noklausīšanās reizē ar visām meitenēm tika nolemts izveidot kopīgu domubiedru grupu sociālajā saitē www.draugiem.lv, kurā visas aktīvi darbojas, lai varētu savstarpēji sazināties, kad tas nepieciešams.

Kora vadītāja pirmo mēģinājumu apvienoja ar ideju ieviest korī jaunu tradīciju – uzsākt sezonu ar kopīgu iepazīšanās pikniku. Kolektīvā svarīgi dibināt savas ieražas, jo tās veicina kopības sajūtu, kā arī audzina pienākuma un atbildības izjūtu, jo katrai balss grupai tiek dots savs uzdevums, kas jāpaveic, lai viss noritētu veiksmīgi. Tika radīta patīkama gaisotne, kora vadītāja varēja iepazīt koristes un otrādi, kā arī meitenes varēja iepazīties savā starpā. Daļu no pirmā mēģinājuma kora vadītāja vadīja lekcijas formā – tika izskaidrotas kora funkcijas un norunāts mēģinājumu norises laiks un vieta. Diskusijas veidā risinātas sarunas par katra korista, kā arī

diriģenta, pienākumiem, attieksmi un atbildības uzņemšanos apmeklējot mēģinājumus un mācoties repertuāru. Lai skolēni būtu personīgi ieinteresēti un motivēti kora darbam, sākumā vajadzīgi ārējie stimuli, tādēļ kora vadītāja izskaidroja tuvāko mēnešu darba plānu, gatavojoties rudens un ziemas koncertiem skolā.

Dažreiz dažādu iemeslu dēļ mēģinājumu nav iespējams noturēt pilnā garumā, tomēr kora vadītāja uzskata, ka, lai arī mēģinājumi dažreiz ir jānotur pavisam īsi, svarīgi, ka tādi tomēr notiek. Meitenes pamazām pierod pie režīma un veidojas atbildības izjūta pret apmeklējumu. Mēģinājumu procesā skolotāja cenšas izmantot dažādus interesantus paņēmienus un vingrinājumus, ko apguvusi savā dziedāšanas pieredzē. Iedziedāšanos viņa papildina ar dažādiem vingrinājumiem, ko aizguvusi piedaloties meistarklasēs pie elpas trenera Arturas Burkes. Tajos ietilps balsts uz elkoņiem uz laiku, pareizi elpojot, kā arī dažādi citi, interesanti, bet ne vienkārši elpas vingrinājumi. Pusaudžos šie vingrinājumi rada pārsteigumu, bet vēlāk tie aizrauj, rada azartu. Kora vadītāja novērojusi, ka mācību gada 2.semestrī kļūst arvien grūtāk noturēt meiteņu ieinteresētību mēģinājumu procesā. Diemžēl kora mēģinājumi lielākoties notiek piektdienās pēc stundām, tādēļ meitenes vēlas uzreiz doties uz mājām. Rodas problēmas ar apmeklējumu, tādēļ jāmeklē risinājumi, kā paaugstināt atbildības sajūtu dziedātājās. Ja ilgāku laiku uz mēģinājumiem ierodas neliels skaits koristu, kora diriģente sasauca kora sapulci kādā no starpbrīžiem, noturot kolektīvās pārrunas, izskaidrojot situāciju. Ja tas nelīdz, tiek iesaistīta skolas vadība un klašu audzinātājas. Kora diriģente iesākusi piektdienās noturēt īsākus 20 minūšu mēģinājumus arī garajās starpbrīdī, kuros atsevišķi, iepriekš sarunājot ar kādu no balsīm, tiek apgūts nošu materiāls. Meitenes tiek mudinātas uzņemties atbildību par apmeklējumu un attieksmi, jo pavasarī notiek intensīva gatavošanās skolas koncertiem un pavasara skatei, kurā gan kori netiks vērtēti, tomēr koncerta veidā uzstāsies visi rajona skolu 5.-9.klašu meiteņu kori, kurus klausīsies citi kori, to diriģenti, kā arī virsdiriģenti no Rīgas.

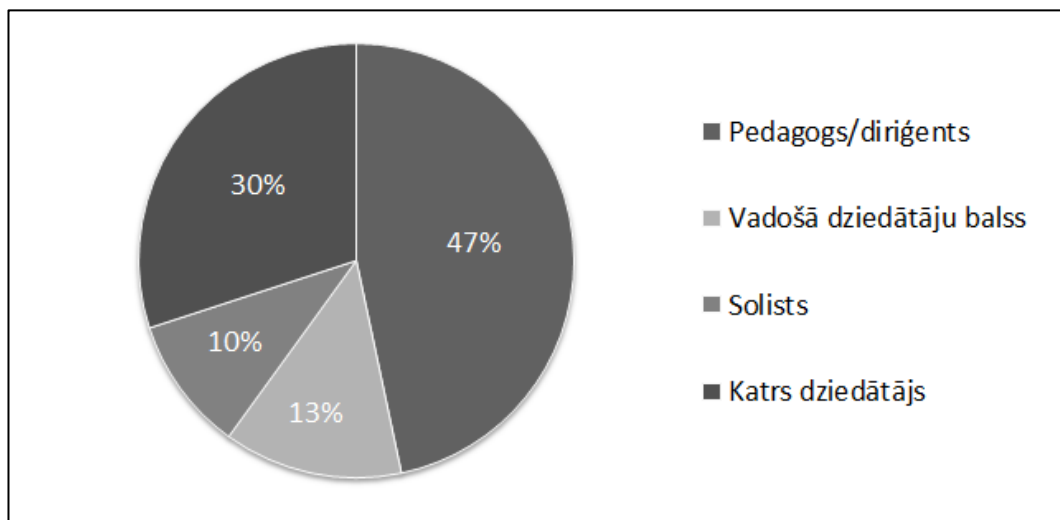
Šobrīd korī dzied 24 meitenes, no kurām 9 mācās 5.klasē, 5 – 6.klasē, 3. – 7.klasē, 4 – 8.klasē un 3 – 9.klasē. No 24 kora dziedātājām, tikai 7 meitenes agrāk ir dziedājušas šajā korī, pārējās 17 Talsu 2.vidusskolas 5.-9.klašu meiteņu korī iestājās šajā mācību gadā. Korī spēcīgs meiteņu pārsvars ir 1.balsī, kurā dzied 12 skolnieces, 2.balsī dzied 7 un 3.balsī tikai 5. Šajā mācību gadā, ar kora jauno diriģenti, koris jau ir piedalījies 18.novembra valsts svētku koncertā, izpildot Ulda Marhileviča dziesmu “Saule aust” un Ziemassvētku koncertā ģimenēm, izpildot grupas “Musiqq” dziesmu “Silta sirds” un vietējā komponista, talsinieka Toma Juhņeviča dziesmu “Ziema”. 2016.gada pavasarī koris gatavojas maija koncertiem skolā un skates koncertam, kurā piedalīsies visi Talsu rajona 5.-9.klašu kori.

Gan 2014./2015., gan 2015./2016.mācību gadā tika veikta anketēšana Talsu 2.vidusskolas 5.-9.klašu meiteņu korī, lai uzzinātu koristu viedokli par atbildības nozīmi kolektīvā. Laika

posmā no viena uz otru mācību gadu, ir krasi izmainījis kora sastāvs, tādēļ anketas tika savstarpēji salīdzinātas un analizētas. Anketējot kora šī brīža dziedātājas, darba autore vēlējas uzzināt, kādēļ dziedātājas, kas iepriekšējā gadā dziedājušas korī, no tā ir aizgājušas un kādēļ pievienojušās tās skolnieces, kas agrāk korī nav dziedājušas.

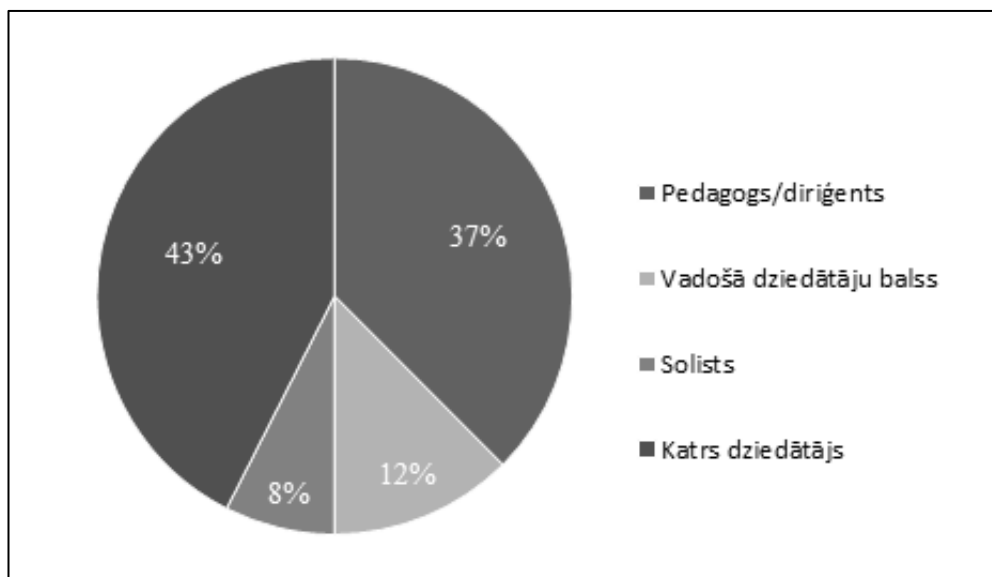
Pirmajā anketēšanā piedalījās 24 respondenti, atbildot uz 11 jautājumiem (sk. 3.pielikumu). Analizējot jautājuma „Kāpēc Tu sāku dziedāt Talsu 2.vidusskolas 5.-9.klašu meiteņu korī?” atbildes, tika secināts, ka daudzas meitenes pievienojušās korim, jo vēlējušās doties uz Dziesmu svētkiem, kā arī par vienu no galvenajiem ieguvumiem uzskata iespēju tajos piedalīties un doties citos koncertbraucienos Latvijā un ārpus tās. Tāpat liels stimuls bijusi vēlēšanās dziedāt un draugu pamudinājums. Noteicošs faktors ir arī agrāka dalība sākumskolas korī. Analizējot jautājuma „Kas Tev korī patīk visvairāk?” atbildes, uzzināts, ka kora meitenes korī visvairāk piesaista iespēja nodarboties ar savu aizraušanos – dziedāšanu, iespēja koncertēt, iegūt pieredzi uzstājoties uz skatuves mazākas un lielākas publikas priekšā. Analizējot jautājuma „Kas Tev korī nepatīk?” atbildes, uzzināts – kā negatīvos iemeslus dalībai skolas korī meitenes uzsver neaizraujošas kora nodarbības, kuras notiek pēc mācību stundām, kad vairs nav vēlēšanās sēdēt skolas solā un koncentrēties darbam, turklāt pēc kora nodarbībām vēl jādodas mājās veikt mājasdarbus. No 24 meitenēm 9 atbildējušas, ka dažreiz nevēlas doties uz kora mēģinājumu, jo viņas saista citas intereses, kurām neatliek laika. Analizējot atbildes, secināta interesanta statistika – sākot no 8. un 9.klases, meitenes kā negatīvo faktoru dziedāšanai meiteņu korī sauc vēlēšanos dziedāt Talsu 2.vidusskolas jauktajā korī. Pusaudžu vecumposmā raksturīga ir interese par pretējo dzimumu, tādēļ meiteņu koris vairs nešķiet tik saistošs, kā arī lielāko klašu meitenes vairs nevēlas pavadīt vairākas stundas mēģinājumos ar mazākām kora dalībniecēm no, piemēram 5.klases. M. Marnauzas un M. Baša teorija uzsver diriģenta personības un kompetences nozīmību skolēnu motivēšanā (Marnauza, Bašs, 2012). Šajā gadījumā Talsu 2.vidusskolas jaukto kori vada virsdiriģents Gints Ceplenieks, kurš šobrīd ir plaši zināms diriģents Latvijā, tādēļ 5.-9.klašu meiteņu kora vadītājam ir jāpieliek papildus pūles, lai padarītu kora mēģinājumus saistošus arī pamatskolas vecāko klašu meitenēm.

Anketējot pamatskolas kora dziedātājas un analizējot iegūtās atbildes tika atklāti šī brīža kora diriģentes pedagoģiskie paņēmieni, darba rezultāti, kā arī tika noskaidrots, kādi ir koristu uzskati par atbildību kora kolektīvā. 2014./2015. mācību gadā iegūtās atbildes (sk. 9.attēlu) tika salīdzinātas ar 2015./2016.mācību gadā anketēšanā iegūtajām atbildēm (sk. 10.attēlu). Analizējot uz jautājumu „Kurš, Tavuprāt, ir atbildīgs par kvalitatīvu kora sniegumu koncertos?” sniegtās atbildes, tika secināts, ka gandrīz 50% no visām koristēm 2014./2015.mācību gadā, par galveno atbildīgo uzskata kora diriģentu, bet 2015./2016.gadā iegūtās atbildes liecina, ka diriģentu par galveno atbildīgo personu korī uzskata vairs tikai 37%.

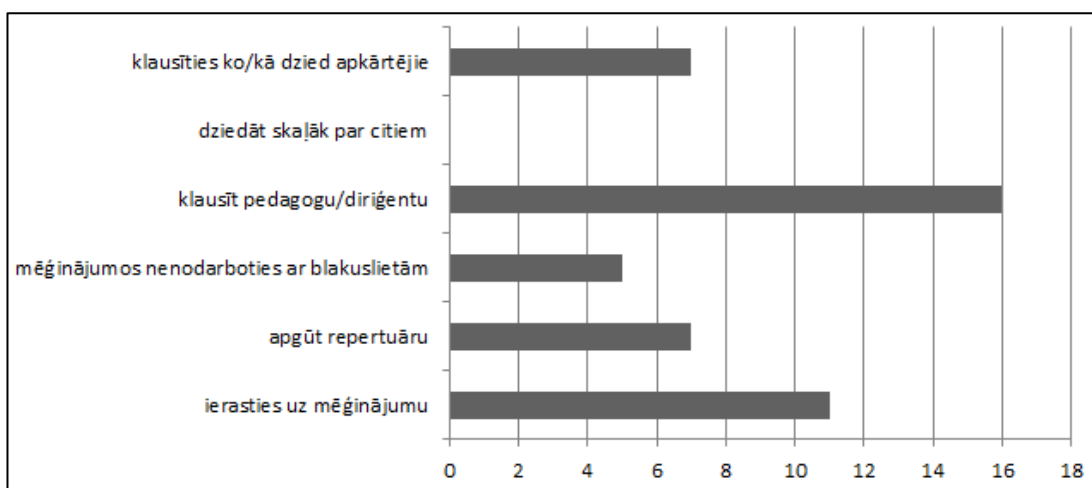
9.attēls. 1.anketēšanas respondentu atbildes uz 7.anketas jautājumu „Kurš, Tavuprāt, ir atbildīgs par kvalitatīvu kora sniegumu koncertos?”

Tikai 30% no 2014./2015.mācību gada 24 dziedātājām par atbildīgu uzskata arī katru kora dalībnieku. Galvenokārt 2. un 3.balss dziedātājas uzskata, ka par kvalitatīvu kora sniegumu atbildīga vadošā, tātad parasti 1.balss grupa, kā arī solists, ja konkrētajā dziesmā tāds ir. Šādi rezultāti norāda, ka kora diriģentei jāveicina skolniecēs individuālās atbildības veidošanās, jāmudina uz patstāvību un pienākumu apziņas sekmēšanu.

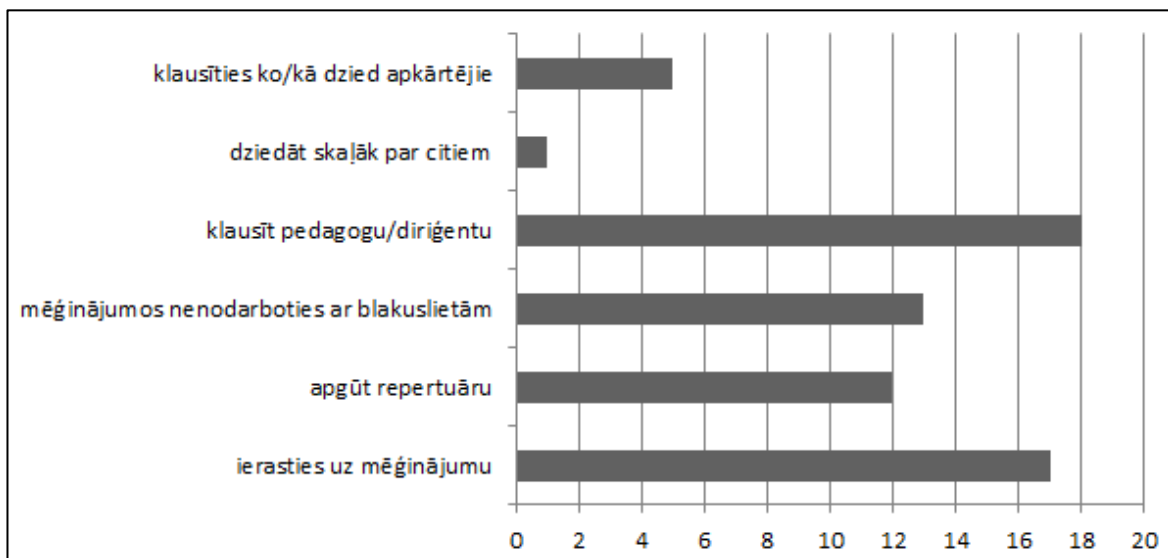
10.attēls. 2.anketēšanas respondentu atbildes uz 7.anketas jautājumu „Kurš, Tavuprāt, ir atbildīgs par kvalitatīvu kora sniegumu koncertos?”

Analizējot 2015./2016.mācību gadā iegūtās atbildes var secināt, ka izdevies sekmēt individuālās atbildības attīstību, jo lielākais pārsvars – 43% kora dziedātāju par galveno atbildīgo personu korī uzskata katru dziedātāju individuāli. Abos mācību gados līdzīgs apjoms meiteņu (10% un 8 %) no visām dziedātājām uzskata, ka par priekšnesuma kvalitāti atbildīga dziesmas vadošā balss vai solists, ja dziesmā tāds ir. Šādi atbildējušas galvenokārt dziedātājas no 2. vai 3.balss. Nereti korī pavadošās balsis var justies mazāk vajadzīgas, jo melodiju izdzied 1.balss, tomēr skolotājam jāstāsta koristēm, ka pavadošās balsis ir tikpat svarīgas kā galvenā balss, jo bez stabila dziesmas pamata, nav iespējams veidot skaistu un baudāmu vadošo melodiju. Šādi audzinot koristus tiek attīstīts komandas darbs, saliedēšanās, koristes sāk saklausīties kopējā ansablī. Koris ir sarežģīts grupas darbs, kurā katra dalībnieka devums ir svarīgs kopējā rezultāta kvalitātei.

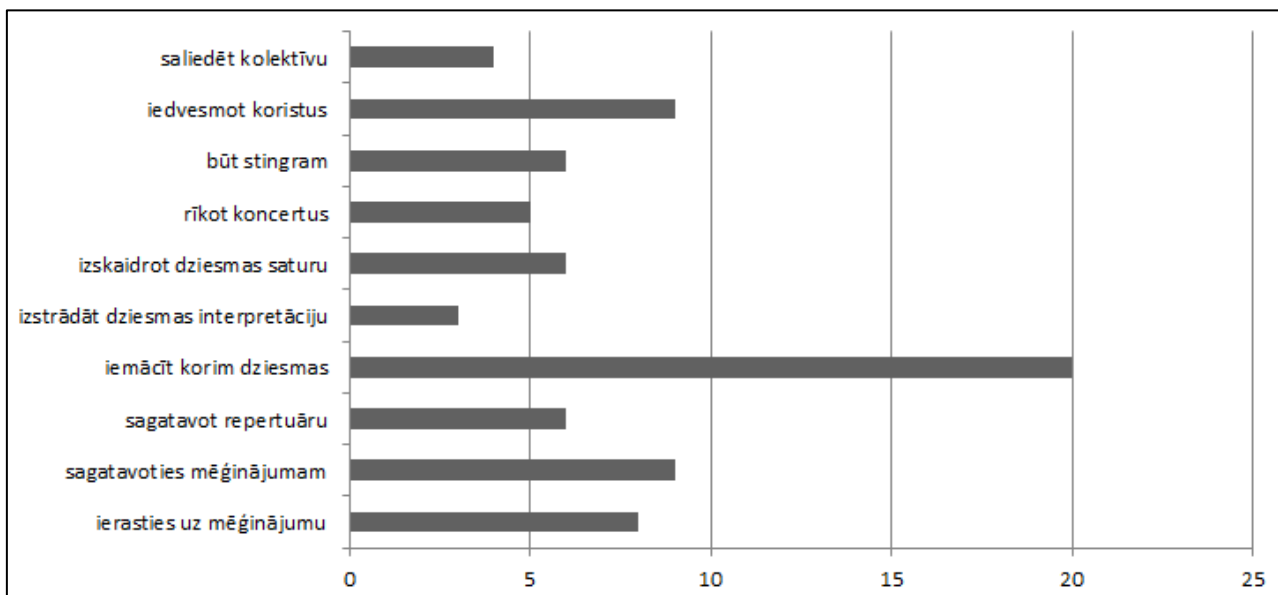
**11.attēls. 1.anketēšanas respondentu atbildes uz 8.anketas jautājumu
„Kādi ir Tavi pienākumi korī?”**

Analizējot gan 2014./2015., gan 2015./2016.mācību gadā iegūtās atbildes uz jautājumu „Kādi ir Tavi pienākumi korī?”, tika secināts, ka par savu pienākumu kora kolektīvā koristes galvenokārt uzskata pedagoga norādījumu uzklauššanu un ievērošanu, tātad arī cieņas uzturēšanu (sk. 11.attēlu). Vitāls pienākums ir arī ierašanās uz mēģinājumiem un repertuāra apgūšana kora mēģinājumos, kā arī individuāli, pēc savu muzikālo spēju dotībām, sliktākajā gadījumā mājās apgūstot tikai dziesmu tekstu. Koristes apzinās arī to, ka, lai veidotu vienotu ansambļa skanējumu, nepieciešams saklausīties ar savas pārstāvētās balsis grupu un visu kori kopumā. 2014./2015.mācību gadā neviena kora dalībniece neuzskata, ka viņas pienākums ir dziedāt tik skaļi, lai nedzirdētu apkārtesošos, turpretī pozitīvu atbildi uz šo variantu 2015./2016.mācību gadā sniegusi viena dziedātāja (sk. 12.attēlu).

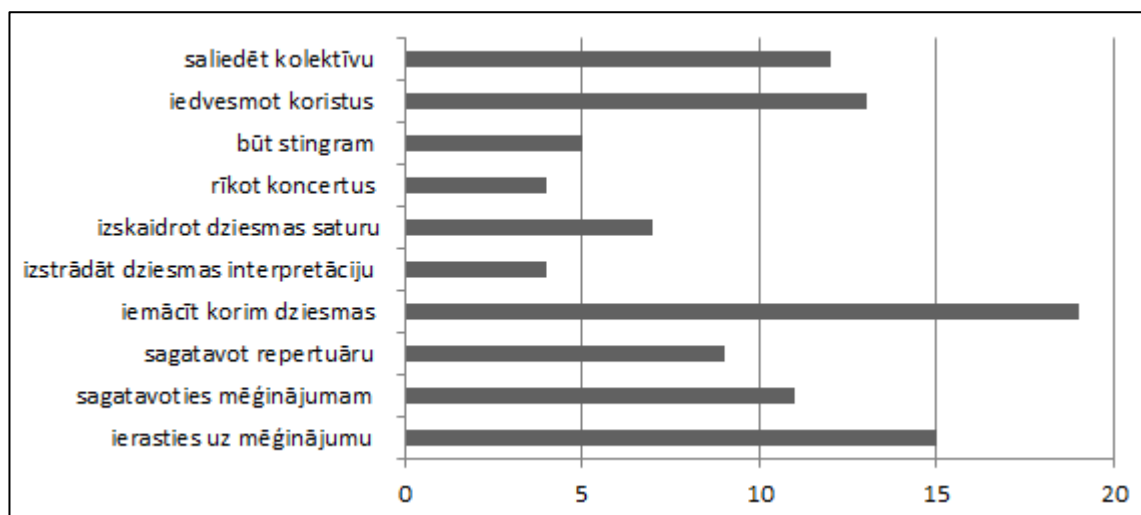
**12.attēls. 2.anketēšanas respondentu atbildes uz 8.anketas jautājumu
„Kādi ir Tavi pienākumi korī?”**

Atbildības izjūtas izaugsme 2015./2016.mācību gadā pierāda tas, ka arvien vairāk koristu apzinās, ka svarīgs viņu pienākums ir mēģinājumos nenodarboties ar lietām, kas nav tieši saistītas ar kori un konkrētajā brīdī notiekošo situāciju. Sekmīgs darbs nav iedomājams bez katra dalībnieka pilnas uzmanības un spējas koncentrēties kopējā darba procesam.

**13.attēls. 1.anketēšanas respondentu atbildes uz anketas 9.jautājumu
„Kādi, Tavuprāt, ir pedagoga/dirigenta pienākumi?”**

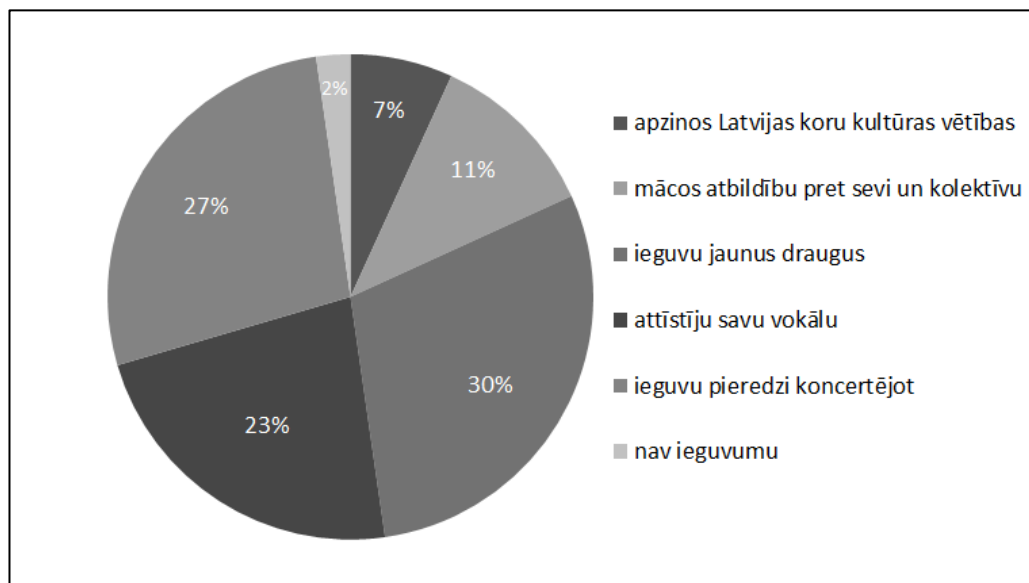
Pēc Talsu 2.vidusskolas 5.-9.klašu meiteņu kora dalībnieču domām, gan 2014./2015., gan 2015./2016.mācību gadā, kora vadītāja galvenais pienākums ir iemācīt korim dziesmas, ko darba autore secina analizējot atbildes uz jautājumu „Kādi, Tavuprāt, ir pedagoga/dirigenta pienākumi?” (sk. 13.attēlu). Procentuāli mazāk dziedātājas uzskata, ka dirigenta pienākums ir izkopt dziesmas interpretāciju (sk. 14.attēlu).

14.attēls. 2.anketēšanas respondentu atbildes uz anketas 9.jautājumu „Kādi, Tavuprāt, ir pedagoga/dirigenta pienākumi?”

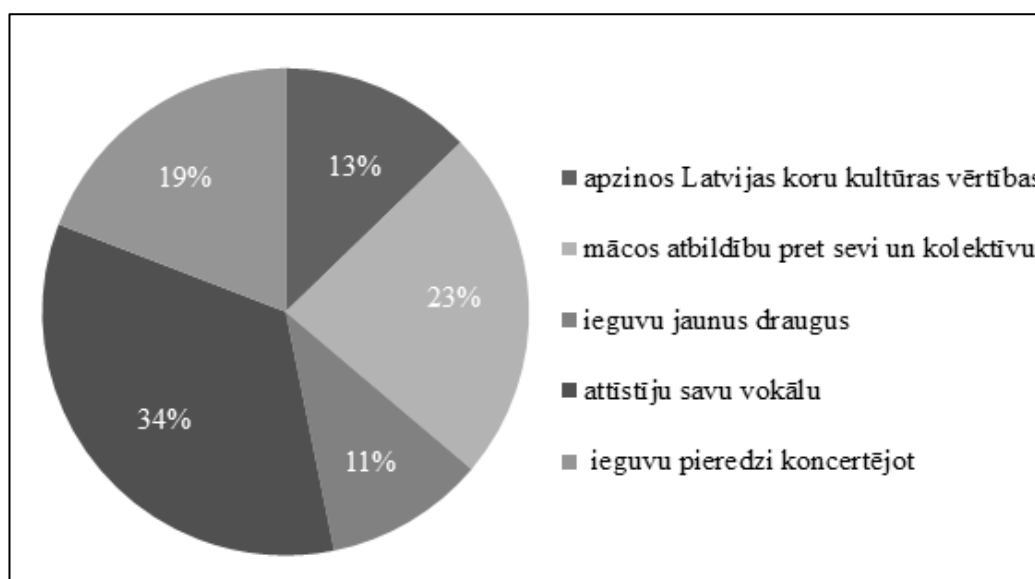
Iespējams, koristes neapzinās šī uzdevuma nozīmi, jo lielākais vairums mēģinājumu tiek pavadīts apgūstot dziesmas, tikai vēlāk pievēršoties detaļām, saturam un nododamajam vēstījumam. Daļa no koristēm apzinās, ka dirigenta darbs nesākas un nebeidzas kora mēģinājumos, bet tajā ietilpst gan sagatavošanās process, gan repertuāra izveide. Pat kolektīva saliedēšanas plāna izstrādāšana, nereti arī koncertu rīkošana un organizēšana ietilpst kora vadītāja pienākumos. 2015./2016.mācību gadā kora dirigente mērķtiecīgi centusies saliedēt kolektīvu ar kopēju pasākumu rīkošanu, kā arī personīgi iedvesmot koristes, kas, spriežot pēc anketēšanas rezultātiem, ir izdevies.

Analizējot 1. un 2.anketēšanā iegūtās atbildes uz anketas pēdējo jautājumu „Kādi ir Tavi ieguvumi kopš sāki dziedāt korī?”, kā vienu no svarīgākajiem ieguvumiem kopš dziedāšanas uzsākšanas skolas korī, meitenes min jaunu draudzību nodibināšanu (sk. 15.attēlu). Tas apstiprina kori, kā vietu, kur pusaudži var piepildīt savu nepieciešamību socializēties. Attīstīts vokāls un koncertēšanas pieredze ir lieliski ieguvumi, kurus pusaudži var iegūt dziedot korī. No 24 koristēm vien 5 apzinās, ka koris viņām mācījis atbildības izjūtu pret sevi un kolektīvu, šādi atbildējušas vecāko klašu skolnieces, kuras labāk spēj izprast kolektīva specifisko raksturu un katra dalībnieka ieguldītā darba nozīmīgumu kopējā mērķa sasniegšanā.

15.attēls. 1.anketēšanas respondentu atbildes uz 11.anketas jautājumu „Kādi ir Tavi ieguvumi, kopš sāki dziedāt korī?”

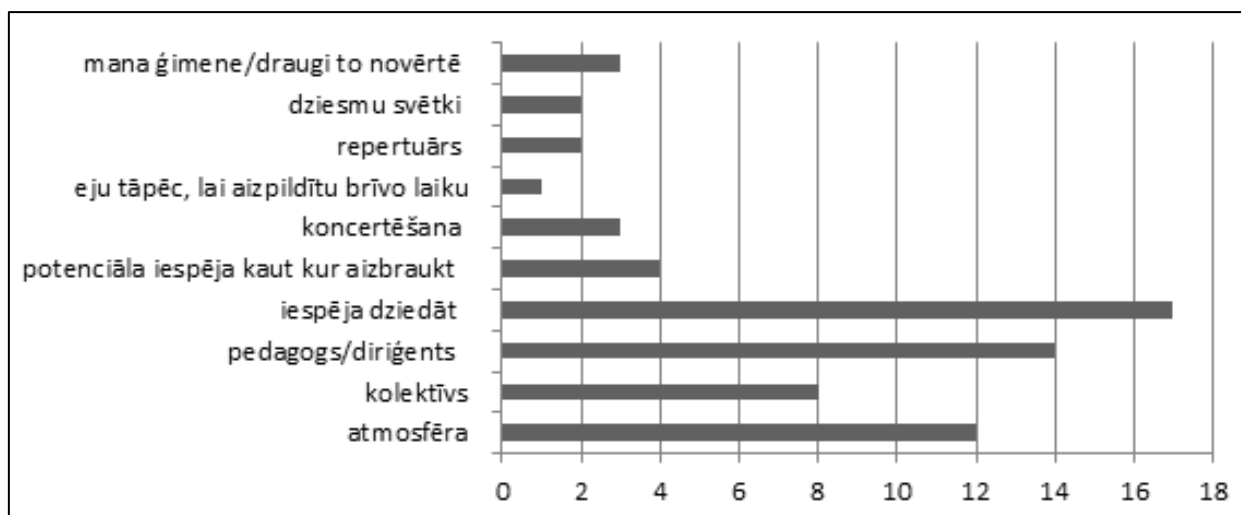
Tomēr 2015./2016.mācību gadā iegūtās atbildes liecina, ka diriģentes mērķtiecīgais darbs un kolektīvās, kā arī individuālās pārrunas par atbildības uzņemšanos un pienākumu apziņu, sekmējušās – gandrīz $\frac{1}{4}$ daļa no visām meitenēm apzinās, ka dziedot korī viņas veido savu atbildības izjūtu pret kora kolektīvu, pret saviem pienākumiem un pašas pret sevi (sk. 16.attēlu). Lielākais pārsvars koristu par savu galveno ieguvumu uzskata attīstītu vokālu, kas arī ir viena no galvenajām pamatskolas kora funkcijām.

16.attēls. 2.anketēšanas respondentu atbildes uz 11.anketas jautājumu „Kādi ir Tavi ieguvumi, kopš sāki dziedāt korī?”

2016.gada pavasarī Talsu 2. vidusskolas 5.-9.klašu meiteņu kora dziedātājas tika anketētas arī tādēļ, lai noskaidrotu iemeslus, kādēļ šajā mācību gadā gandrīz pilnībā nomainījies kora sastāvs (sk. 4.pielikumu). Anketēšanā piedalījās 21 respondents, atbildot uz 11 jautājumiem. Turpmākās anketu analīzes attiecas tikai uz 2015./2016.gadā iegūtajiem rezultātiem.

Analizējot anketas jautājumu “Kas Tev korī patīk visvairāk?” tika secināts, ka galvenais faktors, kas skolnieces piesaista korim, ir kora pamatfunkcija – iespēja dziedāt un attīstīt savu vokālu. Arī atmosfēra kora kolektīvā un kora diriģente ir iemesli, kādēļ meitenes vēlas nākt uz kori (sk. 17.attēlu).

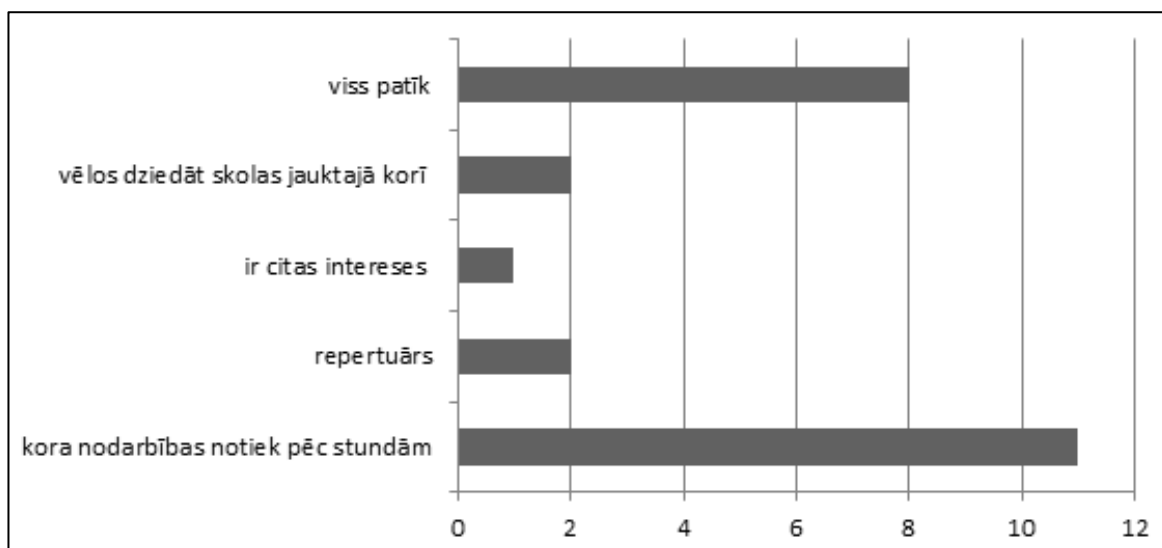

**17.attēls. Respondentu atbildes uz 5.anketas jautājumu
„Kas Tev korī patīk visvairāk?”**

Pēc iegūtajā atbildēm tika secināts, ka socializēšanās, kā kora kolektīva viena no galvenajām funkcijām, ir izpildīta veiksmīgi, ja meitenes kora vadību, kolektīvu un atmosfēru tajā atzīst par patīkamu. 2015./2016.mācību gadā krietni mazāk meitenes minējušas, ka dalība korī viņas saista Dziesmu svētku dēļ. Galvenokārt tādēļ, ka Dziesmu svētku gads jau aizvadīts un nākošais gaidāms tikai pēc 4 gadiem.

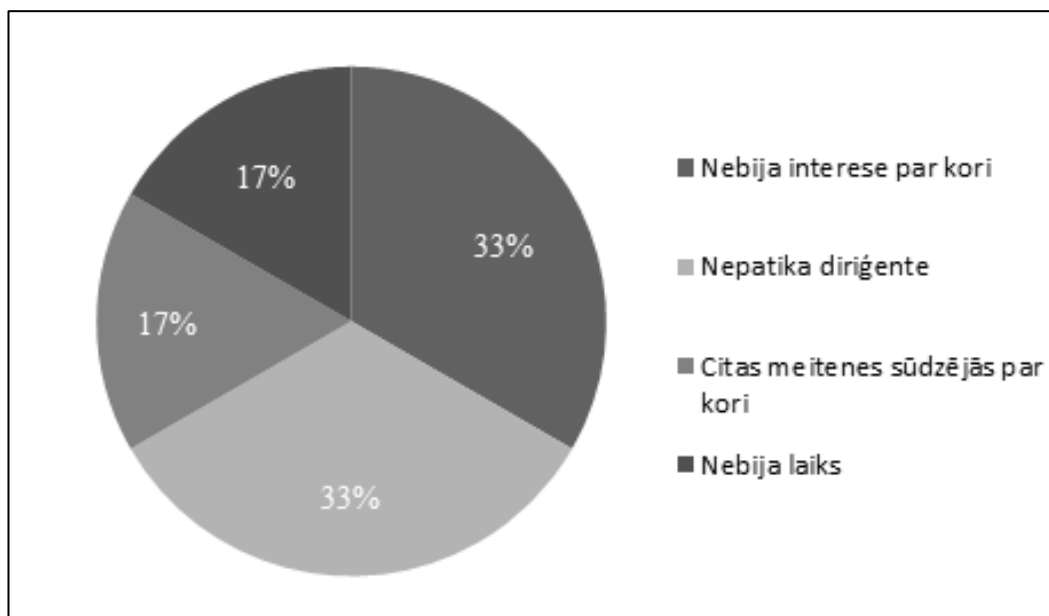
Talsu 2.vidusskolā 5.-9.klašu meiteņu kora nodarbības notiek piektdienās pēc stundām. Tādēļ liels pārsvars atzīst, ka nav apmierinātas ar kora nodarbības laiku (sk. 18.attēlu). Kad notiek aktīva gatavošanās koncertiem, kora nodarbības notiek arī pirmdienās agrās stundas laikā. Arī kora diriģente ar šo laiku nav apmierināta, tādēļ plāno nākamajā mācību gadā organizēt kora nodarbības citās dienās un citos laikos. No visām meitenēm, kas piedalījās anketēšanā, 2 uzskata par nepatīkamu repertuāra izvēli. Šādā gadījumā diriģentei vajadzētu kolektīvo pārrunu laikā

vairāk mudināt skolnieces piedāvāt savus variantus repertuāra izvēlē, jo šajā mācību gadā šis paņēmiens jau tika izmantots, kad grupas “Musiqq” dziesma “Silta sirds” tika izveidota korim izpildāmā variantā. Vēl divas no kora meitenēm atzīst, ka labprāt vēlētos dziedāt skolas jauktajā korī. Viena meitene uzsver, ka viņai ir citas intereses, kurām neatliek laika kora mēģinājumu dēļ, bet 8 koristēm korī patīkot viss.

**18.attēls. Respondentu atbildes uz 6.anketas jautājumu
„Kas Tev korī nepatīk?”**

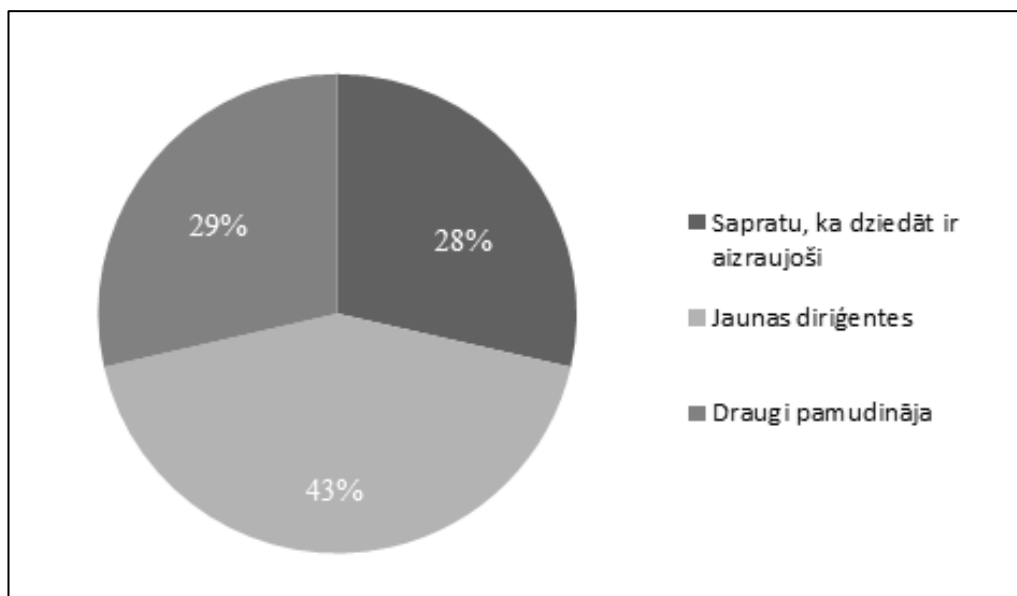
Lai noskaidrotu kādēļ meitenes jau agrāk nedziedāja Talsu 2.vidusskolas 5.-9.klašu korī (neattiecas uz 5.klašu meitenēm), tika uzdots anketas jautājums “Kāpēc nedziedāji skolas korī agrāk?” (sk.19.attēlu). Analizējot iegūtās atbildes, tika secināts, ka meitenes nepiesaistīja kora iepriekšējais sastāvs un atmosfēra, kā arī viņām agrāk nebija radusies interese pret kori.

**19.attēls. Respondentu atbildes uz 2.anketas jautājumu
„Kāpēc nedziedāji skolas korī agrāk?”**

Analizējot anketēšanās iegūtās atbildes, var secināt, ka diriģenta maiņa šajā gadījumā bijusi veiksmīgs notikums tām meitenēm, kas korim izvēlējās pievienoties 2015./2016.mācību gadā, tomēr no iepriekšējo gadu dziedātājām korī palika tikai dažas. Kora šī brīža diriģentei ir priekšrocība kontaktā ar koristēm, jo kora vadītāja vēl ir studente, tādēļ viņai ar kora dziedātājām ir daudz mazāka gadu starpība kā iepriekšējai diriģentei, līdz ar to vieglāk risināt jauniešiem aktuālas problēmas un jautājumus. Iespējams, ka tieši tas piesaista dziedātājas korim. Tomēr vadītājai jāpievērš pastiprināta uzmanība tam, lai kontakts nepārvērstos par draudzību, kad sāk zust robeža starp skolotāju un skolēnu - vienmēr jā saglabā cieņa un skolotāja autoritāte.

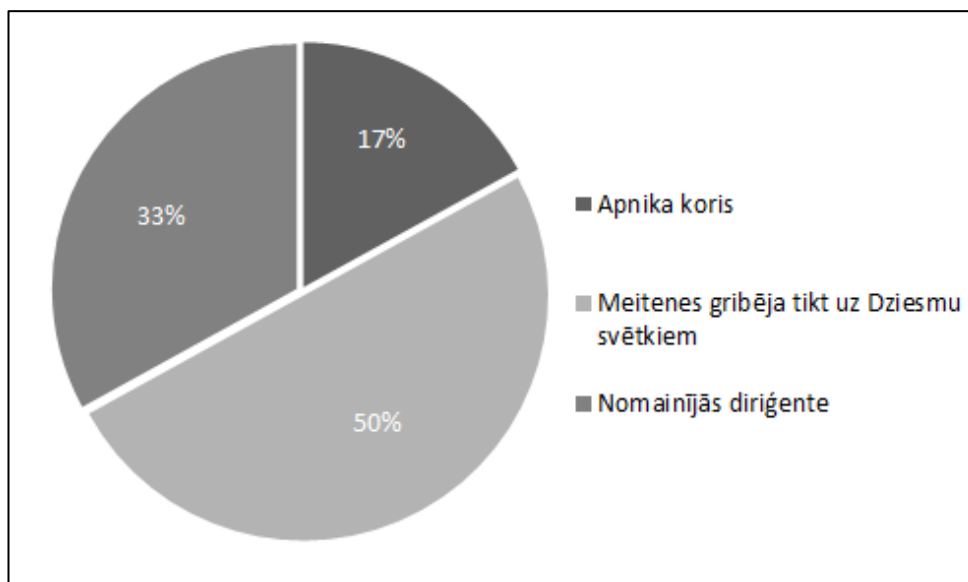
Koristēm, kuras korim pievienotās šogad tika uzdots jautājums “Kāpēc izlēmi pievienoties korim tikai šogad?” (sk. 20.attēlu). Gandrīz puse no meitenēm atbild, ka atnākušas tādēļ, ka korī strādāt sāka jauna diriģente un tas viņas ieinteresējis. ¼ no šīm koristēm uz kori atnāk pamudinājuši draugi, bet vēl viena ¼ vēlējušās pamēģināt dziedāt un sapratušas, kas tas viņas aizrauj.

**20.attēls. Respondentu atbildes uz 2.1.anketas jautājumu
„Kāpēc izlēmi pievienoties korim tikai šogad?”**

2015./2016.mācību gadā korī no iepriekšējā kora sastāva dzied tikai 7 meitenes. Viņām tika uzdots jautājums “Kāpēc Tu izvēlējies turpināt dziedāt korī?”. Lielākā daļa, gandrīz $\frac{3}{4}$, atbildēja, ka viņām patīk dziedāt un piedalīties pasākumos, tādēļ nevēlas no kora izstāties. Vēl citas koristes atzīst, ka viņas apmierināja gan iepriekšējā, gan šī brīža diriģente.

Meitenes, kuras turpina dalību Talsu 2.vidusskolas korī uzskata, ka citas koristes neturpināja dziedāt korī, jo 2014./2015.mācību gadā un vēl agrāk dziedājušas korī ar mērķi nokļūt Dziesmu svētkos, kas īstenojās 2015.gada vasarā (sk.21.attēlu). Daļa uzskata, ka diriģenta maiņa arī ir iespējams iemesls, kādēļ vairākas no koristēm aizgāja no kora. Skolnieces pieļauj domu, ka meitenēm, kas kori pameta, iespējams, dziedāšana korī vienkārši apnika.

21.attēls. Respondentu atbildes uz 2.2.anketas jautājumu „Kāpēc, Tavuprāt, kopš pagājušā mācību gada ir spēcīgi nomainījies kora sastāvs?”

Analizējot iegūtās atbildes, darba autore secinājusi, ka skolu koros vadītājiem ir iespēja skolēnos veidot un sekmēt atbildības veidošanos, uzticot dažādus pienākumus, stāstot par individuālā ieguldījuma nozīmību kolektīva attīstībā. Koristi, kas koros dzied jau vairākus gadus, attīsta izpratni par pienākumu un respektē un ciena skolotāja ieguldīto darbu. Analizējot mūzikas metodiķu literatūru, tika secināts, ka, tā kā mūsdienās skolas kora nodarbības vairs nav obligāts mācību priekšmets, tās ir jāveido pārdomātas un aizraujošas, lai radītu skolēnos vēlmi iesaistīties šādā interešu izglītības programmā. Dziesmu svētku gads ir lieliska iespēja korim piesaistīt vairāk interesentu, tomēr viņu interese jāspēj noturēt arī pēc svētkiem, turpinot mērķtiecīgu darbu.

Empīriskajā pētījumā tika apstiprināta bakalaura darbā izvirzītā hipotēze. Atbildības izjūtu kora kolektīvā ir iespējams sekmēt situācijā, kad dziedātājs pats ir personīgi ieinteresēts un motivēts savas atbildības apziņas attīstībai. Skolotājam mācību process jābalsta uz pedagoģiskiem un psiholoģiskiem nosacījumiem par pusaudžu vecumposma raksturīpašībām un pedagoģiskajā darbā jāizmanto paņēmienu atbildības attīstībai.

Ieteikumi pamatskolas koru dziedātāju atbildības attīstībai

Vispārējās un mūzikas psiholoģijas un pedagogijas zinātnieku un metodiķu literatūras un empīriskā pētījuma analīzes rezultātā, tika izstrādāti ieteikumi pamatskolas koru dziedātāju atbildības attīstībai.

1. Lai sekmētu dziedātāju atbildības izjūtu, pirmkārt, jāveido paradumi. Regularitāte veido pamatu atbildības apziņas attīstībai. Mēģinājumiem jānotiek ierastā laikā un vietā regulāri, izņemot reizes, kad kaut kas neatliekami jāmaina. Kolektīvā ieteicams veidot konkrētajam korim raksturīgas tradīcijas, piemēram, sezonas atklāšanas un noslēgšanas pārgājienus, piknikus, sadraudzības pasākumus u.tml. Šādos pasākumos iespējams pilnveidot arī pienākumu apziņu, piemēram, uzdodot katrai balss grupai savu uzdevumu, lai pasākumos varētu īstenoties. Tradīciju ieviešana palīdz saliedēt kora kolektīvu un veidot patīkamu atmosfēru arī mēģinājumu procesā, jo koristi piedzīvojuši kopējas emocijas arī ārpus kora mēģinājumu procesa un koncertiem. Kora saliedēšana ļoti sekmē atbildības attīstību, jo atrodoties patīkamā kompānijā un atmosfērā, palielinās skolēnu interese un iekšējā motivācija turpināt dalību kora kolektīvā.

2. Atbildības trūkuma gadījumus, kad rodas problēmas ar pusaudžu attieksmi, apmeklējumu vai pienākumu apziņu, nedrīkst atstāt bez uzmanības. Skolēniem jāmaņa, ka neapmierinošas attieksmes gadījumā viņiem jāsaikarar ar bezatbildības sekām. Skolotājam jāizanalizē situācija un jārikojas tā, lai panāktu vēlamu rezultātu – atbildības attīstību. Piemēram, ja koris neierodas uz vairāk kā 50% no mēģinājumiem, tad viņam tiek liegta dalība kādā koncertā vai pasākumā. Tomēr ar sodiem nevajadzētu pārspīlēt, lai neradītu pusaudzī pretreakciju, ka viņš vairs vispār nevēlas iesaistīties kora mēģinājumu procesā.

3. Ļoti svarīga loma pusaudža atbildības attīstībai ir diriģenta personībai. Pusaudžu vecumposmā skolēni joprojām meklē sev autoritāti, kurai līdzināties. Skolotājam jāattīstās līdz ar mūsdienu pusaudzi – jāapgūst mūsdienu tehnoloģijas un jābūt informētam par sabiedriskās dzīves aktualitātēm, jāintegrē savā darbā interaktīvas metodes, interesanti vingrinājumi un jāizvēlas pusaudžiem saistošs repertuārs. Repertuāra izvēlē ieteicams iesaistīt arī koristus, laiku pa laiku klasisko latviešu tautasdziesmu apdaru vietā izvēlēties kādu pusaudžiem zināmu un iemīļotu dziesmu. Tāpat skolotājiem ieteicams laiku pa laiku apmeklēt dažādus kursus, savas profesionalitātes celšanai. Skolotājiem jāpārzina pusaudžu vecumposma īpatnības, kā arī jāmaņk rīkoties nestandarta situācijās.

4. Korī ieteicams izveidot kādu kopēju saziņas veidu. Ja koris un diriģents savā starpā var sazināties tikai mēģinājumu procesā, tas kavē saliedēšanos un laba kontakta izveidi. Mūsdienās pusaudži sazinās dažādos sociālajos portālos vai telefonu aplikācijās, tādēļ skolotājam jābūt informētam par iespējām sazināties tajās uzreiz ar visu kora grupu, piemēram,

izmantojot kora grupu mobilo telefonu aplikācijā *WhatsApp*. Tas var arī ļoti atvieglot visu kora darbības procesu, jo šādi iespējams ātri apziņot visus koristus, kā arī koristiem iespējams uzdot sevis interesējošos jautājumus un saņemt atbildes.

5. Piedalīšanās koncertos un dažādos pasākumos ir svarīga kora darbības sastāvdaļa. Bez koncertēšanas zūd mēģinājumu procesa motivācija. Turklāt, jo vairāk koris koncertē, jo vairāk aug koristu pašapziņa un atbrīvotība publikas priekšā. Skolotājam ik pa laikam jādod koristiem gan kolektīvs, gan individuāls novērtējums, lai skolēni apzinātos, cik daudz jau ir paveikts un pie kā vēl jāstrādā. Lai arī koris ir skaitliski liels kolektīvs, vadītājam jāmāk izmantot individuālu pieeju darbā ar katru koristu, jo katrs koris uz mēģinājumu nāk ar savām problēmām un vēlmēm, ko viņš vēlas atrisināt un īstenot kora darbības procesā. Skolotājam jābūt uzticamam un jāuzklausā skolēns, ja tas nepieciešams.

6. Ļoti svarīgi, lai diriģents pats būtu atbildīgs pret savu darbu un pret koristiem. Nedrīkst no koristiem prasīt to, ko skolotājs pats nav spējīgs izpildīt. Uz mēģinājumiem skolotājam jāierodas sagatavotam, jāmāk izskaidrot dziesmas saturs, iedvesmot koristus, īstenot dziesmas interpretāciju un uzvesties atbildīgi un atbilstoši situācijai. Kā arī, skolotājam ar koristiem ir jārunā par pienākumiem un atbildīgu rīcību, nevar cerēt, ka pienākumu apziņa veidosies pati no sevis.

Secinājumi

Izpētot un analizējot pedagoģijas un psiholoģijas zinātnisko literatūru par atbildības jēdzienu un mūzikas pedagoģisko un psiholoģisko literatūru par atbildības attīstību skolas kora nodarbībās, veicot pedagoģisko novērojumu Talsu 2.vidusskolas 5.-9.klašu meiteņu korī, un analizējot anketēšanā iegūtos rezultātus un intervijā iegūtās atbildes, tika secināts:

1. Pedagoģijas zinātnē jēdziens *atbildība* tiek definēts, kā attieksme, kurai raksturīga pienākuma apziņa, spēja atbildēt par saviem vārdiem, darbiem un sekām, kas izpaužas ārējās darbībās, kuras liecina par cilvēka vērtībām, normām, dzīves mērķiem un principiem. Atbildības izjūta skolēnos veidojama pedagoģiskajā procesā, tā skaitā mūzikas stundās un kora nodarbībās. Atbildības apziņu māca skolotājs, diriģents ar savu piemēru – attieksmi pret darbu, pienākumu, koristiem un pašam pret sevi. Noturīga, atbildīga attieksme balstīta uz paradumiem, kas izveidojas dzīves laikā un kurus iespējams izmainīt tikai ar lielu gribasspēku, tādēļ svarīgi jau paradumu pamatos ielikt atbildīgu rīcību, ko īstenot ar pacietīgu darbu. Atbildīgas personības audzināšanas pamatā ir humānā un demokrātiskā audzināšana, turpretī normatīvā audzināšana izraisa vienaldzību un bezatbildību. Analizējot zinātnisko literatūru, darba autore piekrīt uzskatam, ka par sodu daudz iedarbībās līdzeklis ir uzvedības sekas, jo tādā gadījumā ietekmētājs ir sabiedriskā kārtība, nevis pieaugušā autoritāte vai bailes no soda, un, tās veicina pusaudžus domāt par saviem lēmumiem, darbībām un to izraisītajām sekām un sakarībām.

2. Darbā ar pusaudžu vecumposma skolēniem, skolotājam jāpārzina tā fizioloģiskās un psiholoģiskās īpatnības. Nereti šis ir visproblemātiskākais vecumposms, ar kuru skolotājam nākas strādāt. Pusaudžu vecumposmā mainās viņa uztvere pašam par sevi un pat apkārtējiem cilvēkiem. Sākas pubertāte, pusaudzis meklē savu identitāti, mainās autoritātes. Ja atbildības veidošanās nav sākusies jau agrākā vecumposmā, pusaudžiem ir daudz grūtāk mainīt savu rīcību un uzvedības paradumus.

3. Koris ir specifiska darba grupa, jo, lai arī kora diriģents ir atbildīgs par visu kori kopumā, kvalitatīvs darbs nav iedomājams bez katra korista individuālas atbildības par savu ieguldījumu kopējā darbā. Vispārējās izglītības skolās koris nav obligāts mācību priekšmets, tā ir interešu izglītības programma, kurā skolēnu grupa tiek veidota par kolektīvu un, diriģenta veiksmīgas darbības rezultātā, koris no kolektīva pārtop par komandu ar vienotiem uzdevumiem, mērķiem, kurā katrs apzinās savu lomu un devumu. Skolēns korī apgūt sadarbības mākslu. Koris ir tā vieta, kur skolēns lieliski iemācās darboties kolektīvā, būt daļa no grupas, pārlietu neizcelt sevi. Mūsdienu sabiedrībā valda divu veidu problēmas – mazvērtības komplekss, vai savas

personības kults. Esot daļai no kora, skolēnam ir iespēja iemācīties to, ka viņš ir daļa no kaut kā lielāka, ka citi uz viņu paļaujas, un viņam aktīvi jādarbojas, lai nepieviltu pārējos.

4. Latviešu tautas identitātei vienmēr bijusi svarīga dziesma. Ar dziesmu cilvēki stiprinājušies nebrīves gados, ieguvuši brīvību un svinējuši to. Mūsdienās aktualizējas jautājums par latvisko tradīciju saglabāšanu un nodošanu nākamajām paaudzēm. Liela nozīme šajā procesā ir Dziesmu svētkiem, kuru dziedāšanas paražām latviešu tautā. Skola ir tā vieta, kur ar kora kultūru var iepazīties arī tie jaunieši, kuru vecākiem nav bijusi iespēja vai vēlme skolot savus bērnus mūzikas skolās. Bez skolu koriem, ļoti iespējams, latviešu dziedāšanas tradīcijas atrastos uz izzušanas robežas, turklāt tie ir ļoti svarīgi veiksmīgākā skolēnu attīstībā. Arī pusaudži apzinās Dziesmu svētku burvību un kopīgas muzicēšanas spēku, tādēļ tieši pirms Dziesmu svētkiem koros jūtams koristu pieplūdums. Latvijā viena no stabilākajām kultūras tradīcijām ir kora dziedāšana, kuras neatņemama sastāvdaļa ir vispārīzglītojošo skolu skolēnu kori. Jau kopš 20.gs. beigām vispārīzglītojošajās skolās koris vairs nav obligāts mācību priekšmets. Diemžēl statistika liecina, ka šobrīd strauji sarūk kora skaits Latvijas skolās, aizvien mazāk pretendentu piesakās iestāties korī – nereti dziedātāji pamet kora kolektīvus, jo dziedāšana korī ļoti bieži asociējas tikai ar ilglaicīgu un nogurdinošu daudz balsīgu skaņdarbu apgūšanu. Savukārt skolotāji atzīst, ka skolēni bieži vien ir pasīvi, neizjūt katra individuālā ieguldījuma un atbildības nozīmi kopīgajā darbā.

5. Veicot pedagoģisko novērojumu, refleksiju, interviju un anketēšanas analīzi, tika secināts, ka jaunieši ar laiku sāk apzināties savas personīgās atbildības nozīmību kora kolektīvā. Diriģenta uzdevums ir spēt komunicēt ar koristiem tā, lai veidotos abpusēja saprašanās. Iespējams izveidot aptaujas kora dalībniekiem, lai izprastu viņu viedokli un motivētu viņus uz pašanalīzi. Dalība skolas korī māca pusaudžiem atbildības apziņu, kā arī sadarbības prasmi, kas ir ļoti noderīga prasme visai turpmākajai dzīvei. Kora viena no galvenajām funkcijām ir socializēšanās, kuras rezultātā pusaudži iegūst jaunus draugus, domubiedrus, jūtas iederīgi un nebaidās izteikt savu viedokli.

6. Empīriskais pētījums ir apstiprinājis bakalaura darbā izvirzīto hipotēzi. Kora diriģentam mācību process jābalsta uz pedagoģiskiem un psiholoģiskiem nosacījumiem, jāņem vērā pusaudžu vecumposma raksturīgās iezīmes un jāizmanto pedagoģiskās metodes pusaudžu atbildības attīstībai. Lai attīstītu atbildības izjūtu kora kolektīvā, katram dziedātājam jābūt personīgi ieinteresētam un motivētam kora kopējā darbā un savas atbildības apziņas sekmēšanai, jo vienaldzīgas attieksmes gadījumā nav iespējams ne produktīvs darbs, ne dziedātāju personīgās atbildības attīstība.

Literatūras un avotu saraksts

1. Aukšmuksta, A., Dannenfelte, A., Kalniņa, D., Marsone, S., Pelša, E., Ruttasa, A. (2011). Kas jauns interešu izglītībā: rokasgrāmata skolotājiem un vecākiem. Rīga: Zvaigzne ABC, 79 lpp.
2. Balsons, M. (1995). *Kā izprast klases uzvedību*. Lielvārde: Lielvārds, 208 lpp.
3. Dāve I., Marnauza M. (2011). *Pusaudžu attieksmju veidošanās mūzikas nometnē Vītoliņi Gaujienā. Mūzikas pedagoģija I*, Rīga: RPIVA, 9.-36.lpp
4. Emmons, S., Chase, C. (2006). *Prescriptions for choral excellence*. New York: Oxford University Press, 334 lpp.
5. Ērkške, I. (2014). *Maģistra darbs: Jauniešu motivācija dziedāšanai vispārīgizglītojošās skolas vidusskolas korī*. Rīga: RPIVA, 77 lpp.
6. Fautley, M. (2010). *Assessment in music education*. Oxford: Oxford University Press, 226 lpp.
7. Gailīte, I. (2005). *Darbs ar bērnu kori*. Rīga: RaKa, 204 lpp.
8. Garretson, R. L. (2002). *Conducting Choral Music, 8th ed*. New Yersay: Prentice Hall, 426 lpp.
9. Grāvītis, E. (2002.). *Maģistra darbs: Atziņas un pieredze darbā ar zēnu kori*. Rīga: JVLMA bibliotēka, 60 lpp.
10. Groza, A. (2011). *Maģistra diplomreferāts: Zēnu kordziedāšana mūsdienu Latvijā: problēmas un iespējamie risinājumi*. Rīga: JVLMA bibliotēka, 49 lpp.
11. Hargreaves, D. J. (2001). *The Developmental psychology of Music*. Cambridge: Cambridge University Press, 262 lpp.
12. Lasmane, S., Milts, A., Rubenis, A. (1990). *Ētika 2.daļa. Morālās vērtības*. Rīga: Latvijas PSR Tautas izglītības ministrija, 95 lpp
13. Marnauza, M., Bašs, M. (2012). *Diriģēšanas metodoloģija*. Rīga: Rīgas Pedagoģijas un izglītības vadības akadēmija, 272 lpp.
14. McGill, S., Volk, E. (2007). *Beyond Singing: Blueprint for the Exceptional Choral Program*. Milwaukee: Hal Leonard Corporation, 250 lpp.
15. Meijere, I., Marnauza M. (2012). Jauniešu ansambļa spēles prasmju pilnveides iespējas saksofonu kvarteta darbības procesā. Mūzikas pedagoģija III, Rīga: RPIVA, 52-116 lpp.

16. Meyer, C., Stiller, B., Dartsch, M. (2010). *Musizieren in der Schule – modele und perspektiven der elementaren musikpädagogik*. Regensburg: ConBrio Verlagsgesellschaft, 244 lpp.
17. Mills, J. (2005). *Music in the school*. Oxford: Oxford university press, 244 lpp.
18. Olson, M. (2010). *The solo singer in the choral setting*. Lanham, Maryland: The Scarecrow Press, inc., 197 lpp.
19. Parncutt R., McPherson, G.E. (2002). *The Science & Psychology of Music Performance*. Oxford: University press, 388 lpp.
20. *Pedagoģijas terminu skaidrojošā vārdnīca* (2000). Sast. autoru kol. V.Skujiņas vadībā. Rīga: Zvaigzne ABC, 248 lpp
21. Petrat, N. (2007). *Motivieren zur Musik*. Kassel: Gustav Bosse Verlag, 202 lpp.
22. *Psiholoģijas vārdnīca* (1999). Breslava, G. redakcija. Rīga: Mācību grāmata, 157 lpp.
23. Puškarevs, I. (2001). *Attīstības psiholoģija*. Rīga: RaKa, 88 lpp.
24. Seržante, L. (2015). *Maģistra darbs: 5.-9.klašu skolēnu motivācijas sekmēšanas iespējas dziedāšanai korī vispārīzglītojošā skolā*. Rīga: RPIVA, 68 lpp.
25. Shaffer, D.R., Kipp, K. (2010). *Developmental Psychology: Childhood and Adolescence, Eighth edition*. Wadsworth: Cengage Learning, 648 lpp.
26. Smith, B., Sataloff, R.T. (2006). *Choral Pedagogy – 2nd Edition*. San Diego: Plural Publishing, 248 lpp
27. Svence, G. (1999). *Attīstības psiholoģija: Mācību līdzeklis*. Rīga: Zvaigzne ABC, 159 lpp.
28. Špona, A. (2006). *Audzināšanas process teorijā un praksē*. Rīga: RaKa, 211 lpp.
29. Šulcs, D. (2007). Patstāvības audzināšana. *Skolotājs*, Nr. 5(65). Rīga: RaKa, 7-12 lpp.
30. Treilībs, J. (2004). *Maģistra diplomreferāts: Diriģenta profesija un tās specifika darbā ar skolēnu koriem*. Rīga: JVLMA bibliotēka, 30 lpp.
31. Valtneris, A. (2001). *Bērnu un pusaudžu fizioloģija*. Rīga: Zvaigzne ABC, 160 lpp.
32. Zariņš, D. (2003). *Mūzikas pedagoģijas pamati*. Rīga: RaKa, 200 lpp.

PIELIKUMI

Intervijas protokols

ar direktora vietnieci izglītības jomā Līgu Balgu

Intervijas nolūks – uzzināt vairāk par Talsu 2.vidusskolas vadības attieksmi pret 5.-9.klašu meiteņu kori, tā vietu skolas sabiedriskajā un kultūras dzīvē.

Intervējamais – Līga Balga, direktora vietniece izglītības jomā

..... (paraksts)

(Izlasīju, pēc maniem vārdiem pierakstīts pareizi.)

Intervēja - Aleksandra Āboliņa, studente

..... (paraksts)

Jautājumi:

1. Cik gadus Talsu 2.vidusskolā darbojas 5.-9.klašu meiteņu koris?
2. Kā Talsu 2.vidusskolas vadība atbalsta 5.-9.klašu meiteņu kora darbību?
3. Kādu lomu 5.-9.klašu meiteņu koris Talsu 2.vidusskolā ieņem starp citiem koriem un citām interešu izglītības nodarbībām?
4. Kāda, Jūsaprāt, ir skolas 5.-9.klašu meiteņu kora nozīme un kādēļ tas ir vajadzīgs?
5. Vai, Jūsaprāt, dziedāšana korī palīdz audzināt pusaudžus par atbildīgiem jauniešiem? Kādēļ?
6. Kā, Jūsaprāt, veicināt pusaudžu atbildības izjūtas veidošanos muzikālo kolektīvu darbībā?
7. Cik svarīga, Jūsaprāt, ir Talsu 2.vidusskolas 5.-9.klašu meiteņu kora dalība skolas, pilsētas vai valsts mēroga pasākumos? Kāda ir kora nozīme skolas kultūras dzīvē?

Paldies!

Intervijas protokols

ar skolotāju un diriģenti Ingrīdu Kamolu

Intervijas nolūks – uzzināt vairāk par Talsu 2.vidusskolas 5.-9.klašu meiteņu kora sastāvu, mēģinājumu norises procesu, darbā pielietotajām metodēm, gūtajām atziņām par pusaudžu individuālās un kolektīvās atbildības izjūtu kora nodarbībās.

Intervējamais - Ingrīda Kamola, skolotāja, diriģente ..... (paraksts)

(Izlasīju, pēc maniem vārdiem pierakstīts pareizi.)

Intervēja - Aleksandra Āboliņa, studente ..... (paraksts)

Jautājumi:

1. Kur Jūs šobrīd strādājat un kādus korus vadāt?
2. Cik ilgi Jūs strādājat ar Talsu 2.vidusskolas 5.-9.klašu meiteņu kori?
3. Kāda šajā laikā ir bijusi koristu attieksme pret Jums kā diriģenti un pret kora mūziku?
4. Kāda, Jūsaprāt, ir skolu kora nozīme un kādēļ tie ir vajadzīgi?
5. Kas mēģinājuma procesā ar skolas kori aizņem visvairāk laika un sagādā lielākās grūtības?
6. Kādas metodes savā darbā ar kori pielietojat, lai audzinātu koristēs atbildības izjūtu?
7. Vai, Jūsaprāt, dziedāšana korī palīdz audzināt pusaudžus par atbildīgiem jauniešiem? Kādēļ?
8. Kā mainījusies koristu individuālā un kolektīvā atbildība kopš laika, kad sākāt strādāt ar Talsu 2.vidusskolas 5.-9.klašu meiteņu kori?

Paldies!

Talsu 2.vidusskolas 5.-9.klašu meiteņu viedokļi par skolas kori

Anketas paredzētas bakalaura darba „Pusaudžu atbildības attīstība kora nodarbībās pamatskolā“ izstrādei. Lūdzu veltīt dažas minūtes laiku, lai atbildētu uz anketas jautājumiem. Atzīmē ar krustiņu vienu vai vairākus Tevis izvēlētos atbilžu variantus. Šī anketa ir anonīma. Tā paredzēta Talsu 2.vidusskolas 5.-9.klašu meiteņu kora dalībniecēm.

1. Kurā klasē Tu mācies?	☐ 5. ☐ 6. ☐ 7. ☐ 8. ☐ 9.
2. Cik ilgi Tu dziedī Talsu 2.vidusskolas 5.-9.klašu meiteņu korī?	☐ 1.gads ☐ 2.gads ☐ 3.gads ☐ 4.gads ☐ 5.gads
3. Kurā balss grupā Tu dziedī?	☐ 1.balss ☐ 2.balss ☐ 3.balss
4. Kāpēc sāki dziedāt Talsu 2.vidusskolas 5.-9.klašu meiteņu korī?	☐ vecāki ieteica ☐ draugi pamudināja ☐ vēlējos dziedāt ☐ agrāk dziedāju sākumskolas korī ☐ vēlējos iegūt jaunus draugus ☐ vēlējos doties uz dziesmu svētiem
5. Kas Tev korī patīk visvairāk?	☐ atmosfēra ☐ kolektīvs ☐ pedagogs/dirigents ☐ iespēja dziedāt ☐ potenciāla iespēja kaut kur aizbraukt ☐ koncertēšana ☐ eju tāpēc, lai aizpildītu brīvo laiku ☐ repertuārs ☐ dziesmu svētki ☐ mana ģimene/draugi to novērtē ☐ nekas
6. Kas Tev korī nepatīk?	☐ garlaicīgas nodarbības ☐ kora nodarbības notiek pēc stundām ☐ kolektīvs ☐ pedagogs/dirigents ☐ nejutos novērtēts ☐ repertuārs ☐ ir citas intereses ☐ mana ģimene/draugi to nenovērtē ☐ vēlos dziedāt skolas jauktajā korī ☐ viss patīk
7. Kurš, Tavuprāt, ir atbildīgs par kvalitatīvu kora sniegumu koncertos?	☐ pedagogs/dirigents ☐ vadošā dziedātāju balss

	☐ solists (ja dziesmā tāds ir) ☐ es (katrs dziedātājs) ☐ neviens
8. Kādi ir Tavi pienākumi korī?	☐ ierasties uz mēģinājumu ☐ apgūt repertuāru ☐ mēģinājumos nenodarboties ar lietām, kas nav saistītas ar kori ☐ klausīt pedagoga/dirigentu ☐ censties dziedāt skaļāk par visiem ☐ klausīties, ko/kā dzied apkārtējie
9. Kādi, Tavuprāt, ir pedagoga/dirigenta pienākumi?	☐ ierasties uz mēģinājumu ☐ iepriekš sagatavoties mēģinājumam ☐ sagatavot repertuāru ☐ iemācīt korim dziesmas ☐ izstrādāt dziesmas interpretāciju ☐ izskaidrot dziesmas saturu ☐ rīkot koncertus ☐ būt stingram ☐ iedvesmot koristus ☐ saliedēt kolektīvu
10. Kas Tevi motivē dziedāt korī?	☐ vēlos kļūt par dziedātāju ☐ gribu aizbraukt uz dziesmu svētkiem/doties koncertbraucienos uz ārzemēm ☐ man patīk kormūzika ☐ dziedāšana korī man liek justies kā Latvijas patriotam ☐ nekas/man uz kori liek nākt pedagogs/vecāki
11. Kādi ir Tavi ieguvumi kopš sāki dziedāt korī?	☐ apzinos Latvijas koru kultūras vērtības ☐ mācos atbildību pret sevi un kolektīvu ☐ ieguvu jaunus draugus ☐ attīstīju savu vokālu ☐ ieguvu pieredzi koncertējot ☐ nav ieguvumu

Paldies par atsaucību!

Talsu 2.vidusskolas 5.-9.klašu meiteņu viedokļi par skolas kori

Anketas paredzētas bakalaura darba „Pusaudžu atbildības attīstība kora nodarbībās pamatskolā“ izstrādei. Lūdzu veikt dažas minūtes laika, lai atbildētu uz anketas jautājumiem. Atzīmē ar krustiņu vienu vai vairākus Tevis izvēlētos atbilžu variantus. Šī anketa ir anonīma. Tā paredzēta Talsu 2.vidusskolas 5.-9.klašu meiteņu kora dalībniecēm.

1. Kurā klasē Tu mācies?	☐ 5. ☐ 6. ☐ 7. ☐ 8. ☐ 9.
2. Cik ilgi Tu dziedī Talsu 2.vidusskolas 5.-9.klašu meiteņu korī?	☐ 1.gads ☐ 2.gads ☐ 3.gads ☐ 4.gads ☐ 5.gads
2.1. Ja korī dziedī 1.gadu (neattiecas uz 5.klases skolniecēm): Kāpēc nedziedāji skolas korī agrāk un izlēmi pievienoties tikai šogad?	
2.2. Ja korī dziedī vairākus gadus: Kāpēc, Tavuprāt, kopš pagājušā mācību gada ir spēcīgi nomainījies kora sastāvs? Kāpēc citas dziedātājas no kora ir aizgājušas? Kāpēc Tu izvēlējies turpināt dziedāt korī?	
3. Kurā balss grupā Tu dziedī?	☐ 1.balss ☐ 2.balss ☐ 3.balss
4. Kāpēc sāki dziedāt Talsu 2.vidusskolas 5.-9.klašu meiteņu korī?	☐ vecāki ieteica ☐ draugi pamudināja ☐ vēlējies dziedāt ☐ agrāk dziedāju sākumskolas korī ☐ vēlējies iegūt jaunus draugus ☐ vēlējies doties uz dziesmu svētiem ☐ ieinteresēja kolektīvs/dirigents
5. Kas Tev korī patīk visvairāk?	☐ Atmosfēra ☐ Kolektīvs ☐ pedagogs/dirigents ☐ iespēja dziedāt ☐ potenciāla iespēja kaut kur aizbraukt ☐ koncertēšana ☐ eju tāpēc, lai aizpildītu brīvo laiku ☐ repertuārs ☐ dziesmu svētki ☐ mana ģimene/draugi to novērtē ☐ nekas

6. Kas Tev korī nepatīk?	☐ garlaicīgas nodarbības ☐ kora nodarbības notiek pēc stundām ☐ kolektīvs ☐ pedagogs/dirigents ☐ nejūtos novērtēts ☐ repertuārs ☐ ir citas intereses ☐ mana ģimene/draugi to nenovērtē ☐ vēlos dziedāt skolas jauktajā korī ☐ viss patīk
7. Kurš, Tavuprāt, ir atbildīgs par kvalitatīvu kora sniegumu koncertos?	☐ pedagogs/dirigents ☐ vadošā dziedātāju balss ☐ solists (ja dziesmā tāds ir) ☐ es (katrs dziedātājs) ☐ neviens
8. Kādi ir Tavi pienākumi korī?	☐ ierasties uz mēģinājumu ☐ apgūt repertuāru ☐ mēģinājumos nenodarboties ar lietām, kas nav saistītas ar kori ☐ klausīt pedagogu/dirigentu ☐ censties dziedāt skaļāk par visiem ☐ klausīties, ko/kā dzied apkārtējie
9. Kādi, Tavuprāt, ir pedagoga/dirigenta pienākumi?	☐ ierasties uz mēģinājumu ☐ iepriekš sagatavoties mēģinājumam ☐ sagatavot repertuāru ☐ iemācīt korim dziesmas ☐ izstrādāt dziesmas interpretāciju ☐ izskaidrot dziesmas saturu ☐ rīkot koncertus ☐ būt stingram ☐ iedvesmot koristus ☐ saliedēt kolektīvu
10. Kas Tevi motivē dziedāt korī?	☐ vēlos kļūt par dziedātāju ☐ patīk piedalīties koncertos ☐ patīk kora kolektīvs/dirigents ☐ gribu aizbraukt uz dziesmu svētkiem/doties koncertbraucienos uz ārzemēm ☐ man patīk kormūzika ☐ dziedāšana korī man liek justies kā Latvijas patriotam ☐ nekas/man uz kori liek nākt pedagogs/vecāki
11. Kādi ir Tavi ieguvumi kopš sāki dziedāt korī?	☐ apzinos Latvijas kora kultūras vērtības ☐ mācos atbildību pret sevi un kolektīvu ☐ ieguvu jaunus draugus ☐ attīstīju savu vokālu ☐ ieguvu pieredzi koncertējot ☐ nav ieguvumu

Paldies par atsaucību!